

Yeni Bir İşbirliği Alanı: Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog

Gülleri ve
Dikenleri ile
AP'nin 2015
Türkiye Raporu

Gözler
Türkiye-AB Mülteci
Uzlaşımın İlk
Sonuçlarında

GB'ye ilişkin
Görüşlerini
AB'ye İletmek için
Türk Paydaşlara Fırsat

İKV KURUCU VE MÜTEVELLİ KURUMLARI

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI DERGİSİ İKV'den

Dergimizin yeni bir sayısını ile karşınızdayız. Yine temel amacımız gündemin nabzını tutarak, AB'de ve Türkiye-AB ilişkilerinde olup bitenler hakkında siz okuyucularımıza bilgi aktarmak. İKV, bu alanda köklü bir araştırma kuruluşu olarak önemli bir işlevi yerine getiriyor. AB ile ilişkiler son dönemde mülteci krizi çerçevesinde yeniden canlandı. Ancak üyelik perspektifi hala belirsizliğini koruyor. AB ve Türkiye arasında 18 Mart'ta varılan mülteci uzlaşısının ardından vize serbestliği için hedef tarih Ekim ayından Haziran'a çekildi. Bunun için de Türkiye'nin vize serbestliği yol

haritasında öngörülen 72 kriteri tamamlaması gerekiyor.

Avrupa Komisyonu Mart ayında yayımlanan raporunda Türkiye'nin hala yerine getirmesi gereken 46 konu başlığı sıralamıştı. Haziran sonunda AB ile vizelerin kaldırılması için bu kriterlerin karşılanmasına yönelik tüm adımların Nisan ayı içinde tamamlanması gerekiyor ki Avrupa Komisyonu Mayıs başında yayımlayacağı 3'üncü Vize Serbestliği Yol Haritası Değerlendirme Raporu'nda vizelerin kaldırılması tavsiyesinde bulunabilsin. Vizelerin kaldırılması için Türkiye'nin aralarında Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun kabulü, ayrımcılıkla mücadele için yetkili bir kurum kurulması, yolsuzlukla mücadele eylem planının uygulanması, çeşitli Avrupa Konseyi sözleşmelerinin onaylanması ile Eurojust ve Eurojust gibi AB birimleriyle etkin işbirliği için gerekli adımların atılması gibi birçok farklı kriteri karşılaması gerekecek. Bu kriterler Türkiye tarafından karşılanıyor, Komisyon, raporunda vizelerin kaldırılmasını önerir ve vize serbestliği Konsey ile AP'de onaylarsa o zaman uzun süredir beklediğimiz bir hedef gerçek olacak.

Vize konusu aslında sadece vizeden ibaret değil. Vizelerin kaldırılması, sadece Schengen alanına kısa süreli ziyaretlerde seyahat serbestliği sağlamanın çok ötesinde, Türkiye-AB ilişkilerinin geneli için çok uzun süreden beri ilk defa hayat öpücüğü ola-

cak; psikolojik bir bariyerin aşılması anlamına gelecek. AB'nin Türkiye'ye çifte standartlı yaklaştığı ve samimi davranmadığı algısını haksız çıkaracak şekilde AB'nin Türkiye'ye bir iyi niyet göstergesi olacak. Ancak vizelerin kaldırılması elbette ki çok kolay bir süreç değil. Korkularla önyarguların aşılmasını ve siyasi iadenin tezahür etmesini gerektiriyor. Son ana kadar nefeslerimizi tutuyor olsak da, artık vizelerin kaldırılması için uygun şartların oluştuğunu düşünüyoruz.

Bu ayki dergimizde, gündemdeki tüm konular hakkında yazılar bulmanız mümkün olacak. İKV Faaliyetleri bölümünde Başkanımız Ayhan Zeytinoglu'nun AB ve Türkiye arasında düzenlenen Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısına katılımı ve Friedrich Neumann Vakfı ile işbirliği içinde yap-

tığımız Türkiye-AB ilişkilerinde Yeni Perspektifler toplantı serisi hakkında bilgi yer alıyor. AB Bilgi Merkezi'nden köşesinde, İKV AB Bilgi Merkezi Koordinatörleri Gökhan Kilit ve Mehmet Poyrazlı, "sanayide 4.0 dönüşümü"nü ele aldıkları yazılarında AB tarafından sağlanan fon ve programların bu dönüşüme nasıl katkıda bulunabileceğini irdeliyor. Gündemden bölümünde, AB ve Türkiye-AB gündeminde öne çıkan gelişmeler gelişmelere yer veriliyor. Görüş bölümünde, 14 Nisan'da kabul edilen AP Türkiye raporu, İngiltere'nin AB'den çıkma tartışmaları ve Türkiye'nin jeostratejik konumu ile ilgili yazılar mevcut. İKV Genel Sekreteri Doç. Dr. Çiğdem Nas, son Türkiye raporu ekseninde, AB'nin "serbest kürsüsü" AP'yi mercek altına alırken, İKV Uzmanı Yeliz Şahin son yılların en sert raporu olarak değerlendirdiği raporun içeriğini analiz ediyor. Yrd. Doç. Dr. Catherine Macmillan "içeriden" biri olarak, Birleşik Krallık'ın Haziran'da düzenlenecek referandumda yapacağı zor seçimi irdeliyor. Portekiz eski Dışişleri Bakanı Martins Da Cruz, yılların tecrübesi ile Türkiye'nin merkez ülke olma iddiasını ele alıyor ve jeostratejik bir analiz sunuyor.

Derginin Dosya bölümünde, İKV Kıdemli Uzmanı Selen Akses, AB ile Türkiye arasında ilk olarak 25-26 Nisan tarihlerinde İstanbul ve Ankara'da gerçekleştirilen Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyaloğu'un en önemli özelliklerinden biri olan iş dünyasının katılımı boyutunu vurguluyor. İKV Uzman Yardımcısı Büşra Çatır ise Gümrük Birliğinin güncellenmesi ve yeni alanlara geliştirilmesi için başlatılan süreçte, hizmetler sektörünün uyumlaştırılmasının sunduğu fırsat ve zorluklara değiniyor. Büşra Çatır'ın aynı konuda hazırladığı "Hizmetlerin Serbest Dolaşımı: Türkiye-AB Üyelik Müzakereleri ve Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi" başlıklı kitabının da bu ay içerisinde İKV tarafından yayımlandığını hatırlatırım.

latalım. İKV Uzman Yardımcısı Ahmet Ceran, geçtiğimiz seneden bu yana Türkiye-AB ilişkileri denilince ilk akla gelen konu olan mülteci krizi alanındaki işbirliğinde geline nokta ve sonuçlarını ele alıyor.

Ekonomi Masası bölümünde bu ay, İKV Kıdemli Uzmanı Sema Gençay Çapanoğlu, Türkiye'de işletmelerin yüzde 99,8 gibi büyük bir kısmını oluşturan KOBİ'lerin girişimcilik açısından önemini inceliyor. STA Bilgi ve Kapasite Merkezi'nden adlı bölümümüzde Selen Akses, Gümrük Birliğinin güncellenmesi müzakerelerine hazırlık olarak AB'nin başlattığı istişare sürecine nasıl katılabileceğimize dair bilgi veriyor. Küresel Gündem bölümünde Ahmet Ceran, Çin'in G20 Dönem Başkanlığı'nda kendi izini bırakmak için giriştiği çabalara değiniyor. E-Gündem bölümünde Büşra Çatır, AB Bakanlığı tarafından yürütülen Hizmetler Projesi kapsamında oluşturulan Tek Temas Noktası ve Ulusal Destek Merkezi hakkında bilgi veriyor. Ekoloji Penceresi bölümünde ise İlge Kıvılcım, genelde az bilinen bir uluslararası belge olarak kabul edilen, çevre konularında bilgiye erişim, çevresel karar verme sürecine halkın katılımı ve yargıya başvuru ile ilgili Aarhus Sözleşmesi'ni tanıtıyor.

Enerji Ajandası bölümünde ise İKV Proje Müdürü Çisel İleri, Çernobil faciasının yıl dönümü münasebetiyle nükleer enerji konusunda kaleme aldığı yazısının başlığında "Nükleer enerji için nükleer güvenlik şart" diyerek net bir mesaj veriyor. İş Dünyasının AB Perspektifi bölümünde İlge Kıvılcım, iklim değişikliği ile ilgili Paris Anlaşması'nın iş dünyası için getirdiklerini ortaya koyarken, iş yapma modellerini kökünden değiştirecek bir dönemin ipuçlarını veriyor. Profil bölümünde Yeliz Şahin, bu sene küresel yönetişimin sürücü koltuğu için yapılan yarışa değiniyor ve BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un yerini almaya talip adayları bizlere tanıtıyor. Güncel Hukuk

bölümünde Yrd. Doç. Dr. Ozan Turhan, AB hukukunu yorumlayan kurum olan ABAD'ın, AB'de çalışma hayatı ve çalışma sürelerine ilişkin ortaya koyduğu Tyco Kararı'nın etkilerini irdeliyor. Son olarak, İKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray, bu ay da Brüksel'den AB ile serencamımıza bakıyor ve vizesiz Avrupa hayalimizin Haziran sonunda gerçekleşme olasılığını inceliyor.

Keyifli okumalar diliyoruz. ■

210

NİSAN 2016

İKVDEN

İKVD FAALİYETLERİ

- 6 Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Toplantısı Düzenlendi
- 7 Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Özel Sektör Çalışma Yemeği TOBB'un Ev Sahipliğinde Gerçekleştirildi
- 8 İKV Başkanı Zeytinoğlu: "Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Süreci Önemli Fırsatlar Sunuyor
- 9 İKV Başkanı Zeytinoğlu AB Bakanı Bozkır'ı Ziyaret Etti
- 9 Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Perspektifler Toplantısı Antalya'da ve İzmir'de Gerçekleştirildi
- 10 Jean Monnet Bursiyerleri İKV Brüksel Temsilcisi ile Bir Araya Geldi
- 11 İKV'den Yeni Yayın
- 11 İKV Monthly'nin Nisan Sayısı Yayımlandı

AB BİLGİ MERKEZİ'NDEN

- 12 Sanayi 4.0: Bu Devrime Seyirci Kalamayız

GÜNDEM

- 14 AB Gündemi
- 16 Türkiye-AB Gündemi

GÖRÜŞ

- 18 Büyükelçi Antonio MARTINS DA CRUZ, Portekiz Eski Dışişleri Bakanı: "Koridor Ya da Merkez Olmak için, Piyasalara ve Jeostratejik Ortama Bakılmalı"
- 22 Gülleri ve Dikenleri ile AP'nin 2015 Türkiye Raporu
- 30 En Sert AP 2015 Türkiye Raporu'nun Ana Hatları
- 38 Yrd. Doç. Dr. Catherine MACMILLAN: "Ayrılmak ya da Ayrılmamak: Birleşik Krallık'ın Kapısındaki Brexit Referandumu"

DOSYA

- 42 Yeni Bir İşbirliği Alanı: Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog
- 46 Gümrük Birliği Hizmetler Sektörü için Fırsat mı? Zorluk mu?
- 52 Gözler Türkiye-AB Mülteci Uzlaşısının İlk Sonuçlarında

EKONOMİ MASASI

54 KOBİ'ler ve Girişimci Ekosistemi

STA BİLGİ VE KAPASİTE MERKEZİ'NDEN

56 Gümrük Birliği'ne İlişkin Görüşlerini AB'ye İletmek için Türk Paydaşlara Fırsat

KÜRESEL GÜNDEM

60 Küresel Sistemden Küresel Yönetişime: G20 Çin Dönem Başkanlığı Vites Artırdı

E-GÜNDEM

62 E-Devlet Uygulamasında Yeni Dönem: Tek Temas Noktası ve Ulusal Destek Merkezi

ENERJİ AJANDASI

66 Nükleer Enerji için Nükleer Güvenlik Şart

EKOLOJİ PENCERESİ

68 Aarhus Sözleşmesi Türkiye için Neden Önemli?

İŞ DÜNYASININ AB PERSPEKTİFİ

70 İş Dünyasının Yeni Pusulası: Paris Anlaşması

PROFİL

74 Dokuz Aday, "İmkânsız Bir Görev": BM Genel Sekreterliği Yarışı Hız Kazanıyor

GÜNCEL HUKUK

78 ABAD ve Çalışma Hayatı (1): Tyco (Çalışma Süresi) Kararı

BRÜKSEL'DEN BAKINCA

80 Vizesiz Avrupa Başka Bahara mı?

NİSAN 2016 / SAYI: 210

İktisadi Kalkınma Vakfı adına Sahibi:
Ayhan Zeytinolu

Sorumlu Yayın Yönetmeni:
Doç. Dr. Çiğdem Nas

Yazı İşleri Yönetmeni:
Cisel İleri
Gökhan Kilit
İlge Kivilcim
Büşra Çatır
Ahmet Ceran

Yönetim Yeri:
Esentepe Mahallesi , Harman Sokak
TOBB Plaza, No:10 Kat: 7-8 , Levent
34394 İstanbul
Tel: 0212-270 93 00
Faks: 0212-270 30 22
E-posta: ikv@ikv.org.tr

Brüksel Ofisi:
Avenue de l'Yser 5-6 1040
Brüksel / Belçika
Tel: 00322-646 40 40
Faks: 00322-646 95 38
E-posta: ikvnet@skynet.be

Yayın Türü: Yaygın süreli

Baskı Yeri ve Tarihi: İstanbul, NİSAN 2016

Yayına Hazırlık

Genel Yönetmen
Gürhan Demirbaş

Genel Yönetmen Yardımcısı
Eser Soygüder Yıldız

Görsel Yönetmen
Hakan Kahveci

Editör
Devrim Çiçek

Grafik&Tasarım
Şahin Bingöl

Fotoğraf Editörü
Eren Aktaş

Kurumsal Satış Yöneticisi
Özlem Adaş
Tel: 0212 440 27 65

Reklam Müdürü
Nazlı Demirel
Tel: 0212 440 27 69

İletişim
Tel: 0212 440 27 63 - 0212 440 29 68
e-posta: ajansd@dunya.com
www.ajansdyayincilik.com

Baskı
Gezegen Basım Ltd. Şti
www.gezegenbasim.com.tr
Tel: 0212 325 71 25

Dergideki yazılar, kaynak gösterilerek,
kısmen veya tamamen yayımlanabilir.

Dergide yayınlanan makaleler ve katkılarda yazarlar tarafından açıklanan görüşler ve tercih edilen rapor ve kaynaklarda belirtilen görüşler, İKV Dergisi'nin, yayın kurullarının, yayıncının veya editörlerin görüşlerini yansıtmamaktadır. Bilgi ve görüşlerin sorumluluğu tamamen yazarlara aittir.

İKVV dergisi ile ilgili her türlü bilgi ve talep için:
ikv@ikv.org.tr

Türkiye- AB Yüksek Düzeyle Ekonomik Diyalog Toplantısı Düzenlendi

Türkiye ve AB arasında ekonomik ilişkileri geliştirmek ve iki tarafın iş dünyası temsilcilerini bir araya getiren bir platform oluşturmak amacıyla başlatılan Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog mekanizmasının ilk toplantısı 25-26 Nisan 2016 tarihlerinde Ankara'da ve İstanbul'da gerçekleştirildi. Toplantıya AB heyetini temsilen Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Jyrki Katainen, Avrupa Komisyonu'nun Ekonomik ve Mali İşler ile Vergi ve Gümrüklerden Sorumlu Üyesi Pierre Moscovici,

Genişleme ve Komşuluk Politikalarından Sorumlu Üyesi Johannes Hahn ile Çevre, Denizcilik ve Balıkçılıktan Sorumlu Üyesi Karmenu Vella katıldı.

Toplantının ilk gününde AB heyeti ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek, AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır, Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş, Gümrük ve Ticaret Bakanı Bülent Tüfenkci'den oluşan Türk heyeti iş dünyası temsilcileri ile bir araya geldi. TOBB, EUROCHAMBRES, BUSINESSEUROPE, TÜSİAD, TİM, İKV,

MÜSİAD, TÜRKONFED, DEİK, TESK, YASED gibi Türkiye ve AB'nin önde gelen iş dünyası kuruluşlarının yanı sıra Avrupa finans kuruluşları temsilcilerinin katıldığı kapalı oturumda ise Türkiye-AB ilişkilerinin güçlendirilmesi için Türkiye'nin aleyhine işleyen vize ve taşıma kotalarının kaldırılması, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve Türkiye'nin AB kalıtım müzakereleri sürecine hız verilmesi ge-

rektiğine ilişkin mesajlar ön plana çıktı.

Toplantının ardından AB Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, AB Türkiye Delegasyonu, TOBB ve TEPAV işbirliğinde düzenlenen "Doğrudan Yabancı Yatırım ve Türkiye'de Yatırım Ortamı" konulu konferans gerçekleştirildi. Konferansta, özellikle Türkiye'deki iş ortamı değerlendirilirken iş ortamının nasıl iyileştirilebileceği hususu kapsamlı olarak ele alındı.

Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog çerçevesinde ikinci gün Ankara'da düzenlenen toplantı hükümetler arası düzeyde gerçekleştirildi. Toplantıya aynı zamanda Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım da katılırken, taraflar AB ve Türkiye'nin ekonomik durumu, Türkiye'deki yapısal reform süreci, iş yapma ve yatırım ortamı gibi konuları görüştü. ■

Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Özel Sektör Çalışma Yemeği TOBB'un Ev Sahipliğinde Gerçekleştirildi

Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Özel Sektör Çalışma Yemeği TOBB Başkanı ve EUROCHAMBRES Başkan Yardımcısı M. Rifat Hisarcıkloğlu'nun ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Toplantıya; TOBB Başkanı ve EUROCHAMBRES Başkan Yardımcısı Hisarcıkloğlu'nun yanı sıra Başkan Yardımcısı Mehmet Şimşek, Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş, Gümrük ve Ticaret Bakanı Bülent Tüfenkci, AB Bakanı ve Başmüzakereci Volkan

Bozkır, AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Hansjörg Haber, Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Jyrki Katainen, Avrupa Komisyonu'nun Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn, Çevre, Denizcilik ve Balıkçılıktan Sorumlu Üyesi Karmenu Vella, Avrupa Komisyonu Araştırma ve Yenilikçilik Genel Müdür Yardımcısı Wolfgang Bartscher, EUROCHAMBRES CEO'su Arnaldo Abruzzini, BUSINESSEUROPE CEO'su Markus J. Beyrer, BUSINESSEUROPE Uluslararası İlişkiler Direktörü Luisa Santos, AB özel

sektör temsilcileri, uluslararası finansal kuruluşların temsilcileri, sivil toplum kuruluşlarından temsilciler, oda borsa ve sektör meclisi temsilcileri katıldı.

TOBB Başkanı ve EUROCHAMBRES Başkan Yardımcısı M. Rifat Hisarcıkloğlu çalışma yemeğinin başlangıcında yaptığı konuşmada AB'ye katılım için gerçek anlamda bir entegrasyon gerektiğini vurgularken, iş dünyasının da ekonomik entegrasyonun ana unsurlarından olduğunu kaydetti. ■

İKV Başkanı Zeytinoğlu: “Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Süreci Önemli Fırsatlar Sunuyor”

Hiç kuşkusuz Türkiye ile AB arasındaki ekonomik ve ticari bağlar son derece güçlüdür. Bugün Avrupa'nın 7'nci büyük ekonomisi olan Türkiye, AB ile ticaret hacmini 2015 yılının ilk 6 ayında 71,2 milyar avroya yükselterek, AB'nin 6'ncı büyük ticaret ortağı olmuştur. Dış ticaretimizin yaklaşık yüzde 40'ını gerçekleştirdiğimiz AB, 2015 yılında toplam 142,7 milyar dolar ticaret hacmiyle Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı olmayı sürdürmektedir. Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların yaklaşık yüzde 70'i AB kaynaklıdır. Gümrük Birliği'nin tesis edilmesiyle Türkiye'nin, İlerleme Raporlarında defalarca ifade edildiği gibi AB ile ticari entegrasyonu oldukça yüksektir. Ancak değişen koşullar, artan küresel rekabet hem AB'yi hem de Türkiye'yi doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla biz, Türk iş dünyasının Türkiye-AB ilişkileri konusundaki tek ihtisas kuruluşu olarak, küresel oyunun kuralları yeniden belirlenirken iki taraf arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri güçlendirmenin, bu kapsamda Türkiye'nin gerekli yapısal reformları hayata geçirmesinin, iki tarafın Gümrük Birliği'nin modernizasyonu konusunda hızla yol almasının, Türkiye'nin önceliklerinin AB ile ABD arasında devam eden TTIP sürecine mutlaka yansıtılmasının, taraflar arasında ticaretin ve yatırımların önündeki engellerin kaldırılmasının gerekliliğine inanıyoruz.

İKV olarak Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısında dile getirdiğimiz hususların bir kez daha altını çizmek istiyoruz:

- Türkiye ve AB arasında yürütülen üst düzey diyaloglar Türkiye'nin AB müzakere süreci için tamamlayıcı bir nitelikte olmalı, bir başka ifadeyle ülkemizi AB üyeliği hedefine yaklaştırmalıdır.
- Önümüzdeki yıl ikili ilişkilerde yeni bir dönem başlayacak ve Gümrük Birliği güncellenecektir. Bu süreçte ülkemizin serbest ticaret anlaşmaları ve ulaştırma kotalarına ilişkin yaşadığı sorunlarına çözüm getirilmelidir.
- Vizelerin kaldırılması için açıklanan takvime sadık kalınmalı, Haziran 2016 hedefinden sapmamalıdır.
- Türkiye'nin müzakere sürecinde çeşitli fasılların bloke edilmesi demokratik bir yaklaşımdan uzaktır ve her iki tarafın da elde edeceği kazanımlara açıkça ket vurmaktadır.
- Türkiye'nin mutlak suretle TTIP sürecine dâhil olması gerekmektedir.
- Bir sonraki Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısı 2017 yılında Brüksel'de gerçekleştirilecektir. Bu toplantıya kadar Türkiye'nin yapısal reform gündemi ve 2016 yılı programında öngördüğü reformları hayata geçirilmelidir. ■

Türkiye ve AB arasında başlatılan siyasi diyalog ve üst düzey enerji diyalogu sonrasında, üçüncü sütun olan ekonomik diyalog için de ilk somut adım atıldı. Toplantı Türkiye ve AB'den hem bakanları ve Komisyon Üyelerini hem de iş dünyasının temsilcilerini aynı masanın etrafında ilk defa buluşturmanın yanı sıra, ikili ilişkilerdeki mevcut sorunların dile getirilmesi ve ortak çözüm arayışına girilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

İKV Başkanı Zeytinoğlu AB Bakanı Bozkır'ı Ziyaret Etti

İK V Yönetim Kurulu Başkanı Ayhan Zeytinoğlu ve İKV Genel Sekreteri Doç. Dr. Çiğdem Nas, 16 Nisan 2016 tarihinde, AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır'ı ziyaret etti. AB Bakanlığı İstanbul ofisinde gerçekleşen ziyarette, Türkiye-AB ilişkilerindeki güncel gelişmelere ilişkin görüş alışverişinde bulunuldu. Bakan Bozkır AB katılım müzakereleri, Türkiye-AB Ortak Eylem Planı, 18 Mart Zirvesinde varılan anlaşma, vize serbestliği süreci ve AP Türkiye Raporu konusunda bilgi verdi. İKV Başkanı Ayhan Zeytinoğlu, İKV'nin yakın dönemde gerçekleştirmeyi planladığı projeler hakkında Bakan Bozkır'a bilgi verirken, AB Bakanlığı ve İKV arasında muhtemel işbirliği olanakları görüşmede ele alındı. ■

Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Perspektifler Toplantısı Antalya ve İzmir'de Gerçekleştirildi

18 Nisan 2016 tarihinde Akdeniz Üniversitesi'nde düzenlenen toplantının açış konuşması Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Şenol Kantarcı tarafından gerçekleştirildi. Açış konuşmasının ardından, İKV Uzman Yardımcısı Büşra Çatır, İKV'nin 2013 yılından bu yana Avrupa Komisyonu İlerleme Raporlarına ilişkin yayımladığı "İlerlemenin Matematiği" ve "İlerlemenin Dili" başlıklı çalışmalarının özetlendiği bir sunum gerçekleştirdi. Sunumun ardından, İKV Proje Müdürü Çisel İleri'nin moderatörlüğünü yaptığı panel oturumunda, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Erhan Doğan, İKV Genel Sekreteri ve Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyasal Bilgiler ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Çiğdem Nas, Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü AB

Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Doç. Dr. Yonca Özer ve Hürriyet Daily News Köşe Yazarı Barçın Yinanç, Türkiye-AB ilişkilerinde son dönemde yaşanan gelişmelere ve Türkiye-AB ilişkilerinin geleceğine ilişkin görüşlerini paylaştı.

28 Nisan 2016 tarihinde İzmir'de gerçekleştirilen toplantının açış konuşması Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü AB Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Zeki Erdut tarafından gerçekleştirilirken İKV Proje Müdürü Çisel İleri'nin moderatörlüğünü yaptığı panel oturumunda, İzmir Ekonomi Üniversitesi İşletme Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Çiğdem Kentmen, İKV Genel Sekreteri ve

Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyasal Bilgiler ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Çiğdem Nas, Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Doç. Dr. Yonca Özer, MEF Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Beke Saatçioğlu ve İstanbul Kültür Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Özge Zihnioğlu Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporları, mülteciler krizi ve Türkiye-AB Ortak Eylem Planı hakkında değerlendirmelerde bulundu. ■

Jean Monnet Bursiyerleri İK V Brüksel Temsilcisi ile Bir Araya Geldi

AB tarafından finanse edilen ve AB Bakanlığı tarafından yürütülen Jean Monnet Burs Programı kapsamında, Avrupa'nın en seçkin eğitim kurumlarında eğitimlerine devam eden 2015-2016 akademik yılı

Jean Monnet bursiyerleri 21-22 Nisan 2016 tarihleri arasında Brüksel'de düzenlenen İzleme ve Çalışma Ziyareti kapsamında İKV Brüksel Temsilcisi Haluk Nuray ile bir araya geldi. İKV Brüksel Temsilcisi Nuray bursiyerlere

AB kurumlarının işleyişini ve İKV'nin faaliyetlerini anlattı.

2015-2016 akademik yılında programdan yararlanmaya hak kazanan ve şu anda AB ülkelerinde akademik çalışmalarını sürdüren 226 Jean Monnet bursiyeri, Türkiye'nin 44 farklı kamu kurumunu, 25 farklı üniversitesini, 30 farklı özel sektör ve sivil toplum kuruluşunu temsil ediyor. 2015-2016 akademik yılı Jean Monnet bursiyerleri; aralarında İngiltere, Hollanda, İtalya, Fransa, Belçika, İrlanda, Almanya, İsveç, İspanya ve Malta'nın bulunduğu 10 farklı ülkede akademik çalışma yapıyor.

Jean Monnet Burs Programı Nedir?

25 yılı aşkın süredir yürütülmekte olan Jean Monnet Burs Programı, Türkiye'deki en köklü ve prestijli burs programları arasında yer alıyor. Program, temel olarak AB alanında uzmanlaşmış personel ihtiyacını karşılayarak, bu alanda kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarında ihtiyaç duyulan idari kapasitenin oluşturulmasına katkı sağlamayı amaçlıyor. Bu hedefinin yanı sıra Program, AB

ve Türkiye sivil toplumları arasında diyalog köprüleri kurulmasına da yardımcı oluyor.

AB tarafından finanse edilen Jean Monnet Burs Programı sadece Türkiye'ye özel bir program olma niteliği taşıyor ve 2007 yılından bu yana AB Bakanlığı tarafından yürütülüyor. 1990 yılından bu yana Jean Monnet burs programından yaklaşık 2 bin bursiyer yararlandı. ■

İKV'den Yeni Yayın

İKV Uzman Yardımcısı Büşra Çatır tarafından hazırlanan "Hizmetlerin Serbest Dolaşımı: Türkiye-AB Üyelik Müzakereleri ve Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi" başlıklı yayın İKV tarafından yayımlandı. Söz konusu çalışmada, AB'de hizmetlerin serbest dolaşımı ve son gelişmeler ışığında Birlik genelinde yürürlüğe koyulan düzenlemeler; mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması; Türkiye ve AB arasında 50 yılı aşkın süredir gündemde olan hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine ilişkin müza-

kereler ve Türkiye'nin İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi Faslı kapsamında AB mevzuatı ile uyumu incelenirken Türkiye'de hizmetler sektörünün yapısı ile Türkiye ve AB arasındaki hizmet ticareti verileri üzerinden Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin Türkiye açısından bir fırsat mı; yoksa bir tehdit mi olduğu sorusuna bir cevap aranıyor. ■

Hazırlayan: Büşra Çatır
Yayın Numarası: 280
Sayfa Sayısı: 100
ISBN: 978-605-5984-73-1

IKV Monthly'nin Nisan Sayısı Yayımlandı

"IKV Monthly" adıyla yayımlanan İKV'nin aylık İngilizce bülteni, Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan önemli gelişmeler, Türkiye gündeminde yer alan güncel konular, resmi ziyaretler ve İKV faaliyetleri (konferanslar, yayımlar, görüşmeler) hakkında özellikle yabancı okuyucularını bilgilendirmeyi amaçlıyor. İKV'nin İngilizce Bülteni ayrıca, "In Focus" başlığı altında hazırlanan ayrı bir dosya ile Türkiye-AB gündemindeki önemli konulara ışık tutuyor.

Sanayi 4.0: Bu Devrime Seyirci Kalamayız

M. Gökhan KİLİT
İKV Uzmanı ve AB
Bilgi Merkezi Koordinatörü

Mehmet POYRAZLI
İKV Uzman Yardımcısı ve
AB Bilgi Merkezi Koordinatörü

Bu ay AB Bilgi Merkezi'nden köşemizde, sadece Türkiye'nin değil dünyanın da geleceğini etkileyecek çok önemli bir dönüşümden bahsedeceğiz. Küresel üretimde bir devrim yaşanıyor ve bu devrimin adı "Sanayi 4.0 (*Industry 4.0*)"...

Artan rekabet koşullarında ülkeler ve şirketler rekabetteki üstünlüklerini sürekli kılmak için çeşitli stratejiler geliştiriyor. Almanya’da gündeme gelen ve kısa sürede bu alana yeni bir soluk getiren “Sanayi 4.0” da bu stratejilerden biri.

Kısaca tarihsel perspektiften bakmak gerekirse, Birinci Sanayi Devrimi su ve buhar gücünün daha verimli kullanılmasını sağlayan mekanik tezgâhların veya mekanik üretim tesislerinin devreye girişi ile 18’inci yüzyıl sonunda gerçekleşti. İkinci Sanayi Devrimi, işbölümüne dayalı, elektriğin seri üretimde kullanılmaya başlanması ve üretim hattının devreye girişi ile 20’nci yüzyıl başında gerçekleşti. Üçüncü Sanayi Devrimi, imalatın otomasyonunu ileri safhalara taşımayı başaran elektronik ve bilgi teknolojilerinin devreye girişi ile 1970’lerde yaşanmaya başladı. Dördüncü Sanayi Devrimi ise kısaca, bilişim teknolojilerindeki atılımları, geleneksel endüstriyel süreçleri tamamen değiştirmek amacıyla kullanma yaklaşımı olarak açıklayabiliriz. Bu sürecin, dördüncü devrimi başlatacağı açıkça görülmektedir.

Sanayi 4.0’ın dünya ekonomisindeki bütün dengeleri değiştireceğini bilen Almanya ve ABD, bu alanda atılım başlattılar. Almanya’da, devlet öncülüğünde “Yüksek Teknoloji Stratejisi” hazırlandı ve uygulamaya koyuldu. ABD’de ise General Electric, IBM ve Intel gibi büyük şirketler, Sanayi 4.0’a geçişi koordine etmek amacıyla, “Endüstriyel İnternet Konsorsiyumu” isimli bir birlik oluşturdular. Sanayi 4.0’ı var eden teknolojilerin başında, endüstriyel internet geliyor. Nesnelerin interneti olarak da bilinen endüstriyel interneti; büyük veri, bulut bilişim, 3 boyutlu yazıcı, robotik ve sanal gerçeklik gibi son dönemde ortaya çıkan yeni teknolojiler tamamlıyor. Sanayi 4.0 süreci, verimlilik artışı

ötesinde, daha yüksek katma değerli, kendi ekonomisini yaratan, yerleşmiş değer zincirlerini temelden değiştiren ve en önemlisi nitelikli insan gücü ihtiyacında çok daha önemli bir noktaya gelinen bir yolculuk olarak karşımıza çıkmakta.

İngiliz otomotiv şirketi Rolls Royce, ürettiği uçak motorlarına anlık bilgi gönderen sensörler yerleştirmeye başladı. Bu sayede motorun işleyişini anlık izlemeyi ve olası problemleri bir faciaya yol açmadan önleyebilmeyi hedeflemekte. Bir diğer örnekte, General Electric, ürettiği rüzgâr türbinlerinin kanatlarına internet bağlantısına sahip akıllı sensörler yerleştirerek, rüzgâr gülleri arasında iletişimi artırıp, yönlerini rüzgârın geldiği yöne çevirerek türbinlerin verimliliğini yüzde 5 artırmayı başardı. Bunlar daha ilk örnekler. Dünya ekonomisinin yaşayacağı büyük dönüşüme dair iyi fikir veriyorlar bizlere.

İlk üç sanayi devrimini seyirci olarak izledik. Ülke olarak, bu dönüşümün dışında kalamayız; kalmamalıyız. Türkiye’nin dördüncü devrime bu kez seyirci kalmaması için, siyasetten iş dünyasına, sivil toplum kuruluşlarından üniversitelere kadar hepimize büyük sorumluluklar düşüyor. Ayağı yere basan somut hedefler ortaya koyup, rol alan, teknoloji üreten bir ülke olmak için seferber olmalıyız. Dünyadaki teknolojik gelişmelerin farkına varıp ayak uyduramazsak, geriden takip ettiğimiz ülkelerle aramızdaki farkın kapatılamayacak kadar hızlı büyümesi riskiyle karşı karşıya kalabiliriz. Sanayi 4.0’a erken uyum sağlamamız, Türkiye’ye dünya liginde büyük bir sıçrama sağlayacaktır.

İKV İstanbul AB Bilgi Merkezi’nde Bu Ay

İKV AB Bilgi Merkezi de bu amaçla, İSO ortaklığıyla birinci bölgesel

etkinliği kapsamında düzenlenen, “İş Dünyası ve Sivil Topluma Yönelik AB Fonları Semineri” 22 Nisan 2016 tarihinde gerçekleştirildi. Sanayi 4.0’a geçiş seyrini kalmamak adına, iş dünyası ve sivil toplumun AB fonlarından daha iyi yararlanmasını sağlamak amacıyla düzenlenen seminerin açış konuşmalarını İSO Genel Sekreter Vekili Haktan Akın ve İKV Genel Sekreteri Doç. Dr. Çiğdem Nas gerçekleştirdi.

Sanayi 4.0’a Geçiş için AB Fonları Önemli Bir Kaynak

Açış konuşmalarının ardından AB fonlarından daha iyi yararlanma imkânlarının tartışıldığı ilk oturumda, AB Bakanlığı Proje Uygulama Başkanlığı Koordinatörü Murat Özçelebi, Ufuk 2020 Programı KOBİ Alanı Kıdemli Ulusal İrtibat Noktası Yetkilisi Emre Yurttagül, KOSGEB AB Koordinasyon Müdürlüğü KOBİ Uzmanı İsmail Adem, Sabancı Üniversitesi BUSINNOVA Proje Yöneticisi Abdurrahman Türk ve Arçelik A.Ş. Ar-Ge Direktörlüğü Takım Lideri Evrim Özgül birer sunum gerçekleştirdi. Seminerin ikinci oturumunda ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı AB İşleri Birimi Uzmanı Hülya Tekin, Türkiye Ulusal Ajansı İletişim Koordinatörü Rana Kasaoğlu Önder ve Türkiye Ulusal Ajansı İletişim Uzman Yardımcısı Nejla Vatansever, İstihdam ve Sosyal Yenilik Programı (EaSI), Erasmus+ ve Ufuk 2020 Programı’na ilişkin katılımcılara bilgi verdi. Toplantının son oturumunda, AB Projeleri Danışmanı Acar Şensoy, AB projelerinin hazırlanmasında dikkat edilecek hususlar ile ilgili bir sunum gerçekleştirdi.

İKV İstanbul AB Bilgi Merkezi’nin Twitter ve Facebook’ta bulunan sosyal medya hesaplarını takip ederek, AB Bilgi Merkezi faaliyetlerinden haberdar olabilirsiniz. ■

1 Nisan

AB-Kosova İstikrar ve Ortaklık Anlaşması Yürürlükte

AB ile Kosova arasında 27 Ekim 2015 tarihinde imzalanan ve akdi ilişkilerin ana çerçevesini oluşturacak İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi, Priştine'nin AB ile yaklaşması açısından önemli bir fırsat olarak görülüyor.

5 Nisan

İzlanda Başbakanı Gunnlaugsson İstifa Etti

Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu'nun, hukuk firması Mossack Fonseca'nın 40 yılı aşkın süredir tuttuğu belgelere ulaşmasının ardından Panama Belgeleri Skandalı olarak bilinen olaya adı karışan İzlanda Başbakanı Sigmundur David Gunnlaugsson görevinden istifa ettiğini açıkladı.

6 Nisan

AB-Ukrayna Ortaklık Anlaşması'na Hollanda'dan "Hayır" Oyu

AB'nin 2014 yılında Ukrayna ile imzaladığı Ortaklık Anlaşması'na ilişkin Hollanda'da yapılan ve katılım oranının yüzde 32,2 olduğu referandumda, katılımcıların yüzde 61,1'i anlaşmaya "hayır" derken, yüzde 38,1'i "evet" oyu kullandı. Hatırlanacağı üzere, dönemin Ukrayna Başkanı Viktor Yanukoviç Anlaşma'yı imzalamaktan vazgeçmiş ve bunun üzerine ülkede hükümet karşıtı gösteriler başlamıştı.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

18 Nisan

Avrupa Yatırım Planı'nın İlk Projesi

Plan kapsamında ilk proje, Yunanistan'da Ar-Ge ve yenilikçilik alanında uygulanacak olup, başta KOBİ'ler olmak üzere turizm ve gıda gibi stratejik sektörler, bankalar ve aracı kurumlar plandan yararlanacak. AB'de Yatırım Fonu kapsamında 7,8 milyar avroluk 57 proje onaylandı. Avrupa Yatırım Fonu ise 165 KOBİ ile 3,4 milyar avroluk anlaşma imzaladı.

19 Nisan

AB'den Yunanistan'a Mülteci Yardımı

Avrupa Komisyonu AB'nin yeni Acil Yardım Mekanizması kapsamında Yunanistan'daki mültecilerin barınma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla 86 milyon avro miktarında mali yardımı onayladı. Yardım, Yunanistan hükümeti ve yerel STK'lar tarafından kullanılacak.

21 Nisan

AB Yolcu İsim Yönergesi Kabul Edildi

AB'de geçerli olacak AB Yolcu İsim Yönergesi (PNR), AP'de düzenlenen oylamada 179'a karşı 416 oyla kabul edilmesinin ardından Konsey tarafından onaylandı. Komisyon tarafından 2011 yılında önerilen yolcuların isim ve uçuş bilgilerinin paylaşılması teklifi, Paris ve Brüksel'deki terör saldırıları ile gündeme getirildi.

11 Nisan

Türkiye ve Batı Balkanlara Destek Aracı

Avrupa Komisyonu ve Konsey tarafından Türkiye ve Batı Balkanlara yönelik destek aracı ile hukukun üstünlüğü ve insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi amaçlanıyor. Üç yıl içinde kullanılmak üzere ülkelere Komisyon tarafından 20 milyon, Konsey tarafından 5 milyon avro sağlanacak.

11 Nisan

AB Adalet Skor Tahtası Açıklandı

Avrupa Komisyonu'nun 4'üncü Adalet Skor Tahtası'nda adalet sistemlerinin etkinliği, kalite göstergeleri ve bağımsızlık başlıkları öne çıkıyor. Şubat-Mart 2016'da düzenlenen Eurobarometre anketine göre; İskandinav ülkelerinin kamuoyunda, mahkemelerin bağımsızlığına ilişkin güçlü bir algı varken, AB'ye katılan yeni üye ülkelerde aksine olumsuz bir algı gözlemleniyor.

12 Nisan

Yunanistan'ın Sınır Yönetimi Değerlendirildi

Avrupa Komisyonu'nun Yunanistan'ın sınır yönetimine ilişkin Eylem Planı'na yönelik değerlendirmelerini içeren tebliğinde, geçici sınır kontrollerine son verilmesi ve 2016 sonuna kadar Schengen Alanı'nın normal işleyişinin yeniden sağlanmasını amaçlayan Schengen'e Dönüş Yol Haritası'nın uygulanması mesajı ön planda.

22 Nisan

Paris Anlaşması İmzaya Açıldı

New York'taki BM Genel Merkezi'ndeki açılış töreninde yeni iklim rejimi olan Paris Anlaşması için imza süreci başlatıldı. AB, Paris Anlaşması'nı imzalayan taraflardan biri oldu. AB'nin yeni rejimde emisyon azaltım hedefi yüzde 40.

24 Nisan

Sırbistan Seçimlerini AB Yanlısı SNS Kazandı

Sırbistan'daki erken genel seçimleri, Başbakan Aleksandar Vucic liderliğindeki Sırp İlerici Partisi (SNS) kazanırken, parti, oyların yüzde 48,6'sını aldı. Dışişleri Bakanı Ivica Dacic liderliğindeki Sırp Sosyalist Partisi ve Birleşik Sırbistan grubu yüzde 11,2'lik oy oranı ile ikinci sırada yer aldı.

26 Nisan

Çernobil'in 30'uncü Yıldönümü

Çernobil faciasının 30'uncü yıldönümünde Avrupa Komisyonu'nun Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Mogherini, Komisyon Başkan Yardımcısı Sefcovic, Komisyon'un Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden Sorumlu Üyesi Hahn ve Uluslararası İşbirliği ve Kalkınmadan Sorumlu Üyesi Mimica tarafından nükleer güvenliğin artırılması mesajı iletildi.

4 Nisan

Komisyon Üyesi Avramopoulos Türkiye'yi Ziyaret Etti

Avrupa Komisyonu'nun Göç, İçişleri ve Vatandaşlıktan Sorumlu Üyesi Dimitris Avramopoulos, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu ve İçişleri Bakanı Efkan Ala ile görüştü. Ortak mesaj Türkiye'nin mülteci sorunu ve terörle mücadelede kilit ülke olması olarak açıklandı.

6 Nisan

Başbakan Davutoğlu'nun Finlandiya Ziyareti

Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, Helsinki ziyaretinde, Başbakan Juha Sipilä ile bir araya geldi. Görüşmelerde teröre karşı dayanışma mesajları öne çıkarken, Türkiye ile AB arasında imzalanan anlaşma ile ikili ticari ilişkiler ele alındı.

5 Nisan

KKTC'de Hükümet İstifa Etti

KKTC'de Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) ve Ulusal Birlik Partisi (UBP) koalisyon hükümeti istifa etti. İstifa açıklaması, KKTC Başbakanı Ömer Kalyoncu tarafından KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'ya sunuldu.

18-19 Nisan

Başbakan Davutoğlu Strazburg'da Temaslarda Bulundu

Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, Strazburg ziyaretinde, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Genel Kurulu'na Türkçe olarak hitap etti ve konuşmasında Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile işbirliğini güçlendirdiğine dikkat çekti.

22 Nisan

Türkiye Paris Anlaşması'nı İmzaladı

New York'ta düzenlenen BM Genel Merkezi'nde Türkiye adına Paris Anlaşması'nı Çevre ve Şehircilik Bakanı Fatma Güldemet Sarı imzaladı. Bir sonraki adımda TBMM'nin onayı gerekiyor. Türkiye'nin yeni rejim için sunduğu emisyon azaltım hedefi yüzde 21.

23 Nisan

AB'den Gaziantep'e Ziyaret

Almanya Başbakanı Angela Merkel ile AB Konseyi Başkanı Donald Tusk, Avrupa Komisyonu Birinci Başkan Yardımcısı Frans Timmermans ve Avrupa Komisyonunun Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn Türkiye-Suriye sınırındaki mültecilerin durumuna yönelik Gaziantep'e bir ziyaret gerçekleştirdi.

9-10 Nisan

Türkiye'ye Üst Düzey Ziyaret

AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı yürüten Hollanda'nın Dışişleri Bakanı Bert Koenders liderliğinde Slovakya Dışişleri ve Avrupa İşleri Bakanı Miroslav Lajcak, Fransa'nın Avrupa İşlerinden Sorumlu Devlet Sekreteri Harlem Desir ve Portekiz'in Avrupa İşlerinden Sorumlu Devlet Sekreteri Margarida Marques'den oluşan heyet İstanbul'da temaslarda bulundu.

13-14 Nisan

Volkan Bozkır'ın Avusturya Ziyareti

AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır Viyana'da Avusturya Cumhurbaşkanı Heinz Fisher tarafından kabul edildi ve Dışişleri, Avrupa ve Uyum Bakanı Sebastian Kurz ile Ulusal Meclis ve Federal Konseyi AB Komisyonları Başkan ve üyeleri ile bir araya geldi. Bakan Bozkır, Viyana Diplomatik Akademisi'nde Türkiye-AB ilişkileri ve göç konulu bir konuşma yaptı.

11-12 Nisan

AB Bakanı Volkan Bozkır'ın Hollanda Ziyareti

AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır resmi ziyaretinde Hollanda Dışişleri Bakanı Bert Koenders ve üye ülkelerin ilgili bakanlarıyla bir araya geldi. Görüşmelerde Türkiye-AB ilişkileri ve bölgesel konulara yönelik son gelişmeler ele alındı.

16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

26 Nisan

Alevi Hakları ile ilgili AİHM Kararı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) Cemevlerinin Türkiye'de resmen ibadethane olarak tanınması amacıyla açılan davaya ilişkin nihai kararında, Türkiye'de Alevilere dini ayrımcılık yapıldığına hükmetti. AİHM kararında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin din özgürlüğü hakkını belirleyen 9'uncu ve ayrımcılığı yasaklayan 14'üncü maddelerinin ihlal edildiği belirtildi.

26-27 Nisan

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Hırvatistan Ziyareti

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Domagoj Juricic, Dışişleri ve Avrupa Politikaları Başdanışmanı Dario Miheli, Dışişleri Bakan Yardımcısı Zdravka Busic, Cumhurbaşkanlığı Protokol Genel Müdürü Natalija Hmelina, Türkiye'nin Zagreb Büyükelçisi Ahmet Tuta ile TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu tarafından karşılanan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Tihomir Oreskoviç ve Parlamento Bakanı Zeljko Reiner ile görüştü.

28 Nisan

Sivil Toplumla Diyalog Toplantısı Hatay'da Yapıldı

AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır'ın katılımıyla gerçekleşen söz konusu toplantıya, sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra iş dünyası, üniversiteler ve belediyelere üyelik müzakereleri, mali yardımlar ve Erasmus+ Programı tanıtıldı.

“Koridor ya da Merkez Olmak için, Piyasalara ve Jeostratejik Ortama Bakılmalı”

Büyükelçi
António MARTINS DA CRUZ
Portekiz Eski Dışişleri Bakanı

Hem Türkiye'nin Avrupa-Akdeniz ilişkilerinde önemini hem de Türkiye, Avrupa ve bölgesel yapı dikkate alınarak, Türkiye'nin AB ile aşamalı entegrasyonunu değerlendirmek için, İKV'nin Barcelona Uluslararası İlişkiler Merkezi (CIDOB) işbirliğinde Avrupa Ekonomik İşbirliği Ligi (ELEC) ve Fundació La Caixa'nın destekleri ile 5-6 Şubat'ta düzenlendiği “Türkiye Bir Avrupa ve Bölgesel Merkez Midir? Avrupa-Akdeniz İlişkileri İçin Çıkarımlar” başlıklı seminer gibi önemli etkinlikler mükemmel bir fırsat.

Seminer gününde AB Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Rauf Engin Soysal'ın bahsettiği gibi, değişen bir bölgede bulunmaktayız. Başka bir soru üzerine düşünmek de ilginç olabilir. Akdenizli olmak bugün için ne anlam ifade ediyor? Seminerden yola çıkarsak, Aygaz Doğal Gaz Toptan Satış Genel Müdürü Rıdvan Uçar ilginç bir konuya dikkat çekti: Türkiye için ya da herhangi bir ülke için bir koridor ya da bir merkez (*hub*) olmak arasındaki farkın ne olduğu. Kendisi bu konuda bir sonuca vardı. Ben de bir geçiş noktasının sadece enerji için bir merkez olmadığını ayrıca altyapı, lojistik, finans, üretim ve hatta hizmetler için bile merkez olduğuna katılıyorum. Bir merkez olmak için, piyasalara sormak gerekir. Siyasi irade yeterli değildir. Bir koridor veya transit koridor, malları kabul eder. Merkezde ise piyasa ve hatta mümkünse fiyatlar veya en azından piyasanın önemli bir bölümü kontrol edilmeye çalışılır. Her iki durumda da, koridor ya da merkez olmak için jeostratejik ortama bakmak gerekir. Stratejik konum yeterli değil. Tabii ki bir ticaret merkezi olmak için jeostrateji önemli. Bölgede söz sahibi olmaya çalışan komşular için ortaya çıkan zorluklar daha karmaşık ve çeşitli.

Türkiye bölgesel bir güç olmak istiyor. Bu nedenle bölgedeki stratejik ortam Türkiye için önemli. İç politikalar veya ülke içindeki gelişmelerden daha çok bölgesel güvenlik, Türkiye'nin bir bölgesel merkez olma hedeflerine etki ediyor. Ortadoğu veya Kuzey Afrika'daki, hatta Güney Akdeniz'deki hiçbir ülke, stratejik konumu ve bir merkez olma açısından Türkiye ile rekabet edemez.

Olumsuz yön olarak bölgesel anlaşmazlıklar var. Bence tek bir ekonomik yaklaşım yerine, dış ilişkilerin tamamını kapsayan bir inceleme yapılmalı. Ekonomik gerçekler, Türkiye'nin çabalarının başarıya ulaşması için önemli bir rol oynayabilir. Türkiye'nin bazı sınırlarının çevresinde siyasi ve güvenlik

ile ilgili gerginlikler olduğu sürece güvenli bir koridor olması mümkün değil. Bazıları bölgesel sorunların bir şekilde Türkiye'nin planları ve isteklerini zayıflattığını söyleyebilir.

Bu yabancı engellere bir göz atalım. İlk olarak, Suriye ve Irak'taki durum ve IŞİD. Bütün bu sorunlar birbiriyle bağlantılı. IŞİD sorunu, Suriye ve Irak'taki çatışmalar, ama özellikle Suriye'deki çatışmalar iki açıdan tehdit teşkil ediyor: Mülteciler ve terörizm. Ayrıca ülke içindeki sorun: Kürt ayrılıkçıları.

Suriye'deki çatışmaların yanı sıra terör tehdidi de Türkiye'nin turizm sektörü ile ilgili ekonomisini etkiliyor. Olası yatırımcıların algısını ve turizm gibi bazı ekonomik sektörleri etkiliyor.

“İran Dönüm Noktasında”

Diğer bir komşu olan İran da bir dönüm noktasında. Sadece Tahran değil, tüm bölge bir dönüm noktasında. AB ve ABD tarafından yaptırımların kaldırılması, ekonomisini geliştirme, uluslararası pazarlara ve uluslararası finansal sisteme erişmesini sağlayacak. Bu

gerçekler, bölge ve Türkiye için önemli sonuçlar doğuracak; sadece enerji piyasası için değil, özellikle petrol ve gaz, aynı zamanda yabancı yatırımlar için de. Siyasi açıdan bakarsak, özellikle Suudi Arabistan'a ve Ankara'ya karşı, İran'ın bölgede liderlik rolünü üstlenmeye çalışması şaşırtıcı olmayacaktır. Yakın gelecekte İran'ın ekonomik potansiyelleri ve siyasi hamlelerini dikkatli bir şekilde takip etmemiz gerekir. İran uluslararası topluma entegre olmak istiyorsa, kurallara uymak zorunda. Bu hem bölge ve Türkiye için hem de dünya için iyi olacaktır.

Avrupalı bakış açısıyla Türk Dış Politikası son yıllara kadar “komşularla sıfır sorun politikası” yürüttü. Bu sadece Brüksel'de değil, Avrupa'nın diğer başkentlerinde de bazı kesimlerin “bir Türk bölgeselleştirilmiş dış politikası” olarak adlandırıldı. Ancak Arap Baharı ile, Mısır, Suriye ve Tunus'taki devrimler ile özellikle Libya'ya yabancı müdahale ile durum değişti.

Tek ve istikrarlı düzen, uluslararası ilişkilerde bazı uzmanların Vestfalya-sonrası düzen dediği düzen, henüz ►►

Türkiye ile işbirliği, mülteci ve göçmen krizine küresel çözüm bulma ve terörle mücadele konusunda kritik öneme sahip. Ankara ile işbirliği hem bölgenin hem de Doğu Akdeniz'in güvenliği için çok önemli.

bölgede ortaya çıkmadı. Suriye, Irak, Libya ve Yemen'deki parçalanma süreci Ortadoğu'da yeni bir siyasi modele şimdiye kadar yol açmadı; aksine Mısır'da şiddet ve kaosa yol açtı. Neden? Çünkü Mısır, devlet yapısına geri döndü. Bölge için bir devlet yapısı, Türk Dış Politikası için de bir katma değer olacaktır. Öte yandan, Suriye'deki son Rus müdahalesi, Türkiye ve Rusya arasında siyasi husumete yol açtı. Sadece dış politikada stratejik sonuçları olmadı. Ayrıca NATO'nun dikkatini bölgeye çekti ve ekonomik alanda da iki taraf arasında sorunlara yol açtı. Ben, Ankara ve Moskova'nın arabulucular kullanarak çözüm bulmak için çalıştığını düşünüyorum. Her iki ülkenin

de mevcut durumu çözmek için hem stratejik hem de ekonomik çıkarları var. Ancak Suriye konusu çözümü kolaylaştırmıyor.

Bir başka ilginç gelişme de Çin Devlet Başkanı'nın bölgeyi ziyaret etmesi oldu. Başkan Xi, Suudi Arabistan, İran ve Mısır'ı ziyaret etti. Çin'in bölgeden üç beklentisi var: Enerji işbirliği, altyapı, ticaret ve yatırımlar. Aynı zamanda yüksek teknoloji gerektiren uzay alanında ve muhtemelen savunma alanındaki beklentiler de mevcut. Çin yeni bir ipek yolu, yeni bir ekonomik ve deniz ipek yolu oluşturmak istiyor. Türkiye, Avrasya projelerinde stratejik konumunu korumak ve projelerde yer almak için yollar aramalı.

“Afrika da Türkiye için Önem Kazanıyor”

Afrika üzerine ilk kez burada konuşalım. Afrika da Türkiye için önem kazanıyor. Sadece Kuzey Afrika değil, (Cezayir Türkiye'nin 20'nci ticari ortağı) ayrıca Sahraaltı Afrika da. Türkiye, Ortadoğu'yu çeşitlendirmek ve muhtemelen Sahraaltı'ndaki Müslüman toplumları etkilemek için Afrika'daki etkinliğini artırıyor. Afrika ile ticaret, 8,2 milyar dolar ile Türkiye'nin genel dış ticaretinin sadece yüzde 2'sini oluşturuyor. Son 6 yılda 27 elçilik açarak Türkiye, Afrika'daki elçilik sayısını 39'a yükseltti. Bu, İspanya ve Portekiz'in Afrika'da sahip olduğu elçilik sayısından fazla. Türk Hava Yolları, son üç yılda uçuş rotasına 25 Afrika destinasyonu ekledi ve toplamda 45 destinasyonu bulunuyor. Bu sayı Afrika'daki en büyük hava yolu olan Etiyopya Hava Yolları'ndan bile fazla. 2'nci Türkiye-Afrika Ortaklığı Zirvesi bir yıl önce Malabo'da gerçekleştirildi. TİKA Afrika'ya öncelik vererek, son 15 yılda kendi işbirliği bütçesini 50 milyon dolardan 3,3 milyar dolara yükseltti.

Türkiye Afrika'da iki tarafı da etkileyen önemli bir oyuncu değil ve muhtemelen orta vadede de olmayacak. Chatham House'ın yayımladığı son rapordan alıntı yapıyorum: “Ankara, Afrikalılar için uluslararası bir merkez olarak büyümeye devam edecek. Ayrıca Afrika'da Türk ticareti de gelişmeye devam edecek.”

“İç ve Dış Zorluklar, AB'yi Bir Arada Tutmayı Zorluyor”

Şimdi merkezin (*hub*) başka bir tarafı hakkında konuşalım: Avrupa. Ben Türkiye'nin katılım müzakereleri hakkında konuşmak istemiyorum. Seminerde Büyükelçi Müsteşar'ın durum hakkında çok iyi noktalara temas ettiğini düşünüyorum. Avrupa'dan bahsetmeden önce, Türkiye ve ABD-AB ilişkileri için ilginç olabilecek bir nokta var. AB ve ABD arasında müzakere edi-

len ticaret anlaşmaları olan TTIP'nin bu sene ya da gelecek sene imzalanmasının Türkiye için muhtemel sonuçları ne olacak?

Türkiye ile işbirliği şu anda Avrupa için çok önemli. AB üyeleri arasında görüş birliği olmasa bile, Türkiye'nin mülteci yükünün hafifletilmesine destek eylem planı, Avrupa için hayati önem taşıyor. The Economist'in geçtiğimiz haftalarda altını çizdiği gibi: “Türkler göçmenleri Avrupa'dan uzak tuttuğu sürece, Eylem Planı Türkiye'ye para, vizesiz seyahat olanağı ve üyelik yolunda ivme kazandırmayı teklif ediyor”. Ne yazık ki, bu sadece Doğu Avrupa'da değil, Avrupa'daki önemli bir kamuoyu fikrini yansıtır.

Avrupa'nın dinamiği ve entegrasyon yapısı değişti. Sadece bölge değişmiyor, Avrupa da değişiyor. Türkiye'nin müzakerelerin bir sonraki aşamasında karşılaşacağı, Avrupa'daki ruh haline göz atalım. Merkezin olası diğer tarafının görünümüne bakalım.

Brüksel'de bazen dile getirilen “Avrupa parçalanması” gerçekleşmedi; ama 28 Üye Devletin, iç ve dış zorluklar sonrası bir arada tutulması konusunda zorluk yaşıyor. Bazı iç sorunlar arasında Schengen, mülteciler, Avro krizi, güvenlik ve İngiltere'deki referandum bulunuyor. Dış problemlere baktığımızda ise tekrar mülteciler ve Schengen, terör ve güvenlik, Rusya ile ilişkiler, Ukrayna krizi, Akdeniz bölgesi ve güvenlik gibi konuları görüyoruz.

Kriz sonrası durum, zaten birçok Avrupa başkentinde stratejik planlamanın konusu oldu. Büyük olasılıkla, birkaç yıl içinde Avrupa asimetric üyelik ve farklı çevrelerle çok yönlü bir kurum olma eğiliminde olacak. Neden? Çünkü Avrupa bugün bölünmüş durumda. Farklı ekonomik ve sosyal entegrasyon gerçekleri ile kuzey ve güney olarak, mülteci krizinde farklı algılarıyla, Rusya sorunuyla, hatta güvenlik konusunda da doğu ve batı olarak, “daha çok Avrupa” ve “daha az Avrupa” olarak bölünmüş

durumda. Avrupa'nın daha fazla bütünleşmesini isteyen ülkeler: Almanya, Benelüks ülkeleri ve Avusturya. Daha az Avrupa isteyen ülkeler: İngiltere ve İskandinav ülkeleri.

Muhtemelen birkaç yıl içinde yeni durumlarla karşılaşacağız. 3 ya da 4 Avrupalı grup veya çevre diyebilirim. Muhtemelen çok küçük 3 ya da 4 farklı Avrupa Birlikleri, antlaşmalarda var olan ortak bir zemine dayanan ancak; farklı Schengen sınırları, farklı para birimleri, farklı ortak savunma algıları, farklı entegrasyon hedefleri olan birlikler. Serbest ticaret bölgesi olabilir; malların ve sermayenin serbest dolaşımı olabilir; hatta bazı ülkeler için kişilerin serbest dolaşımı olabilir. Avrupa bütünleşmesinin tam tersi olan, daha güçlü devletler ve daha az güçlü kurumlar. Bu Lizbon Antlaşması'nda “güçlendirilmiş işbirliği” olarak adlandırılan şey. Mümkün olduğunca Avrupa entegrasyon hedeflerini ve ortak politikalarını korumamız gerekir.

Türkiye AB'ye üye olursa, İspanya, Romanya ve Portekiz gibi bir çevre ülke olacak. Çevresel durum konusunda Brüksel'e veya Berlin'e karşı mücadele etmek kolay değil, ama Türkiye'nin stratejik konumunun diyalogu kolaylaştırabileceğini ve katma değer sağlayacağını düşünüyorum.

Altını tekrar çiziyorum. Türkiye ile işbirliği, mülteci ve göçmen krizine küresel çözüm bulma ve terörle mücadele konusunda kritik öneme sahip. Ankara ile işbirliği hem bölgenin hem de Doğu Akdeniz'in güvenliği için çok önemli.

Ben, AB-Türkiye ilişkileri için bir dönüm noktasında olduğumuzu düşünüyorum. Soru şu: Ankara'nın mevcut pozisyonu müzakerelere nasıl yansıtacak?

Tocqueville'den alıntı yaparak belirtmek istiyorum. Tocqueville der ki: “Tarih birkaç hakiki resimle çok sayıda kopyanın bulunduğu bir galeridir”. ■

Gülleri ve Dikenleri ile AP'nin 2015 Türkiye Raporu

Bu sene de geçen sene olduğu gibi, Türkiye'nin iade ettiği ve "yok hükmünde" saydığı AP Raporu, Türkiye'deki siyasi gelişmeleri değerlendirirken, ciddi eleştirilerde bulunuyor ve AB Türkiye ilişkilerinde Kıbrıs ve mülteci krizi gibi güncel konular üzerinde duruyor. Bu yazıda, söz konusu raporun içeriğini ele alacağız ve AP'nin Türkiye'ye yaklaşımını analiz etmeye çalışacağız.

Doç. Dr. Çiğdem NAS
İKV Genel Sekreteri

AP: AB'nin Serbest Kürsüsü

AP'nin 2015 Türkiye Raporu'na ilişkin kararı 14 Nisan'da Genel Kurul'da 133'e karşı 375 oy ile kabul edildi. Sosyalist ve Demokratlar İlerici İttifakı Grubu üyesi Kati Piri'nin hazırladığı Türkiye raporu, Avrupa Komisyonu'nun her yıl aday ülkeler için hazırladığı ilerleme raporlarını değerlendirerek, AP'nin aday ülkedeki gelişmeler ile ilgili yaklaşımını ortaya koyuyor.

AP için, genellikle bürokratik ve ciddi bir görünüm sergileyen AB kurumları arasında belki de en renkli ve ilginç olanı diyebiliriz. Yaşamına bir istişari kurum statüsünde başlayan AP, Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması, Amsterdam ve son olarak Lizbon Antlaşması ile kurumsal yapıdaki öne-

mini giderek artırdı. Bugün AP'den, AB Konseyi ile birlikte eş-yasama organı olarak söz ediyoruz. Ortak karar prosedürü uyarınca, Komisyon tarafından hazırlanan yasa önerilerinin kabulü için mutlaka Parlamento'nun onayı gerekiyor. Bu görevinin yanında, Komisyon üyelerini seçmek, yürütme organı olan Komisyon ve Konsey'in tasarrufları üzerinde demokratik denetim işlevini yerine getirmek, AB Ombudsmanı'nı seçmek ve AB bütçesini onaylamak da AP'nin başlıca görevleri arasında yer alıyor. AP bazen hafife alınan ve önemsenmeyen bir AB kurumu olsa da, aslına bakacak olursanız önemli işlevleri yerine getiren ve geniş sorumlulukları olan bir kurum. Bu yüzden de dikkate almakta yarar var.

Avrupa Parlamenterleri ise kendilerini katı kurallar ile bağlı görmeyen, halkın sesi olduklarını savunan ve bu durumun sağladığı demokratik meşruiyet ve dokunulmazlığın tadını çıkartan kişiler çoğunlukla. AP içinde geniş bir siyasi yelpazeye tekabül eden parti grupları içinde temsil ediliyorlar. Bunların başında Avrupa Halklar Partisi grubu ile Demokratlar ve Sosyalistler İlerici İttifakı geliyor. Her parti grubu aslında Üye Devletlerdeki farklı partilerin üye oldukları geniş koalisyonlardan oluşuyor. Seçilen parlamenterlerin hiçbir gruba katılmayıp bağımsız olarak görev yapmaları ya da Üye Devlet sayısının en az ¼'ünü temsil eden (7 ülkeden) en az 25 parlamenter ile bir araya gelerek yeni parti grupları

oluşturmaları mümkün. Bu çokuluslu parti grupları başka hiçbir uluslararası parlamentoda görülmeyen kendine özgü bir durum ve ortak bir Avrupa kimliği, Avrupa kamuoyu ve siyasi alanı oluşturulmasında çok önemli bir aşamaya denk geliyor. Parlamento'da genel oturumda söz alan üyelerin konuşma süreleri 3 dakika ile sınırlanıyor. Devam ederlerse mikrofonları kesiliyor. Parlamento Genel Kurulu'nda dikkat çeken bir başka özellik ise simultane çeviri yapılan kabinlerin sayısı. Bu 3 dakikalık konuşmalar aynı anda 24 dile çevriliyor. Avrupa'nın çok dilli yapısını yansıtan bu özellik 3 dakikalık konuşma limiti ile birleşince aynı zamanda Avrupa'nın bir standartlar ve rasyonel uygulamalar bütünü olduğunu da hatırlatıyor. Hamasete

ve uzun söylevlere yer yok. Mesajınızı az ve öz biçimde vermelisiniz.

AP üyeleri, Avrupa seçimleri olarak adlandırılan ve her ülkenin kendi seçim sistemine göre yapılan seçimler ile iş başına geliyor. Bu seçimlerde genellikle oy verme oranının yüzde 30-40 civarında olması, Avrupa halklarının AP'den çok haberdar olmadığı veya haberdar olsa da pek de önemsemediği anlamına geliyor. AB siyaseti konusundaki etkili uzmanlardan Simon Hix, Avrupa seçimlerini ikinci dereceden ulusal seçimler olarak tanımlıyor¹. Yani genellikle seçmenler oy kullanırken AB politikalarını etkilemek için oy kullanmıyor. Partilerin gösterdikleri adaylara ulusal siyaset ile ilgili mülahazalar doğrultusunda oy veriyorlar. Bazen iktidardaki partiyi ce- ►►

Rapor genel görünümü itibarıyla Türkiye ve AB ilişkilerinin her alanına değinen ve Türkiye'deki siyasal ve sosyal gelişmeler hakkında yorum ve yargılar barındıran bir belge olma özelliğini taşıyor.

zalandırmak için muhalefetteki partiye oy verebiliyorlar, kimi zaman da, normalde oy vermeyecekleri daha marjinal partinin adayına oy atabiliyorlar. Son dönemde özellikle aşırı sağın yükselmesi ve Front National gibi partilerin Avrupa seçimlerinde de oy oranlarını artırması, Avrupa şüpheliğinin de oy verme davranışını etkilemekte olduğunu gösteriyor.

AP Türkiye Raportörü Kati Piri: İdealist ve Samimi Bir Avrupalının Türkiye Dosyası ile İmtihanı

2014 AP seçimlerinden sonra başlayan yeni Parlamento döneminde, Türkiye Raportörü olarak Demokratlar ve Sosyalistler İlerici İttifakı Üyesi

Kati Piri görevlendirildi. Macaristan doğumlu olan Piri Hollanda vatandaşı ve 37 yaşında. Genç bir siyasetçi olan Piri'nin Parlamento'da ilk dönemi ve daha ilk döneminde Türkiye raporu yazmak gibi çetrefilli bir görevi üstlenmiş durumda. Üstelik bu dönem Avrupa ve AB çevrelerinde Türkiye'ye yönelik eleştirilerin yükselişe geçtiği bir döneme rastlıyor. Arkadaşça, açık ve direkt bir iletişim tarzı olan Piri, bu görevi hakkıyla yerine getirmek için Türkiye'de farklı gruplar ve sivil toplum örgütleri ile temaslar gerçekleştirerek mümkün olduğu kadar gerçeği yansıtan ve objektif bir rapor hazırlamayı hedefliyor. Ancak AP'deki parti gruplarını ve Türkiye'ye yönelik farklı bakış açılarını dengelemek gibi incelik-

li bir görevi yerine getirmesi gerekiyor. Bu açıdan AP Türkiye Raportörü'nün şu farklı görüşler arasında bir orta yol bulma çabası içinde olduğunu değerlendirebiliriz:

-Türkiye'nin Avrupa'da yeri olduğu görüşüne ve AB üyelik perspektifine karşı çıkanlar: Bu grupta Özgürlük ve Uluslar Avrupası gibi popülist sağ partiler olduğu gibi AP'deki en geniş gruplardan Avrupa Halklar Partisi Grubu gibi gruplar bulunuyor. Son dönemde bazı liberallerin de Türkiye'ye bakışları açısından bu gruplara yaklaştığını görüyoruz.

-Türkiye'nin kriterleri karşıladığı sürece AB üyesi olabileceğini düşünenler: Bu grupta Avrupa Demokratlar ve Sosyalistler Grubu üyelerinin ve Yeşiller grubu üyelerinin olduğunu görüyoruz.

-Üyelik müzakerelerinin başlangıcında Türkiye'nin AB üyeliğini kriterleri yerine getirmesi koşuluyla destekleyen ancak Türkiye'deki ve AB'deki gelişmeler karşısında artık bunun mümkün olmayacağını düşünenler: Bu grubun içinde bazı sosyalistler, Avrupa Birleşik Solu Konfederal Grubu gibi sol gruplar ve bazı liberaller bulunuyor. Türkiye'nin demokrasiden uzaklaştığını düşünen bu üyeler, AB'nin de kendi içinde olduğu kriz sebebiyle genişleme sürecini yavaşlatması sebebiyle artık üyeliğin gerçekleşmeyeceğini düşünüyor.

-Türkiye AB ilişkilerine pragmatik ve konu bazında yaklaşanlar: Bu kişilerin Türkiye'nin AB üyeliği konusunda katı bir görüşü yok. Konu bazlı olarak, yani Gümrük Birliği, mülteci konusu, vize serbestliği gibi ilişkilerin farklı boyutları ile ilgili olarak güncel koşullar çerçevesinde tavırlarını belirliyorlar. Her gruptan üyeler arasında bu tür yaklaşımların olduğunu görüyoruz. Örneğin, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan bazı parlamenterler, vize serbestliği ya da mülteci anlaşması gibi spesifik konularda Türkiye ile ilişki-

rin geliştirilmesini destekleyebiliyor. Bunun tam tersi de söz konusu. Yani, Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen ve özellikle sol cenahtan bazı üyeler mülteci anlaşması gibi insan hakları açısından sorunlu gördükleri bazı Türkiye-AB işbirliği alanlarına karşı çıkabiliyor. Uzun sözün kısası, AP 751 üyeden oluşan kocaman bir bulmaca, hatta bir Rubik küpü gibi. İnce ince analiz edilmesi ve gelişmiş iletişim stratejileri ile kavranması gerekiyor.

Artı ve Eksileri ile Raporun Analizi

Raporun analizine başlarken, raporun Parlamento'da temsil edilen birbirinden çok farklı düşünce ve yaklaşımları içerdiğini hatırlatalım. Nitekim

rapora getirilen 592 adet değişiklik önergesi bu farklı görüşlerin bir yansıması olarak görülebilir. Bunun yanında, Türkiye'nin Avrupa kamuoyunun özellikle aydın kesimi için olduğu gibi, Avrupa Parlamenterleri için de çok ilgi çekici ve merak uyandırıcı bir konu oluşturduğunu da ekleyelim. Öyle ki Türkiye konusundaki bir rapora tepkisiz kalamıyorlar ve herhangi bir başka ülkeye olduğundan daha çok müdahil olmayı tercih ediyorlar. Bu durum, AB ile inişli çıkışlı ilerleyen ilişkimize ve katılım sürecinde tıkanıklara rağmen, Türkiye'nin durumu ve geleceğinin Avrupa kamuoyunu yakından ilgilendirdiğini gösteriyor. Bazı parlamenterlerin Türkiye'ye kendi ulusal merceklerinden tarihi bir düşman veya rakip olarak ►►

Raporda Türkiye’de sorun teşkil eden, yargı ve temel haklar ile ilgili 23 ve adalet, özgürlük ve güvenlik ile ilgili 24’üncü fasılların açılması çağrısında bulunuluyor.

baktıkları, muhafazakar ve aşırı sağ parlamenterlerin kültürel olarak öteki olarak gördükleri de bir gerçek. Ama bunun yanında AP’deki Türkiye’nin Dostları grubu üyeleri gibi Türkiye’de olumlu gelişmeleri destekleyen ve samimi olarak Türkiye’nin iyiliğini isteyen parlamenterlerin de olması bizlere umut veriyor.

Rapor genel görünümü itibarıyla Türkiye ve AB ilişkilerinin her alanına değinen ve Türkiye’deki siyasal ve sosyal gelişmeler hakkında yorum ve yargılar barındıran bir belge olma özelliğini taşıyor. Bunlar arasında AB katılım müzakerelerinden, Türkiye’de LGBT haklarındaki duruma kadar çok farklı konular ele alınıyor. Raporu AP tarafından çekilen bir Türkiye fotoğ-

rafı olarak tarif edebiliriz. Rapor yukarıda değindiğimiz birbirinden farklı bakış açıları ve görüşleri de içermeyi hedeflediği için bazen birbiri ile çelişen saptama ve yaklaşımlarla eklektik bir yapı sergiliyor. Dolayısıyla raporla ilgili düşünce ve tepkiler raporun hangi bölümünü önemseydiğiniz ve hangi saptamanın dikkatinizi çektiği ile doğru orantılı olarak şekilleniyor. Görevi raporu değerlendirmek ve resmi ağızdan açıklama yapmak olan siyasal ve diplomatik kadrolar içinse raporun içerdiği farklı detay ve saptamaları analiz ederek resmi bir yaklaşım oluşturulması süreci, kişisel ilgi ve düşüncelerden çok, devletin politikaları ve yaklaşımları paralelinde netlik kazanıyor.

Raporu günah ve sevapları ile de-

ğerlendirirken önce artı hanesinden başlayalım. Raporun olumlu bir yönü artık kimi AB yetkilileri tarafından itinayla lügat dışı bırakılan Türkiye'nin AB'ye katılım perspektifinden söz etmesi ve üyelik için yerine getirilmesi gereken Kopenhag Kriterleri'ni karşılamaına bağlı olarak AB'ye katılımını desteklemesi. Bu noktada AP, AB katılım müzakerelerinin dönüştürücü gücünden söz ediyor. Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini tümüyle yerine getirmesinin yanında AB'nin entegrasyon kapasitesinin de karşılanması gereken bir kriter olduğu hatırlatılarak, Türkiye'nin olası AB üyeliğinin Birlik içindeki siyasi ve mali dengeler üzerinde yaratabileceği etki konusunda temkinli yaklaşımlara da göz kırpyor.

Raporda Türkiye'nin AB müzakere sürecinin canlandırılmasının ve yeni fasılların açılmasının somut ilerlemelere yol açacağı ümidi dile getirilirken, Türkiye'de sorun teşkil eden, yargı ve temel haklar ile ilgili 23 ve adalet, özgürlük ve güvenlik ile ilgili 24'üncü fasılların açılması çağrısında bulunuyor. Bu arada, Parlamento, Avrupa Komisyonu'na da Türkiye ile müzakerelerin yürütülüş şeklinin gözden geçirilmesi ve AB-Türkiye ilişkilerinin nasıl geliştirilebileceğini tekrar değerlendirmesi hatırlatmasında bulunuyor. Bu açıdan AP'nin bu raporda, Komisyon'un müzakere sürecini yürütürken aynı zamanda bu sürecin daha etkin bir şekilde ilerlemesini sağlamak için önerilerde bulunan, sorunlara çözüm

arayan bir yapıda olması gerektiğini belirtmesi önemli bir nokta. Raporda Komisyon, 2015 İlerleme Raporu'nun yayınlanmasını Türkiye'deki seçimlerden sonra bırakması sebebiyle eleştiriliyor ve ilerleme raporlarının her yıl aynı tarihte yayınlanması gereği vurgulanıyor. AP'nin, Türkiye ile ilişkilerde diğer AB kurumları ve Üye Devlet liderlerinin Türkiye'den beklentileri ve çıkarları için AB değerlerinden taviz verilmemesi vurgusu oldukça net bir şekilde ortaya çıkıyor.

AP raporunda, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde karşılaştığı bazı zorluklar ve sorunlara da değinilmesi bir empati çabası olarak değerlendirilebilir. AP, raporda, AB-Türkiye Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve yeni alanlara genişletilmesi sürecine destek verirken, AB'nin üçüncü ülkeler ile imzaladığı serbest ticaret anlaşmalarında Türkiye'nin çıkarlarının da dikkate alınmasına özellikle Trans-Atlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı görüşmelerini vurgulayarak yer veriyor. Rapor Türkiye ile göç, enerji, ekonomi ve dış politika gibi kritik alanlarda başlatılan yüksek düzeyli diyalog süreçlerine de destek içeriyor. Bunun yanında Türkiye'nin dış politikasını AB ile daha fazla uyumlaştırması ve gümrük birliğinin eksiksiz uygulanmasında bir engel olarak görülen Ek Protokol'ün uygulanması konularında Türkiye'ye hatırlatmada bulunuluyor.

Raporda, son dönemde AB-Türkiye ilişkilerinin önde gelen konusu olan mülteci işbirliğine de geniş yer ayrılıyor. AP, raporda Türkiye'nin barındırdığı 2,7 milyon sığınmacıya değiniyor ve Türkiye'nin bu "misafirperverliği" takdir ediliyor. 29 Kasım mülteci Ortak Eylem Planı'ndan başlayarak AB ve Türkiye arasındaki işbirliği not edilirken, mültecilerin durumunu düzeltmek için atılması gereken adımlara değiniliyor. Bunun yanında Türkiye'de gerçekleşen terör olayları ve güvenlik durumunun bozulmaya devam ettiği de belirtiliyor. ▶▶

AB Bakanı'nın tepkisi, rapordaki Ermeni soykırım iddialarına yer veren geçen seneki karara yapılan referansın Türkiye'nin bu alandaki politikası ile çelişmesinden kaynaklanıyor.

AP herşeyden önce siyasi bir kurum ve bu sebeple Türkiye'deki siyasi gidişat, demokrasi ve insan hakları durumu, 1980'li yıllardan bu yana kabul edilen sayısız kararda olduğu gibi, ön planda ele alınıyor. Raporda Türkiye açısından eleştiri olarak değerlendirilebilecek saptamalar da bu siyasi konular ve Kopenhag siyasi kriterlerinden sapma veya geriye gidiş olarak nitelendirilen sorunlar ile ilgili olarak ortaya çıkıyor. 2015 Avrupa Komisyonu Türkiye Raporu'nda da ifade edilen, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, kuvvetler ayrılığı, yolsuzlukla mücadele gibi konulardaki sorunlar ve siyasi kriterlerle ilgili olarak reformların yavaşlaması AP raporunda da en fazla üzerinde durulan konular

arasında. AP, Avrupa Komisyonu'nun bu alandaki eleştirilerinin ötesine geçerek, yargının bağımsızlığı, ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü alanlarında gerilemeye dikkat çekiyor.

"Freedom House", "World Press Freedom Index" ve "Corruption Perceptions Index" gibi bazı uluslararası endekslerde Türkiye'nin basın özgürlüğü, temel özgürlükler ve yolsuzlukla mücadele gibi alanlardaki durumuna dikkat çekilen raporda, Türkiye'de çok sayıda gazetecinin hapiste olması, bazı gazetelere el koyulması, yine çok sayıda internet sitesinin engellenmesi gibi gelişmelere dikkat çekiliyor ve özellikle terörle mücadele alanında terör tanımının geniş tanımlanmasının özgür-

lükler açısından bir sorun oluşturduğu belirtiliyor.

Raporda, Güneydoğudaki durum da geniş yer bulurken, Türkiye'nin terörle mücadele hakkı tanınmıyor, PKK'nın tekrar şiddet yoluna başvurması kınanıyor ve silah bırakma çağrısında bulunuluyor. Terörle mücadelenin orantılı bir şekilde, sivil halka zarar vermeden, insan hakları ve hukuka saygılı bir biçimde yürütülmesi gereği hatırlatılıyor. AP'nin bu konuyla ilgili yaklaşımında bir yanda Türkiye'ye destek, öte yanda ise uygulamalar ile ilgili endişeler yer alıyor.

Raporda Türkiye'nin IŞİD'e karşı küresel koalisyonu katılmasından memnuniyetle bahsediliyor ve Suriye'de çözüme destek verilmesi noktası üzerinde durulurken, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki Kürt güçlerine karşı tutumu eleştiriliyor. Kadına yönelik şiddet, yeni Anayasa süreci, mega projeler gibi konular da raporda yer bulan diğer bazı başlıkları oluşturuyor.

Raporun Türkiye açısından kırmızı noktalara tekabül eden tarafları özellikle Ermeni soykırım iddiaları ve Kıbrıs meselesi etrafında ortaya çıkıyor. Raporda Ermeni soykırımı iddialarına atıf yok ancak giriş bölümünde AP'nin 14 Nisan 2015 tarihinde kabul ettiği Ermeni soykırımının 100'üncü Yılı ile ilgili karara referans yapılıyor. Bu tür raporların giriş bölümünde o konuyla ilgili olarak AP'nin daha önce kabul etmiş olduğu tüm ilgili kararlara yer verildiği için bu atfın bundan sonraki raporlarda da yer alacağını öngörebiliriz. Bu konu Türkiye ve AP arasında anlaşmanın mümkün olmadığı konuların başında geliyor. Bunun yanında rapor Türkiye'ye ikili sorunlarını çözmesi, Ermenistan ile ilişkileri normalleştirilmesi ve kapalı olan sınır kapısının açılması çağrılarında bulunuyor. Ayrıca, Türkiye ve Yunanistan arasında Ege'de karasularının belirlenmesi açısından kritik olan 3'üncü BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin Türkiye tarafından ka-

bul edilmesi gerektiği ifade ediliyor. Bu sözleşme Türkiye'nin Ege'de karasularının 12 mile çıkarılmasının savaş sebebi olarak kabul edileceği yaklaşımı ile çelişiyor ve AP'de Yunan Parlamentoların desteği ile her sene raporlarda yer alıyor.

Türkiye'nin Tepkisi

Raporun yayınlanmasını takiben, AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır raporun iade edileceğini açıkladı ve raporu şu şekilde eleştirdi:

"Bu çerçevede geçtiğimiz yıl 1915 olaylarına sözde soykırım referansı yapılması durumunda bu raporu iade edeceğimizi söylemiştik. Maalesef geçtiğimiz yıl raporu yok hükmünde sayarak, iade ettik. Bu yıl da maalesef, aynı referans AP raporunda yer alıyor. Bütün çabalarımıza, bütün ikazlarımıza rağmen, bu referansın giderilmesi mümkün olmadı. O nedenle bu raporu da yok hükmünde, geçersiz sayacağız. Raporu, daimi temsilcimiz AP'ye iade edecek"².

AB Bakanı'nın tepkisi, rapordaki Ermeni soykırım iddialarına yer veren geçen seneki karara yapılan referansın Türkiye'nin bu alandaki politikası ile çelişmesinden kaynaklanıyor. Türkiye bu meselenin tarihçilerin araştırma konusu olduğu ve siyasi mercilerin ve Parlamentoların bu konuya müdahil olmaması yönünde ortaya çıkıyor. Bu konu ile ilgili olarak yaklaşık 30 Parlamento'nun soykırım iddialarını tanıyan kararları bulunuyor. AP de bu kararı ile trene katılmış oldu. Ancak Türkiye ile yürütülen müzakere süreci ve Türkiye'nin AB için kritik önemde bir ülke olması sebebiyle, Türkiye açısından bir baskı oluşturabilecek ve yeni bir kriter olarak algılanabilecek bu tür konulardan kaçınması daha isabetli olabilir.

Öte yandan, Türkiye açısından bu raporun iadesinin sembolik ve siyasi bir anlamı olsa da, Parlamento'nun raporu kabul ederek almış olduğu kararı değiştirmiyor. Yukarıda da ifade ettiği-

miz gibi, bu tür kararlarda konuyla ilgili tüm önceki kararlara atıfta bulunulduğu dikkate alınır, gelecek sene de aynı durumla karşılaşabiliriz. Raporda yanlış bilindiğini düşündüğümüz bu tür konulardaki bilgi eksikliğini ya da açığını gidermenin yolu ise raporu iade etmekten değil bu konularda etkili iletişim kampanyaları yürütmekte, daha çok yayın yapmaktan, bilim ve sanat eseri üretmekten geçiyor. İletişim sadece diplomatik kanallarla değil, sivil toplum, akademi ve iş dünyası aracılığıyla da en etkili şekilde yapılabilir.

Avrupa Parlamenterleri - Türkiye Sivil Toplum Diyaloğu

İKV'nin 2005 yılından beri devam eden bir projesi AP üyeleri ile Türkiye'den sivil toplum temsilcilerini bir araya getirmeyi hedefliyor. Her yeni Parlamento döneminde, Türkiye'de iş dünyası ve sivil toplumu temsil eden farklı örgütlerden temsilciler İKV'nin organizasyonunda AP'ye getiriliyor ve burada Avrupa Parlamenterleri ile ikili ve çok taraflı görüşmeler gerçekleştiriliyor. Bu görüşmelerde AB ve Türkiye ilişkilerindeki güncel durum, AB'deki gelişmeler ve Türkiye'deki gelişmeler ele alınıyor. Parlamenterler doğrudan sivil toplum temsilcileri ile görüşerek, onların güncel konulara ilişkin görüşlerini alıyor, kendi mesajlarını verebiliyor ve merak ettikleri soruları sorabiliyor. Bunun yanında, Türkiye'den sivil toplum temsilcileri de AP üyeleri ile iletişim içinde olarak, Avrupa Parlamentosu'nu daha yakından tanımak ve Parlamenterlere kendilerini tanıtarak görüşlerini aktarmak imkanını bulabiliyorlar. Üçüncü dönemi 24 Mayıs tarihinde AP'de gerçekleştirilen toplantı ile başlatılan bu proje, İKV'nin AP ile gerçekleştirdiği temasların önemli bir parçasını oluşturuyor. ■

¹ Simon Hix, B. Hoyland, *The Political System of the European Union*, Palgrave Macmillan, 2011.

² "Bozkır: Daimi Temsilcimiz Raporu İade Edecek", *Habertürk*, 14.04.2016.

En Sert AP 2015 Türkiye Raporu'nun Ana Hatları

Avrupa Parlamentosu 2015 Türkiye Raporu, 14 Nisan 2016 tarihinde AP Genel Kurulu'nda yapılan oylamada 133 aleyhte ve 87 çekimseser oya karşılık 375 lehte oy ile kabul edildi.

Yeliz ŞAHİN
İKV Uzmanı

Sosyalist ve Demokrat Grup mensubu Hollandalı Parlamenter Kati Piri tarafından hazırlanan ikinci rapor olma özelliği taşıyan 2015 AP Türkiye Raporu, her yıl olduğu gibi bu yıl da değişiklik önergelerinin sayısı ile yeni bir rekora imza attı. Geçtiğimiz yıl kabul edilen 2014 Türkiye Raporu 480 değişiklik önergesi alırken, 2015 Türkiye Raporu'na komite aşamasında 545, Genel Kurul aşamasında 47 olmak üzere toplamda 592 değişiklik önergesi verildi. İlk taslağı 29 maddeden oluşan ve 8 sayfa uzunluğunda olan raporun kabul edildiğinde neredeyse bunun iki misli; 52 madde ve 14 sayfa uzunluğunda olması, değişiklik önergelerinin etkisini ortaya koyuyor.

Bu yılki raporda, ilişkilerdeki güncel durum, Türkiye'de hukukun üstünlüğü,

demokrasi ve temel haklar gibi geleneksel bölümlerin yanında çözüm süreci ve Güneydoğu'daki durum, göçmen krizi bağlamında Türkiye-AB işbirliği ve Kıbrıs görüşmelerinde yaşanan ilerlemeler temaları öne çıkıyor. Hukukun üstünlüğü, demokrasi ve temel haklar bölümü raporun en eleştirel kısımlarını oluşturuyor.

AP'nin Durum Analizi: "Kopenhag Kriterleri'nden Uzaklaşıldı"

Raporun ilk bölümünde yer alan AP'nin Türkiye-AB ilişkilerindeki durum analizine, reform hızında yaşanan düşüş konusundaki eleştirilerin damgasını vurduğu görülüyor. Demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarındaki geri gidişten ve genel anlamda reform-

ların hızında yaşanan yavaşlamadan endişe duyulduğu belirtilirken, Türkiye'deki durum; "yargının bağımsızlığı, toplanma ve ifade özgürlüğü ile insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü konularında gerilemelerin yaşandığı ve Kopenhag Kriterlerinden uzaklaşıldığı" ifadeleriyle özetleniyor.

"Türkiye'nin AB için kilit öneme sahip bir stratejik ortak olduğu; etkin işleyen katılım müzakereleri sürecinin Türkiye ile ilişkilerin tüm potansiyelinin ortaya çıkarılması için en uygun çerçeveyi oluşturduğu" ifadeleri, her yıl olduğu gibi bu yıl da AP Türkiye Raporu'ndaki yerini alıyor. Katılım müzakerelerindeki canlanma not edilirken yeni fasılların açılmasının somut gelişmelere zemin hazırlaması ümit ediliyor. Bu bağlamda, Türkiye'ye somut ilerleme

kaydetme ve sürece gerçek anlamda bağlılık gösterme, Komisyon'a ise müzakerelerin ele alınış biçimini gözden geçirme ve Türkiye ile ilişkilerin derinleştirilmesi için yeni yöntemler keşfetme çağrısında bulunuluyor. Müşterek çıkar alanlarında; göç, terörle mücadele, enerji, ekonomi ve ticaret gibi tematik konularda yapısal, düzenli ve açık üst düzey siyasi diyalog süreçlerine güçlü destek mesajı veriliyor.

Raporda, Avrupa Komisyonu da 2015 Yılı İlerleme Raporu'nun açıklanma tarihini 1 Kasım 2015 seçimi sonrası ertelemesi nedeniyle AP üyelerinin eleştirilerinden nasibini alıyor. AP'ye göre, raporun ertelenmesi; AB'nin, mülteciler konusunda Ankara'nın işbirliğini güvence altına almak üzere temel hakların ihlal edilmesi kar-

şısında sessiz kaldığı yönünde bir algı yarattı. Bu bağlamda raporda, Komisyon'dan ilerleme raporlarını açıklamada belirli ve kesin bir takvime sadık kalması istenirken, Komisyon ve Konsey'e Türkiye'deki iç gelişmeleri görmezden gelmemeleri ve Kopenhag Kriterleri'nde de öngörüldüğü şekilde, farklı çıkarlardan bağımsız olarak, hukukun üstünlüğü ve temel haklar konularında seslerini yükseltmeleri çağrısında bulunuluyor.

1 Kasım 2015 tarihli seçimlerle ilgili olarak, seçime katılımın yüksek olması, sivil toplum gönüllülerinin seçimlerde görev alması ile seçimler sonucu TBMM'nin daha kapsayıcı hale gelmesi olumlu şekilde not ediliyor. Buna karşılık, seçim öncesi süreçte medyaya ve muhalefete baskı yapılması, bazı adaylara ve muhalif parti bürolarına yapılan ►►

Avrupa Komisyonu da 2015 yılı İlerleme Raporu'nun açıklanma tarihini 1 Kasım 2015 seçimleri sonrasına ertelemesi nedeniyle AP üyelerinin eleştirilerinden nasibini alıyor.

saldırıları ile kutuplaşmanın artması eleştiriliyor. Yüzde 10'luk barajın düşürülmesi, siyasi partilerin finansmanında şeffaflık sağlanması bu alanda yapılması gerekenler arasında öne çıkıyor.

Raporda, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve kapsamının tarım ürünleri, hizmetler ve kamu alımlarını kapsayacak şekilde genişletilmesi çağrısında bulunulurken, Türkiye'nin Ek Protokol'ü tüm Üye Devletlere uygulaması gerektiği hatırlatılıyor. AB ile üçüncü ülkeler arasında serbest ticaret anlaşmaları akdedilirken -AB ile ABD arasında müzakereleri süren TTIP başta olmak üzere- Türkiye'nin çıkarlarının da göz önünde bulundurulması gerektiği vurgusunun yer alması Türkiye'nin STA'lar konusundaki hassasiyetinin AP

tarafından da kavrandığını göstermesi bakımından önem taşıyor.

Dış politika alanında, Türkiye ile AB arasında derinleştirilen siyasi diyalogun ve Türkiye'nin AB ortak deklarasyonları ve konsey kararlarına uyum düzeyinde (son bir yıl içerisinde yüzde 29'dan yüzde 40'a) son bir yılda gözlemlenen artışın rapora olumlu yansıdığı görülüyor. Buna karşılık, Türkiye'nin Ukrayna krizi bağlamında Rusya'ya yönelik AB kısıtlayıcı önlemlerine katılmadığı not edilerek, dış politikasını AB ile daha uyumlu hale getirmesi gerektiği vurgulanıyor. Raporun bu bölümünde ayrıca dış politika konularında bilgi paylaşımı ve Türkiye Dışişleri Bakanı'nın gereken durumlarda AB Dışişleri Konseyi Toplantılarına katılımının önemine dikkat

çekiliyor. Türkiye'nin enerji güvenliği konusundaki kilit rolüne değinilen AP Raporu'nda, Türkiye-AB enerji işbirliğinin gecikmeksizin geliştirilmesi ve Türkiye'den AB'ye uzanan enerji transit koridorunun genişletilmesi, AP'nin bu alanda önemli gördüğü adımları oluşturuyor.

Türkiye'ye ilişkin önceki raporlarda ayrı bir bölümde görmeye alıştığımız komşularla iyi ilişkiler kurulması konusuna bu yıl, ayrı bir bölüm yerine tek bir maddede değinilmesi dikkat çekiyor. Bu maddede, komşularla iyi ilişkilerin Katılım Çerçevesi ve genişleme sürecinin temel unsurlarından biri olduğu hatırlatılarak, Türkiye'ye kara ve deniz sınırları ile hava sahası gibi konularda çözüm bekleyen ikili meselelerini uluslararası hukuka uygun şekilde çözüm çabalarını artırması çağrısında bulunuluyor. Bu bağlamda, Yunanistan'a yönelik casus belli kararını geri çekmemiş ve BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni imzalamamış olması, Yunan hava sahası ve karasuları ihlalleri gibi konularında Türkiye'ye yöneltilen eleştirilerin güncelliğini koruduğu görülüyor. Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin ön koşul olmaksızın normalleştirilmesi çağrısı da önceki yıllarda olduğu gibi bu yılki raporda yer buluyor.

Hukukun Üstünlüğü ve Temel Haklar Konusunda Ağır Eleştiriler

Hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlükler bölümü, AP Türkiye Raporu'nun şüphesiz en eleştirel bölümü olarak dikkat çekiyor. Öyle ki hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanında neredeyse her satırı eleştiri içeren 2015 AP Türkiye Raporu, son yılların en sert raporu olarak nitelendiriliyor.

Türkiye'de yargı ve temel haklar ile adalet, özgürlük ve güvenlik alanlarında reform ihtiyacına dikkat çekilerek, bu konuları kapsayan 23'üncü ve 24'üncü fasılların Üye Devletlerin tutumuna ha-

lel getirmeksizin açılış kriterlerinin karşılanması akabinde açılması çağrısı bu yıl da raporda yer buluyor.

AP üyelerinin eleştirilerinin odağında ise ifade ve düşünce özgürlüğü bulunuyor. İfade ve düşünce özgürlüğü alanında son iki yılda yaşanan gerilemeden endişeyle söz edilirken, düşünce ve ifade özgürlüğü ile medyanın bağımsızlığı ilkelerinin AB'nin temel değerleri arasında yer aldığı hatırlatılıyor. Gazeteciler Can Dündar ile Erdem Gül'ün Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla serbest bırakılmasından memnuniyet duyulduğu belirtilirken, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AYM kararını eleştiren açıklamaları ve iki gazeteci için istenen ömür boyu hapis cezaları hatırlatılarak, Dündar ve Gül'ün iddiaların kapsamlı ve objektif şekilde soruşturulması isteniyor. Muhalliflere ve basın mensuplarına yönelik kişisel saldırıların endişe kaynağı olduğu belirtilerek, tutuklu tüm basın mensuplarının serbest bırakılması ve basın mensuplarına yönelik her türlü baskıya karşı harekete geçilmesi çağrısı yapılıyor.

Raporda, yolsuzlukla mücadele alanında çabaların artırılması doğrultusunda, yolsuzlukla mücadele stratejisinin ve eylem planının güncellenmesi, bağımsız bir yolsuzlukla mücadele mercii kurulması ve bu alanda sağlam bir sicil oluşturulması öne çıkıyor. Vize serbestliği yol haritası koşulları arasında yer alan AB standartlarına uyumlu bir veri koruma yasası ve bağımsız bir veri koruma kurumu oluşturulması; terörle mücadele mevzuatının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına uyumlu hale getirilmesi de AP'nin üzerinde durduğu konular arasında yer alıyor.

Yargı konusunda, savcı ve yargıçların yer değiştirmesi, görevden alınması veya uzaklaştırılması eleştirilerek; bu gibi uygulamaların kuvvetler ayrılığı ilkesiyle birlikte yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine gölge düşürdüğü vurgulanıyor. Türkiye'ye kuvvet-

ler ayrılığı ve yargının bağımsızlığının sağlanması için anlamlı adımlar atma çağrısı yapılıyor.

Anayasa reformu süreci konusunda, yeni Anayasa'nın toplumun tamamının ve siyasi yelpazenin tüm kesimlerinin uzlaşısına dayalı olması gerektiği vurgulanıyor. Bu bağlamda, dini ve etnik azınlıkların haklarına vurgu yapılarak, ayrımcılığın önlenmesi alanında kapsamlı bir mevzuata ihtiyaç duyulduğu ve yeni Anayasa'da etnik köken, din, cinsiyet vb. temelli ayrımcılığın önlenmesi konusuna yer verilmesi gerektiği belirtiliyor. Bunların yanında raporda, AB değerleri temelinde farklı yaşam tarzlarına saygı gösterilmesi ve din ile devlet işleri ayırımının sürdürülmesi; din, düşünce ve vicdan özgürlüğü alanındaki reformların sürdürülmesi çağrısı yapılıyor. Kadına karşı şiddetin artan düzeyinden endişeyle söz edilirken, kadına karşı ve aile içi şiddetle mücadelede mevcut yasaların etkili şekilde uygulanması üzerinde duruluyor.

“Ateşkes Sağlanmalı, Çözüm Süreci Devam Etmeli” Vurgusu

Raporun Güneydoğu'daki durumu ve çözüm sürecini ele alan bölümünde, AP üyelerinin Güneydoğu'da giderek kötüleşen durumdan duydukları derin endişe dile getiriliyor. Terörle mücadelenin Türkiye'nin meşru hakkı olduğu kabul edilirken, güvenlik önlemlerinde insan hakları ve hukukun üstünlüğü vurgusu yapılıyor.

Raporda, AB terör örgütleri listesinde yer alan PKK'nın güvenlik güçlerini ve sivilleri hedef alan saldırılarının kınandığı ifade ediliyor ve Kürt meselesinin şiddetle çözüme kavuşturulamayacağına altı çiziliyor. Hükümete çözüm sürecinin yeniden başlatılması için üzerine düşeni yapması, terör örgütüne ise silah bırakması ve terörist taktiklerine son vermesi çağrısında bulunuluyor. AP Raporu'nda bu konuda öne çıkan mesaj; ateşkesin bir an önce sağlanması ve çözüm sürecinin yeniden başlatılması, ►►

Mülteci krizinin ele alınmasının yalnızca Türkiye'den beklenmesinin uzun vadeli bir çözüm teşkil etmediğinin altı çizilerek, AB üye ülkelere mültecilerin yeniden yerleştirilmesinde dayanışma ruhu göstermeleri çağrısı yapılıyor.

AB'nin de gecikmeksizin süreçte etkin rol alması oluşturuyor.

IŞİD'in Diyarbakır, Suruç, Ankara ve İstanbul'da gerçekleştirdiği terör saldırılarının şiddetle kınandığı ifade edilerek, aşırıcılıkla mücadelede Türkiye ile dayanışma mesajı verilirken, terörle mücadelede Europol ile kolluk güçleri arasında daha güçlü işbirliğinin kilit öneme sahip olduğuna dikkat çekiliyor.

IŞİD'le mücadele konusunda, raporda, Türkiye'nin IŞİD'e karşı uluslararası koalisyona katılımından ve üslerini ABD ile koalisyon güçlerinin kullanımına açmasından memnuniyetle söz edilirken, Türkiye'ye Batılı ortaklarıyla işbirliğini ve toprakları üzerinden IŞİD'e veya diğer aşırıcı gruplara yönelik savaşı, para ve teçhizat geçişini

önlemede çabalarını artırması çağrısında bulunuluyor. Yabancı savaşçıları tutuklamada Irak ve Suriye sınırlarını kontrol etmede eksiklikler yaşandığına dikkat çekilerek, AB'nin Ankara ile kaçakçılık şebekelerine karşı bilgi paylaşımını ve işbirliği kapasitesini artırması gerektiği belirtiliyor. Suriye'de büyük güçler arasında ateşkese yönelik varılan uzlaşmaya Türkiye'nin destek ve katkıları olumlu şekilde not ediliyor.

Mülteci Krizinde Türkiye'ye Övgü, AB'ye Dayanışma Çağrısı

Raporun mülteci krizi bağlamında Türkiye-AB ilişkilerini ele alan bölümünde, Türkiye'ye yönelik olumlu değerlendirmelere yer veriliyor. Türkiye'nin dünyadaki en kalabalık mülteci

nüfusuna ev sahipliği yapmasıyla insanlığa sağladığı muazzam katkıdan, Suriyelilere işgücü piyasasını açma kararından ve ücretsiz sağlık ile eğitim hizmeti sağlamasından övgüyle söz ediliyor.

Mülteci krizinin ele alınmasında Türkiye'nin kilit rolü not edilirken, 29 Kasım 2015 tarihinde mülteciler ve göç yönetimi alanında işbirliğinin müşterek sorumluluk ve taahhütlere dayalı kapsamlı bir işbirliği çerçevesinde hayata geçirilmesi gerektiği üzerinde duruluyor. Buna karşılık raporda, mülteci eylem planının ve katılım müzakerelerinin birbirinden bağımsız işleyen süreçler olduğunun vurgulanması dikkat çekiyor. Bu kapsamda, mülteci uzlaşısının müzakere sürecinin içeriği, koşulları ve takvimi ile ilişkilendirilmemesi gerektiği vurgulanıyor. Mülteci krizinin ele alınmasının yalnızca Türkiye'den beklenmesinin uzun vadeli bir çözüm teşkil etmediğinin altı çizilerek, AB üye ülkelerine mültecilerin yeniden yerleştirilmesinde dayanışma ruhu göstermeleri çağrısı yapılıyor.

Mülteciler için verilecek fonların aktarımının hızlandırılması ve mültecilerin doğrudan yararlanabileceği şekilde acil gıda, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarına yönelik projeler için ve hassas grupların ihtiyaçlarına öncelik veren şekilde kullanılması gerektiği vurgulanıyor. Fonlar konusunda AP'nin karar alma mekanizmasına daha etkin şekilde katılımı üzerinde durulurken, Komisyon fonların doğru şekilde kullanımını denetlemek üzere bir mekanizma oluşturmakla ve AP'yi bu konuda düzenli şekilde bilgilendirmekle görevlendiriliyor.

Sınır kontrolleri ve insan kaçakçılığıyla mücadele alanında, Türkiye'nin insan kaçakçılığı çetelerine karşı sıfır hoşgörü prensibi doğrultusunda hareket etmesi gerektiği ve Yunan adalarına yönelik insan kaçakçılığını ve mülteci akınını durdurmak üzere gereken önlemleri alması üzerinde duruluyor. Ege Denizi'ndeki arama ve kurtarma operasyonlarında, Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasında işbirliği teşvik ediliyor ve Frontex'e Türk sahil güvenlik

güçlerine destek vermesi ve ikili bilgi paylaşımını artırması çağrısı yapılıyor. Bunların yanında, raporda, insan ticaretine karşı önlemlerin ancak sığınmacı ve mültecilerin AB'ye gelebilmeleri için yasal ve güvenli yollar oluşturulması koşuluyla etkili olabileceği değerlendirilmesinin yapılması da önem taşıyor.

AB'ye yönelik mülteci akınının durdurulmasının, mültecilerin geri itilmesi veya yasadışı şekilde gözaltına alınması gibi uygulamalara yol açmaması gerektiği vurgulanıyor. Türkiye-AB mülteci uzlaşısının uygulanmasına ilişkin ortaya atılan iddiaların araştırılması gerektiği belirtilirken, Yunanistan'dan Türkiye'ye yönelik zorunlu iadelerin tümünün uluslararası hukuk ve AB hukuku normları doğrultusunda yapılması gerektiği vurgulanıyor. Bu kapsamda, Komisyon, Türk yetkililerin anlaşmayı uygulamasını ve Türkiye'ye iade edilen kişiler için geri göndermeme (*non-refoulement*) ilkesine uyulduğunu denetlemekle görevlendiriliyor. Raporda, Türkiye'ye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne getirdiği

2014 yılındaki seçimlerle büyük ölçüde yenilenen AP'nin kabul ettiği Türkiye'ye ilişkin ikinci rapor olan 2015 Türkiye Raporu, aşırı sağın yükselişe geçtiği yeni parlamentonun Türkiye'ye daha eleştirel yaklaştığının da teyidi niteliğinde.

coğrafi sınırlamayı kaldırması; Üye Devletlere ise mülteciler için güvenli ve yasal yollar oluşturarak yeniden yerleştirme çabalarını kayda değer ölçüde artırmaları çağrısında bulunuluyor.

Vize serbestliği ve geri kabul konularında, Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın Türkiye ile tüm AB üye devletleri arasında uygulanmasının AB için önemi dikkat çekilerek, anlaşmanın Haziran 2016 itibarıyla uygulamaya geçecek olmasından memnuniyet duyulduğu ifade ediliyor. Taraflardan, mevcut geri kabul anlaşmalarını etkili ve eksiksiz bir şekilde uygulamaları ve iade edilen mültecilerin temel haklarını güvence altına almaları isteniyor. Ayrıca Türkiye'nin vize rejimine düzensiz geçişlerde önemli azalma sağlayan değişiklikler getirmesi olumlu karşılanırken, yasadışı göç için kaynak teşkil

eden ülkelere yönelik AB vize politikasına uyumlu daha sıkı önlemler alınması gerektiğine dikkat çekiliyor.

Vize serbestliği konusunda ise Ankara vize serbestliği yol haritasındaki tüm koşulları eksiksiz ve ayrımcılık yapmaksızın uygulaması için teşvik edilirken, vize serbestliğinin performansa dayalı bir süreç olduğu hatırlatılıyor ve Türk vatandaşları için vizesiz seyahatin ancak koşulların karşılanması kaydıyla mümkün olduğuna dikkat çekiliyor. Komisyon, bu süreçte Türkiye'ye daha fazla teknik destek vermekle görevlendiriliyor.

AP'den Kıbrıs Müzakerelerine Güçlü Destek

Raporda, Kıbrıs'ta BM arabuluculuğunda Mayıs 2015'te yeniden başlayan müzakere sürecinde sağlanan ilerleme

ışığında Kıbrıs müzakerelerine bu yıl ayrı bir bölümde yer verilmesi dikkat çekiyor. Raporun Kıbrıs'taki müzakere sürecini ele alan bölümünde, Türkiye'ye yönelik, Rum AP üyelerinin pozisyonlarını yansıtan Ek Protokol'ün uygulanması, Maraş'ın BM'ye devri, Türk askerinin Ada'dan çekilmesi gibi konularda alınmış eleştiri ve çağrılarının yer aldığı görülüyor. Türkiye-AB ilişkileri bağlamında, raporda, Kıbrıs meselesinin çözüme kavuşturulamamış olmasının Türkiye-AB ilişkilerinin gelişimini etkilediği tespitinden hareketle ilgili tüm taraflara çözüme yönelik çaba göstermeleri çağrısında bulunuluyor. Bunun yanında Ek Protokol'ün eksiksiz uygulanmasının katılım müzakereleri sürecini hızlanmasına önemli katkı sağlayabileceği hatırlatması yapılıyor.

Raporda, Kıbrıs'taki müzakere sürecinde kayda değer ilerleme sağlanmasından memnuniyet duyulduğu belirtilerek, Ada'da iki tarafın siyasi eşitliğine dayalı, iki taraflı ve iki bölgeli federasyon temelinde çözüme destek veriliyor. Raporda, Türk tarafı ile Rum tarafı liderlerinin yapıcı yaklaşımı ile adil, kalıcı ve gerçekçi çözüme bir an önce ulaşma yolunda kararlı çabalarından övgüyle söz edilerek, Kıbrıs'ta çözümün bölgenin tamamı ve AB açısından önemi vurgulanıyor. Bu kapsamda Ada'da çözüme yönelik referandum olasılığının doğmasından memnuniyet duyulduğu belirtilerek, tüm taraflar sürecin olumlu şekilde sonuçlanmasına katkıda bulunmaları için teşvik ediliyor.

Türk tarafı ve Rum tarafı liderlerinin Mayıs 2015'te kabul ettikleri güven artırıcı önlemlerin rapora olumlu şekilde yansdığı görülüyor. Buna karşılık güven artırıcı önlemlerden GSM operatörlerinin her iki tarafta da işlerliğinin sağlanması konusunda kayda değer ilerleme sağlanamadığı not ediliyor ve tüm önlemlerin uygulanması için her iki tarafa da çağrıda bulunuluyor. AB'ye Ada'da çözüme siyasi ve mali destek sağlaması; Türkiye'ye ise müzakere sürecine ve

sürecin olumlu şekilde sonuçlanmasına destek vermesi çağrısı yapılıyor. Raporda ayrıca Türkiye'nin Kayıp Şahıslar Komitesi'ne askeri bölge de dâhil olmak üzere tüm bölgelere erişim hakkı vermesi olumlu şekilde not edilirken, Komite'nin gerekli arşivlere erişimine de izin vermesi isteniyor.

Rum lider Anastasiadis'in Türkçe'yi AB resmi dili yapma yönündeki girişimi ve muhtemel çözüm anlaşmasının yürürlüğe girmesini takiben AB müktesebatının KKTC'de uygulanması gereğinden hareketle iki toplumlu ad hoc bir AB Hazırlık Komitesi kurulması memnuniyetle karşılanıyor. Avrupa Komisyonu ile AP'nin AB'ye tam entegre olmalarını sağlamak amacıyla Kıbrıslı Türkler ile angajmanını artırmak üzere daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği belirtiliyor. Bu doğrultuda, AP Başkanı, Ada'da çözüme varılması durumunda gerekli adımları atmak üzere teşvik ediliyor.

Tepki Yaratan Sözde “Soykırım” Kararı Referansı

AP Raporu, siyasi açıdan bir bağlayıcılığı bulunmamasına karşın, AP içerisindeki siyasi grupların Türkiye-AB ilişkilerinin son bir yılına ilişkin algı ve değerlendirmelerini yansıtmaya bakımından önem taşıyor. 2014 yılındaki seçimlerle büyük ölçüde yenilenen AP'nin kabul ettiği ikinci Türkiye'ye ilişkin rapor olan 2015 Türkiye Raporu, aşırı sağın yükselişe geçtiği yeni parlamentonun Türkiye'ye daha eleştirel yaklaştığının da teyidi niteliğinde. AP üyelerinin raporla, son dönemde Türkiye-AB ilişkilerinde mülteci krizi ekseninde yaşanan canlanmaya destek mesajı vermelerine karşın, AB'nin temelde güvenlik konusundaki stratejik kaygılarla Türkiye'ye yönelik pragmatik yaklaşımını paylaşmadığını gösteriyor.

Raporun kabul edilmesi, beklenenin aksine, oldukça eleştirel tonu nedeniyle değil, Türkiye'nin AB üyelik süreciyle ilgili olmayan, siyasi bir unsur içermesi nedeniyle tepki yarattı. Raporun ka-

bul edilmesinin ardından tartışmalara damgasını vuran konu; AP'nin, Türkiye'nin tüm uyarılarını göz ardı ederek raporun giriş kısmında, 1915 olaylarının 100'üncü yılına ilişkin 15 Nisan 2015 tarihinde aldığı Ermeni tezlerini yansıtan siyasi nitelikli karara referans vermesi oldu. Söz konusu kararda AP, yetkisini aşarak Türkiye'ye 1915 olaylarını soykırım olarak tanıması çağrısında bulunmuştu. Geçtiğimiz yıl kabul edilen 2014 AP Türkiye Raporu'nun AP'ye iade edilmesinin temel nedeni olmasına karşın, AP'nin bu yıl da aynı karara referans vermesi, 2015 AP Türkiye Raporu'nun da aynı tepkiyi almaya yol açtı.

Raportör Kati Piri'ye göre, raporun giriş kısmında aday veya potansiyel aday ülke ile ilgili kabul edilen AP kararlarına formalite gereği yer veriliyor. Ancak bilindiği üzere bu konu, “PKK'nın terör örgütleri listesinden çıkarılması” ve “katılım müzakereleri sürecinin veya katılım öncesi mali yardımın askıya alınması” gibi ifadelerle birlikte Türkiye'nin kırmızı çizgilerini oluşturuyor. Raporun kabul edilmesinden önce konuya açıklık getiren AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır da Türkiye'nin söz konusu karara atıfta bulunması halinde raporun AP'ye iade edileceğini doğrulamıştı. Nitekim rapor kabul edildikten sonra AP'nin 1915 olaylarına ilişkin kararına referans içerdiği gerekçesiyle yok hükmünde sayılacağı ve 2014 AP Türkiye Raporu ile aynı kaderi paylaşacağı da kesinlik kazandı.

Rapor taslağına sonradan eklenen bu referans ile AP, Türkiye ile AB arasındaki karşılıklı bağımlılığın arttığı oldukça kritik bir dönemde ilişkilere katkıda bulunmaktan uzak bir tutum sergilemiş oldu. Rapora Türkiye-AB ilişkileriyle ilgisi olmayan siyasi bir unsurun eklenmesinin, Türkiye ile AB'yi birbirine yakınlaştırmaya hizmet etmediği gibi AP'nin Türkiye'deki kredibilitesini zedelediği de bir gerçek. ■

Ayrılmak ya da Ayrılmamak: Birleşik Krallık'ın Kapısındaki Brexit Referandumu

23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilecek referandum, Birleşik Krallık vatandaşlarına ülkelerinin AB üyeliğinin devamına ilişkin karar verme hakkı tanıyacak.

Yrd. Doç. Dr. Catherine MACMILLAN
Yeditepe Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Referandumda sorulacak soru ise şu şekilde: “Birleşik Krallık, AB üyesi olarak kalmalı mı; yoksa AB üyeliğinden ayrılmalı mı?” olarak belirlendi. Referanduma ilişkin dikkat çeken bir diğer nokta, Birleşik Krallık'ın AB üyeliği tarihinde üyeliğin devamına ilişkin yapılan ilk referandum olmaması: Hatırlanacağı üzere, Birleşik Krallık'ın AT üyeliğinden yalnızca iki yıl sonra gerçekleşen vevatandaşlara benzer bir sorunun yöneltildiği ilk referandumda sandık-

tan çıkan sonuç üyeliğin devamı yönünde oldu.

Referandumdan çıkan olumlu sonuca rağmen, AB'nin “garip dostu” olarak adlandırılan Birleşik Krallık her zaman Avrupa Şüphesizliği (*Euroscepticism*) ile tanınırken, Avro Alanı ve Schengen Bölgesi gibi temel ortak politikalara dâhil olmamayı tercih etti. Birleşik Krallık'ta hâkim olan Avrupa Şüphesizliğinin temellerinin ülke tarihinde Parlatmentonun egemenliğine verilen öneme ve tarihsel olarak Avru-

pa ile özdeşleşememeye dayandığı belirtiliyor. Haziran ayında düzenlenecek referanduma ilişkin tartışmaları da bu bağlamda okumak mümkün.

Hatırlanacağı üzere, Haziran ayında gerçekleşecek referandum 2013 yılında Muhafazakâr Parti Lideri David Cameron tarafından gündeme getirilmiş ve Cameron partisinin 2015 yılındaki seçimlerde iktidar olması durumunda ülkenin AB üyeliğini referanduma götüreceğini belirtmişti. Cameron her ne kadar ülkesinin AB üyeliğini desteklediğini ifade etse de bu desteğin Birleşik Krallık'ın Birlik içindeki yerinin yeniden görüşülmesine bağlı olduğunu vurguluyordu.

Cameron ve AB'deki mevkidaşları arasında Birleşik Krallık'ın AB için-

deki rolüne ilişkin geçtiğimiz aylarda gerçekleştirilen görüşmelerde varılan anlaşma ise Birleşik Krallık'ın AB'nin "daha yakın birlik" amacına yönelik atacağı adımlara dâhil olmayacağı yönünde oldu. Antlaşmaların değiştirilmesine yönelik tarafların hemfikir olmasının yanı sıra, Cameron'ın AB'den aldığı diğer tavizler de Birleşik Krallık sınırları içinde çalışan AB vatandaşlarına yönelik sosyal yardımlara kısıtlama hakkı getirilmesi, ülkeye göçün beklenmedik seviyede artması durumunda göçmenlere yönelik sosyal hizmetlerin dört yıla kadar ertelenmesini öngören "acil durum freni" mekanizmasının kurulması ve başka bir ülkede ikamet eden göçmen ailelerinin çocuk yardımlarının o ülke-

nin yaşam koşullarına göre yapılması oldu. Son olarak varılan anlaşma ile Birleşik Krallık'ın Avro Alanı dışında olması nedeniyle şirketlerin karşılaşabileceği ayrımcılığı önlemek amacıyla "acil durum koruma mekanizması" oluşturulmasına karar verildi. Her ne kadar Birleşik Krallık tarafında da bazı tavizler verilse de anlaşma sonucundan memnun olan Birleşik Krallık Başbakanı Cameron referandum sürecinde ülkesinin AB üyeliğinin devamını destekleyeceğini belirtti.

Cameron'ın referandum çağrısının iki nedeni olduğunu söylemek mümkün: Bunlardan ilki, Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nin (*United Kingdom Independence Party - UKIP*) son yıllardaki yükselişi; ikincisi ise Muhafazakâr Parti içindeki artan Avrupa Şüpheliği. Brexit'i savunan tek parti olarak yola çıkan UKIP'in popülerliğinin son yıllarda artması Cameron üzerinde referanduma ilişkin bir baskı oluşturdu. Öte yandan, Muhafazakâr Parti içinde uzun yıllardır var olan AB üyeliğine ilişkin ayrışmanın özellikle Lizbon Antlaşması'ndan sonra boyutunun artması bu kararın alınmasında etkili oldu.

Referanduma ilişkin dikkat çeken bir diğer nokta ise "üyeliğin devamı" ve "üyelikten ayrılma" destekçilerinin partiler arasında dağılmış olması. İki tarafta da Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi'nin önde gelen temsilcileri bulunurken, UKIP üyeleri şaşırtıcı olmayan bir şekilde "üyelikten ayrılma" tarafında yer alıyor. Öte yandan, Avrupa destekçisi Liberal Demokratlar da "üyeliğin devamı" yönünde söylemlerde bulunuyor. "Üyeliğin devamı" tarafının temsilcisi ise resmi statü için tek başvuruda bulunan grup olan "Birleşik Krallık Avrupa'da Daha Güçlü" (*Britain Stronger in Europe*) grubu. Öte yandan, "üyelikten ayrılma" tarafının resmi temsilciliğine ilişkin gruplar arasında çekişmeler mevcut. Söz konusu tarafın resmi temsilciliği için rekabet halinde olan gruplar ise ►►

Haziran ayında gerçekleşecek referandum, 2013 yılında Muhafazakâr Parti Lideri David Cameron tarafından gündeme getirilmiş ve Cameron partisinin 2015 yılındaki seçimlerde iktidar olması durumunda ülkenin AB üyeliğini referanduma götüreceğini belirtmişti.

Vote Leave, UKIP lideri Nigel Farage tarafından desteklenen Grassroots Out ve İşçi Sendikaları ve Sosyalistler Koalisyonu (*Trades Unions and Socialist Coalition*) olarak sıralanıyor.

“Üyeliğin devamı” tarafı yürüttüğü kampanyayı AB üyeliğinin Birleşik Krallık’a sağladığı küresel jeopolitik güç ve ekonomik kazanımlar gibi avantajlar üzerine kuruyor. Birleşik Krallık üniversitelerindeki ekonomi profesörlerinin büyük bir çoğunluğu Brexit’in ülke ekonomisini olumsuz etkileyeceği kanısında. Bu olumsuz etkinin de büyük ölçüde cari açığı olan ülkede yabancı yatırımın azalması ve uzun dönemde büyüme üzerinde yaratacağı olumsuz etkiyle ortaya çıkacağı düşünülüyor. Esasında, büyüme oranı-

nın yavaşlaması referandumdan önce dahi ortaya çıkmış durumda.

Öte yandan, “üyelikten ayrılma” tarafının da ekonomik durumu öne sürerek kampanyasını sürdürdüğünü söylemek mümkün. Birleşik Krallık’ın AB bütçesine yüklü miktarda bir katkıda bulunduğunu belirten “üyelikten ayrılma” destekçileri, aynı zamanda egemenlik, özgürlük ve demokrasi konularını da gündeme getiriyor. Bu kapsamda AB’yi demokratik olmayan ulus-üstü bir yapı olarak tanımlayan “üyelikten ayrılma” tarafı Birliğin bu yapısının Birleşik Krallık’ın egemenlik ve bağımsızlığını zedelediğini savunuyor.

Kamuoyu araştırmalarına göre, Birleşik Krallık halkı iki taraf arasında hemen hemen ikiye bölünmüş durum-

da. Öte yandan, bu konuda yapılan akademik çalışmalar “üyelik devamı” ve “üyelikten ayrılma” tarafları arasında büyük demografik farklar bulunduğunu gösteriyor. Söz konusu çalışmalarda, ülkelerinin Birlik üyeliğinden ayrılmasını isteyenlerin 55 yaşın üzerinde, eğitim ve sosyo-ekonomik statüsü düşük kişiler olduğu; üyelik devamından yana olanların ise daha genç, eğitim seviyesi yüksek ve finansal olarak güvence altındaki kişilerden oluştuğu belirtiliyor. Kamuoyu araştırmaları her ne kadar seçmenlerin iki taraf arasında eşit olarak bölündüğünü gösterse de üyelik devamını destekleyenlerin diğer gruba göre referandum günü sandığa gitme eğiliminin daha az olması nedeniyle “üyelikten ayrılma” tarafının daha avantajlı olabileceğini belirtmekte fayda var. Benzer şekilde, kamuoyu araştırmalarının sonuçlarına göre, üyelik devamını savunanların yalnızca yüzde 49’u kendini AB ile özdeşleştiriyor. Bu bağlamda, seçmenler arasında yüzde 10’luk bir kesimi oluşturan kararsızların referandum sonucunu büyük ölçüde etkileyebileceğini tahmin etmek zor değil. Kararsız seçmenler ise kadınların çoğunlukta olduğu, 45-54 yaş aralığında, İngiltere’nin kuzeyinde ikamet eden bir demografik grubu temsil ediyor.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, Birleşik Krallık’ta referanduma ilişkin hâkim olan havanın ekonomi etrafında şekillendiğini belirtmek mümkün. Bunun en iyi göstergesi ise, seçmenlerin yüzde 47’sinin karar alma sürecinde etkili faktörün ekonomi olduğunu ifade etmesi. Konuya ilişkin kamuoyu araştırmalarında belirtilen ikinci ve üçüncü faktör ise yüzde 24 ile göç ve yüzde 15 ile ulusal güvenlik olarak öne çıkıyor. Öte yandan, Birleşik Krallık’ın küresel sistemdeki rolü seçmenlerin yalnızca yüzde 7’si tarafından kararlarını etkileyen faktörler arasında sayılırken, yüzde 5 oranında da egemenlik

de demokrasi konuları belirtiliyor. Öte yandan, gerçekleştirilen başka bir kamuoyu araştırması da “üyelik devamı” ve “üyelikten ayrılma” taraflarının karar alma süreçlerindeki motivasyonlarına ilişkin farklı ipuçları içeriyor. Söz konusu araştırmaya göre, üyelik devamından yana olan seçmenlerin çoğunluğu ekonomik ve ticari nedenler dolayısıyla Birlik üyeliğinin devamını desteklediklerini belirtirken, üyelikten ayrılmak isteyen seçmenler için karar alma süreçlerinde düzensiz göçün oluşturduğu tehdit, ulusal egemenlik ve bağımsızlık konuları önde geliyor.

Referandum sonucunun Brexit yönünde olması, Lizbon Antlaşması’nın 50’nci Maddesi’ne göre AB üyeliğinden ayrılmaya ilişkin oybirliği ile verilecek kararlar iki yıla kadar uzayabilecek bir müzakere sürecini başlatabilir. Antlaşma’nın 50’nci Maddesi’ne göre, Birlikten ayrılan ülkeye ilişkin gerçekleştirilecek müzakereler üyelikten ayrılan ülkenin katılımı olmadan da yapılabilir. Bu durumda, Birleşik Krallık’ın AB üyeliğinden ayrılması durumunda ülkenin AB ile ilişkilerinde üyelik yerini alacak yeni uygulamanın nasıl olacağı henüz bilinmiyor. Mevcut seçenekler arasında, Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn ile birlikte Avrupa Ekonomik Alanı’na (AEA) katılmak, AB ile sayısı 120’yi aşan anlaşması bulunan İsviçre modeli ortaklık, Türkiye ve AB

arasındaki gibi Gümrük Birliği veya serbest ticaretin devamını sağlayacak bir anlaşma öne çıkan senaryolar arasında yer alıyor. Öte yandan, Brexit durumunda ortaya çıkması tahmin edilen olumsuz hava ve AB’nin diğer ülkeleri üyelikten ayrılma fikrinden caydırmak istemesi amacıyla varılan anlaşmanın Birleşik Krallık’ın lehine olacağını söylemek zor.

Öte yandan, Brexit’in yalnızca Birleşik Krallık açısından değil, AB açısından da büyük belirsizlikler yaratacağı aşikâr. Bu noktada Brexit, Birleşik Krallık ekonomisi üzerinde olabileceği gibi AB ekonomisi üzerinde de bir şok etkisi yaratabilir. Daha da önemlisi, Brexit Birlik içindeki Avrupa Şüphencilikini güçlendirerek diğer üye ülkeleri de AB üyeliğinden ayrılmaya teşvik edebilir ve bu şekilde Birliğin çöküşüne sebep olabilir. Özellikle olası bir Frexit - Fransa’nın AB üyeliğinden ayrılması - (*French Exit*) durumu AB’nin bütünlüğüne yönelik gerçek bir tehdit oluşturuyor. Hatırlanacağı üzere, Frexit fikrinin güçlü savunucularından biri Marine Le Pen, 2017 yılındaki seçimleri kazanması durumunda Fransa’nın AB üyeliğini referanduma götürme sözü vermişti. ■

*Bu yazı, Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Catherine Macmillan tarafından İngilizce olarak yazılmış; Türkçe çevirisi İKV tarafından yapılmıştır.

Yeni Bir İşbirliği Alanı: Türkiye-AB Yüksek Düzeyle Ekonomik Diyalog

Selen AKSES
İKV Kıdemli Uzmanı

Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog mekanizmasının ilk toplantısı; her iki taraf yetkililerinin, Türkiye ve AB'nin ekonomik durumunu, yapısal reform süreçlerini, politika önceliklerini ve iş dünyası temsilcilerinin endişelerini daha iyi anlamaları açısından önemli bir platform oldu. Türkiye-AB Bakanlar Düzeyinde Siyasi Diyalog ve Yüksek Düzeyli Enerji Diyaloğu toplantılarının ardından Ekonomik Diyalogun başlatılması, tarafların farklı alanlarda işbirliklerini güçlendirmek istediklerinin önemli bir göstergesi.

29 Kasım 2015 tarihinde düzenlenen Türkiye-AB Zirvesinde Türkiye ve AB arasındaki ekonomik ilişkileri geliştirmek amacıyla kurulması öngörülen Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Mekanizması çerçevesinde ilk toplantılar İstanbul ve Ankara'da 25-26 Nisan 2016 tarihlerinde gerçekleştirildi. Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog çerçevesinde hem hükümetlerarası düzeyde görüşmeler gerçekleşti hem de iş dünyasının ve finans kuruluşlarının temsilcileriyle bir araya gelindi. Bu vesileyle doğrudan yabancı yatırımları ve Türkiye'deki yatırım ortamını ele alan bir konferans da düzenlendi.

Toplantıya katılmak üzere Türkiye'ye gelen AB heyeti; Avrupa Komisyonu'nun İstihdam, Büyüme, Yatırım ve Rekabet Gücünden Sorumlu Başkan Yardımcısı Jyrki Katainen, Ekonomik ve Mali İşler ile Vergi ve Gümrüklerden Sorumlu Üyesi Pierre Moscovici, Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn ile Çevre, Denizcilik ve Balıkçılıktan Sorumlu Üyesi Karmenu Vella'dan oluştu. Bu toplantılarda, Türk hükümeti ise Başbakan Yardımcısı

Toplantıda İKV Başkanı Zeytinöğlü Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog mekanizmasına ilişkin özellikle şu 6 hususa dikkat çekti:

1	Türkiye ve AB arasında yürütülen yüksek düzeyli diyaloglar, müzakere süreci için tamamlayıcı niteliğe sahip olup, Türkiye'yi AB üyeliği hedefine yaklaştırmalı.
2	Gümrük Birliği'nin güncellenmesi sürecinde, Türkiye'nin serbest ticaret anlaşmaları ve taşıma kotalarına ilişkin yaşadığı sorunlara çözüm getirilmeli.
3	Vizelerin kaldırılması için açıklanan takvime sadık kalınmalı.
4	Türkiye-AB katılım müzakereleri sürecinde çeşitli fasılların bloke edilmesi demokratik bir yaklaşımdan uzak olduğu için söz konusu blokajlar kaldırılmalı.
5	Türkiye, TTIP sürecine mutlaka dâhil olmalı.
6	2017'de düzenlenmesi öngörülen bir sonraki Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısına kadar Türkiye'nin yapısal reform gündemi ve 2016 yılı programında öngördüğü reformlar hayata geçirilmeli.

Mehmet Şimşek, AB Bakanı ve Başmüzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır, Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş, Gümrük ve Ticaret Bakanı Bülent Tüfenkci, Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım tarafından temsil edildi.

Türkiye ve AB Yetkileri ile İş Dünyası Temsilcileri İlk Defa Bir Arada

Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog toplantısının ilk gününde, Komisyon'un ve Türk Hükümeti'nin yetkilileri iş dünyası ve Avrupa finans kuruluş-

ları temsilcileriyle bir araya gelirken Türkiye-AB ekonomi ilişkilerinin nasıl geliştirilebileceğini tartıştı. TOBB, EUROCHAMBRES, BUSINESSEUROPE, TÜSİAD, TİM, İKV, TESK, MÜSİAD, YASED TÜRKONFED ve DEİK gibi Türkiye ve AB'nin önde gelen iş dünyası temsilcisi örgütlerinin yanı sıra Avrupa finans kuruluşları (Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası) temsilcilerinin de katıldığı kapalı oturumda Türkiye ve AB arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin önündeki engellere ilişkin değerlendirmelerde bulunuldu. ►►

TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu Türk iş dünyasının, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi sürecinde bazı zorluklarla karşı karşıya geleceğini ancak bu sürecin sonucunda Türkiye'nin rekabet gücünün artacağını belirtti.

Türkiye-AB ilişkilerinin güçlendirilmesinde Türkiye'nin aleyhine işleyen vize ve taşıma kotalarının kaldırılması, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve Türkiye'nin AB müzakere sürecine hız verilmesi mesajları öne çıktı. Yapılan görüşmelerde, iş dünyası temsilcileri, Türkiye'nin TTIP sürecinin dışında kalması gerektiğini vurguladı.

Başta TOBB Başkanı ve EUROCHAMBRES Başkan Yardımcısı M. Rifat Hisarcıklıoğlu olmak üzere katılımcılar, Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Mekanizmasının kurulmasıyla iş dünyasının ilk defa hem Türk hükümeti hem de Komisyon yetkilileriyle bir araya gelme imkânına kavuştuğuna ve bunun sürdürülebilirliğinin önemine dikkat çekti. Toplantıda Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog mekanizmasını değerlendiren

İKV Başkanı Ayhan Zeytinoğlu Türkiye ile AB arasındaki katılım müzakerelerinin başarıyla yürütülmesi ve Türkiye'nin nihai hedefi olan AB üyeliği için Türk iş dünyasının ve sivil toplumun katkılarının önemine işaret etti. Taraflar arası ekonomik konularda değerlendirilmesi gereken çok önemli bir işbirliği potansiyeli olduğunu belirten İKV Başkanı Zeytinoğlu bunun Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve Türkiye'nin TTIP sürecine katılmasına bağlı olduğu mesajı verdi.

Doğrudan Yabancı Yatırım ve Türkiye'de Yatırım Ortamı Konferansı

Diyalogun ilk gününde AB Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve AB Türkiye Delegasyonu tarafından, TOBB ile TEPAV işbirliğiyle "Doğrudan Yabancı Yatırım

ve Türkiye’de Yatırım Ortamı” başlıklı bir konferans gerçekleştirildi. Söz konusu konferansta, Türkiye’deki yatırım ortamı değerlendirilip, yatırımlar için Türkiye’nin nasıl cazip bir merkez haline dönüştürülebileceği kapsamlı olarak ele alındı. Toplantının açış konuşmaları sırasıyla TOBB Başkanı ve EUROCHAMBRES Başkan Yardımcısı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, EUROCHAMBRES CEO’su Arnaldo Abruzzini, TÜSİAD Başkanı Cansen Başaran-Symes, BUSINESS EUROPE Genel Müdürü Markus J. Beyrer, Avrupa Komisyonu’nun İstihdam, Büyüme, Yatırım ve Rekabet Gücünden Sorumlu Başkan Yardımcısı Jyrki Katainen ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek tarafından gerçekleştirildi.

TOBB Başkanı ve EUROCHAMBRES Başkan Yardımcısı M. Rifat Hisarcıklıoğlu açış konuşmasında vize sorununun Türkiye ile AB iş dünyaları arasındaki işbirliğinin önündeki en temel engellerden olduğunu belirtti. Hisarcıklıoğlu Türkiye’ye yönelik vizelerin kaldırılması ile Türkiye ve AB arasındaki ticari ilişkilerde vize sorunu nedeniyle yaşanan gecikmelerin sona ereceği ve bunun sonucunda taraflar arasındaki ticari ilişkilerin güçleneceğine işaret etti. Türk ulaştırma şirketlerinin AB ile yaşadıkları taşıma kota sorunlarına da değinen TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu, bu tür uygulamaların malların serbest dolaşımı önünde önemli bir engel teşkil ettiğini bir kez daha vurguladı. TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu ayrıca, Türk iş dünyasının, Gümrük Birliği’nin güncellenmesi sürecinde bazı zorluklarla karşı karşıya geleceğini ancak bu sürecin sonucunda Türkiye’nin rekabet gücünün artacağını da belirtti. TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu son olarak Türkiye’nin TTIP sürecinin dışında bırakılmaması gerektiğine önemle işaret etti.

Diğer açış konuşmalarında, Türkiye-AB ekonomik ve ticari ilişkilerinin güçlendirilmesi, Türkiye’nin küresel değer zincirleri içerisindeki konumunun iyileşmesi ve daha cazip bir yatırım merkezi haline dönüşmesi bakımından Gümrük Birliği’nin güncellenmesi ve

Türkiye’nin TTIP sürecine dâhil edilmesi gündeme geldi. Konferansta, mülteci krizi önemli bir gündem maddesi olurken, iş dünyası temsilcileri, mültecilerin iş gücü piyasasına entegrasyonlarının ve onların becerilerinin ortaya çıkarılmasının önemine işaret etti.

Tüm bunların yanı sıra, Türkiye’de kurumların güçlü, şeffaf ve demokratik yapıya sahip olması, hukukun üstünlüğü ve temel insan haklarına saygının önemi üzerinde duruldu. Bu kapsamda, Komisyon Başkan Yardımcısı Katainen açış konuşmasında hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, özgürlüğün ve şeffaflığın sağlanması olgularının önemini vurguladı. Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek, demokrasi, serbest piyasa ekonomisi ve refah açılarından AB’nin bir başarı simgesi olduğunu ifade etti ve bu bağlamda AB üyeliğinin Türkiye ve bölge için önemli olduğunu ifade etti. Başbakan Yardımcısı Şimşek, önümüzdeki dönemde, işgücü piyasasını esnek hale getirecek düzenlemelerin hayata geçirilmesi, eğitim kalitesinin iyileştirilmesi, şeffaflığın artırılması ve yolsuzlukla mücadelenin güçlendirilmesine yönelik adımların atılmasının söz konusu olduğunu da belirtti.

Panel oturumunda konuşma gerçekleştiren TEPAV İcra Direktörü Prof. Dr. Güven Sak, Türkiye’nin teknolojik dönüşüm sağlaması, yapısal değişikliklerin hayata geçirilmesi ve doğrudan

yabancı yatırımlar ile teknolojik içeriğin iyileştirilmesi gerektiği mesajını verdi. Panelde, jeostratejik konumu ve rekabet edebilir gücü ile Türkiye’nin eskiden doğrudan yabancı yatırımlar için önemli bir merkez oluşturduğu ancak günümüzde bu rekabet gücü farkının giderek kapandığı ve yatırımların günümüzde gelişmekte olan ülkelere yöneldiği ifade edildi. Türkiye’nin dünyadaki doğrudan yabancı yatırımların sadece yüzde birine ev sahipliği yaptığına dikkat çekilirken, bu oranın çok düşük olduğu vurgulandı. Türkiye’nin doğrudan yatırımlar için cazip bir merkez haline dönüşmesi için özellikle yasal çerçevenin güçlendirilmesi, yatırımcılar için öngörülebilirliğin artırılması, nitelikli iş gücünün eğitilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve özellikle idari külfeti azaltarak iş yapma ortamının iyileştirilmesi için girişimlerde bulunulması gerektiği de üzerinde durulan konular arasında yer aldı.

2017 yılında Brüksel’de düzenlenmesi öngörülen Türkiye-AB Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalogun ikinci toplantısı için Türk ve Avrupalı yetkili makamlar, iş dünyası temsilcileriyle görüşmelerini önümüzdeki dönemde de devam ettirmeyi öngörüyor. İş dünyası ile yapılacak görüşmelerde öne çıkan konuların bir sonraki toplantının gündeminin oluşturulmasında kilit rol oynayacağı da üzerinde anlaşılan konular arasında. ■

Gümrük Birliği Hizmetler Sektörü için Fırsat mı, Zorluk mu?

Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörü, tarım ürünleri ve kamu alımlarını da kapsayacak şekilde güncellenmesi hiç şüphesiz Türkiye ekonomisi üzerinde büyük bir etki yaratacak.

Büşra ÇATIR
İKV Uzman Yardımcısı

Türkiye ve AB arasında yürürlüğe girdiği günden bu yana herhangi bir değişime uğramadan uygulanan Gümrük Birliği 2015 yılında 20'nci yılını geride bıraktı. Her ne kadar Gümrük Birliği başta Türkiye ekonomisinin yapısal dönüşümü olmak üzere, Türkiye ve AB arasındaki ticaretin gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunsa da bugün gelinen noktada hem Türkiye ve AB'deki dönüşüm hem de küresel ticaret siste-

mindeki değişikliklere cevap veremiyor. Gümrük Birliği'nin yapısındaki asimetrisinin yanı sıra, bu durumun en temel nedenlerinden birini Gümrük Birliği'nin yalnızca sanayi ürünlerini ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsamaması oluşturuyor. Bilindiği üzere, Gümrük Birliği bugünkü kapsamıyla Türkiye ekonomisinin yalnızca yüzde 20'sini oluşturan bir alanı etkiliyor. Fakat, teknolojik gelişmelerin ön plana çıkması ve hatta son yıllarda

4'üncü Sanayi Devrimi'nin konuşulur olmasıyla tüm dünyada önemli bir ticaret kalemi haline gelen hizmetler sektörünün Gümrük Birliği'nin kapsamı dışında kalması, Gümrük Birliği'nin Türkiye ve AB arasında ticareti daha fazla geliştirebilme potansiyelinin altında kalmasına neden oluyor.

Öte yandan, günümüzde AB'nin küresel hizmet ticaretinde lider pozisyona gelmiş olması ve 2006 yılından bu yana üçüncü ülkelerle müzakere ettiği STA'ların hizmet ticaretini de kapsayacak şekilde tasarlanması Türkiye'nin AB ile olan ticari ilişkilerinde büyük bir ticaret sapmasına neden olmaya başladı. Özellikle 2013 yılında küresel hizmet ticaretinin lideri konumundaki AB ve ABD'nin hizmet ticaretini de içerecek şekilde TTIP'ye ilişkin müzakerelere başlaması üzerine, Türkiye de karar alma mekanizmalarında hâlihazırda büyük bir asimetri içeren Gümrük Birliği'nin hem güncellenmesi hem de ticarete konu yeni alanların da dâhil edilerek genişletilmesi için çalışmalara başladı. Türkiye'nin girişimiyle 2014 yılının başında başlayan görüşmelerin tamamlanmasının ardından 12 Mayıs 2015 tarihinde dönemin Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci ve Avrupa Komisyonu'nun Ticaretten Sorumlu Üyesi Cecilia Malmström tarafından mutabakat zaptının imzalanmasıyla 2017 yılının ilk çeyreğinde müzakerelere başlanmasına karar verildi.

Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörü, tarım ürünleri ve kamu alımlarını da kapsayacak şekilde güncellenmesi hiç şüphesiz Türkiye ekonomisi üzerinde büyük bir etki yaratacak. Henüz bu etkinin hangi ölçüde olacağı bilinmese de söz konusu etkinin olası büyüklüğünü ölçmeye yönelik çalışmalar başlamış durumda. Bu alanda başlatılan çalışmalara bir katkı sağlaması hedeflenen ve İKV tarafından yayımlanan "Hizmetlerin Serbest Dolaşımı: Türkiye-AB Üyelik Müzakereleri ve Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi" başlıklı yayında hizmetler sektörünün Gümrük Birliği'ne

dâhil edilmesine ilişkin olası senaryolar ele alınırken Türkiye'de hizmetler sektörünün durumu inceleniyor ve Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmesinin Türkiye açısından sunduğu fırsatlar ve zorluklara ilişkin değerlendirmelerde bulunuluyor.

Türkiye'de Hizmetler Sektörü Ne Durumda?

Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmesinin Türkiye ekonomisine olası etkileri değerlendirildiğinde ortaya karışık bir tablo çıkıyor. Bunun arkasında yatan neden ise, Türkiye'de hizmet sektörlerinin gelişmişlik seviyeleri arasında var olan heterojen yapı.

Öncelikle Türkiye'nin hizmet ihrac eden bir ülke olduğunu belirtmekte fayda var. Türkiye, küresel hizmet ticareti sıralamasında ihracat verilerine göre 16'ncı; ithalat verilerine göre ise 23'üncü sırada yer alıyor¹. Aynı zamanda, hizmetler sektörünün Türkiye'nin toplam ihracatındaki katma değeri yüzde 42². Bu noktada Türkiye; Çin, Hindistan, Meksika ve Rusya gibi gelişmekte olan ülkeler arasında lider konumda yer alıyor. Hizmetler sektörünün toplam ihracata sağladığı katma değer bu şekilde yüksek olması, Türkiye'de hizmetler sektörünün diğer sektörlerle olan katkısını ve Türkiye'nin bu alandaki rekabet gücünü gösteriyor.

Türkiye'de hizmetler dengesine ba-

kıldığında ise taşımacılık, turizm, inşaat hizmetleri ve diğer hizmetlerde ihracatın ithalattan daha fazla olduğu; sigorta hizmetleri, finansal hizmetler, diğer ticari hizmetler ve resmi hizmetlerde ise tam tersi bir durum olduğu görülüyor³.

Esasında, bu durum net bir şekilde Türkiye'de hangi hizmet sektörlerinin geliştiğini; hangilerinin ise gelişmediğini gösteriyor. Hizmetler sektörüne ilişkin yapılan bir sınıflandırmaya göre hizmetler, "teknoloji içeriklerine göre" alt başlıklara ayrılıyor. Buna göre hizmetler; "modern" ve "geleneksel" hizmet sektörleri olmak üzere ikili bir kategoride değerlendirilirken, modern hizmet sektörleri arasında bankacılık, sigortacılık, bilgi teknolojisi, danışmanlık, müteahhitlik ve teknik hizmetler, reklamcılık ve dağıtım, sağlık, eğitim, kamu hizmetleri; geleneksel hizmet sektörleri arasında ise perakende, turizm ve taşımacılık yer alıyor⁴.

Türkiye; taşımacılık ve turizm gibi emek-yoğun sektörlerde rekabet üstünlüğüne sahipken, modern hizmet sektörleri olarak adlandırılan finansal hizmetler, sigorta hizmetleri, bilgi teknolojileri ve iletişim sektörlerinde daha az gelişmiş durumda⁵. Bunun en iyi göstergesi ise, taşımacılık ve turizm sektörlerinin Türkiye'nin hizmet ihracatının yaklaşık yüzde 90'ını oluşturması. Benzer şekilde, hizmetler sektörünün toplam ihracatta sağladığı yüzde 42'lik katma değere karşılık modern sektörlerde bu değer yüzde 16'ya düşüyor. ►►

Tablo 1: Türkiye'de Hizmetler Dengesi (milyon dolar)

Hizmetler Dengesi	2010	2011	2012	2013	2014
Taşımacılık	1,340	2,401	3,698	3,309	4,134
Turizm	17,391	20,171	21,251	23,180	24,480
İnşaat Hizmetleri	859	838	1,028	675	1,084
Sigorta Hizmetleri	-541	-472	-428	-718	-521
Finansal Hizmetler	-234	-690	-642	-555	-1,079
Diğer Ticari Hizmetler	-1,428	-1,529	-1,724	-2,158	-2,017
Resmi Hizmetler	-869	-1,059	-965	-888	-1,498
Diğer Hizmetler	76	483	284	99	763

Kaynak: TCMB Ödemeler Dengesi Yıllık Ayrıntılı Sunum (1984-2014)

Türkiye, küresel hizmet ticareti sıralamasında ihracat verilerine göre 16'ncı; ithalat verilerine göre ise 23'üncü sırada yer alıyor .

Yukarıdaki tabloda göze çarpan bir diğer nokta ise, modern hizmet sektörlerinin toplam ihracattaki payının yüzde 10 olması. Bu oranın üst-orta gelirli ülkelerde Türkiye'dekinin neredeyse iki katı olmasının yanı sıra, bu sektörlerde büyüme oranlarının son yıllarda azalması dikkat çeken başka bir noktayı oluşturuyor. Dünya Bankası tarafından hazırlanan bir rapora göre, Türkiye'de 1999-2010 yılları arasında turizm ve taşımacılık sektörlerindeki ihracat sırasıyla yüzde 13,4 ve 10,4 artarken, ticari hizmetlerde yüzde 5'lik bir azalma yaşandı⁶. Hâlihazırda gelişmiş olan sektörlerdeki bu büyüme

oranlarına karşın modern sektörlerdeki büyümenin yavaşlaması, Türkiye'deki hizmet sektörlerinin büyüme oranlarında bir kutuplaşma yaşandığını da gösteriyor.

Gümrük Birliği Hizmetler Sektörü için "Hem Fırsat Hem Zorluk"

Türkiye'de hizmetler sektörünün yapısına, sektörlerin ihracat ve ithalat değerleri ile büyüme oranlarına baktığında, Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmesinin Türkiye'ye fırsat mı sağlayacağı yoksa zorluk mu

Tablo 2: Türkiye ve AB Arasında Sektörlere Göre Hizmet Ticareti (milyon avro)

	2010	2011	2012	2013	
Hizmetler (Genel)	Denge	6,008	5,849,5	4.603,5	4.885,7
	Gelir	14.350,8	14.970,3	14.454,6	15.361,2
	Gider	8.350	9.120,8	9,851	10.475,5
Taşımacılık	Denge	1.755,4	1.748	1.533,4	1.578,1
	Gelir	3.656,7	4.154,3	3.965,9	4.023,9
	Gider	1.901,3	2.406,2	2.432,5	2.445,9
Turizm	Denge	6.127,8	6.857,6	6.264,8	6.401,6
	Gelir	7.874,8	8.501,7	7.958,9	8.417,3
	Gider	1.747	1.644,1	1.694	2.015,7
İnşaat Hizmetleri	Denge	-41,5	-249,8	-56,8	-127,1
	Gelir	99,3	52,3	77,9	53,5
	Gider	140,7	302,1	134,7	180,6
Sigorta Hizmetleri	Denge	-47,1	-182,8	-147,6	-336,6
	Gelir	119	107,1	149,8	169,7
	Gider	166,1	290	297,4	506,3
Finansal Hizmetler	Denge	-618	-658,1	-908,9	-1.069,1
	Gelir	410,7	352,8	298	358,9
	Gider	1.028,7	1.010,9	1.206,9	1.428
Resmi Hizmetler	Denge	-2,2	-19,2	-34,5	-36
	Gelir	47	34	34,8	39,2
	Gider	49,2	53,2	69,3	75,2
Diğer Ticari Hizmetler	Denge	-89,6	-548,7	-475,7	-86,3
	Gelir	1.494,1	1.159,1	1.282	1.421,2
	Gider	1.583,8	1.707,8	1.757,7	1.507,5
Diğer Hizmetler* Posta ve Kurye	Denge	-12,4	-13,1	-10,4	-24
	Gelir	5,5	3,2	3,8	6,4
	Gider	12,4	13,1	10,4	24
Telekomünikasyon	Denge	-618	-658,1	-908,9	-1.069,1
	Gelir	410,7	352,8	298	358,9
	Gider	1.028,7	1.010,9	1.206,9	1.428

Kaynak: Eurostat

*Diğer hizmetler sınıflandırması kapsamına giren haber ajansı hizmetleri, telif hakkı ve lisans ücretleri ve imtiyaz haklarına ilişkin hizmetler verileri mevcut değildir.

oluşturacağı sorusuna verilecek yanıt "hem fırsat, hem de zorluk" oluyor. Dünya Bankası tarafından yayımlanan AB-Türkiye Gümrük Birliği Değerlendirmesine göre, Türkiye ve AB arasında potansiyelinden faydalanılmayan; ancak, karşılıklı ticareti daha fazla geliştirecek bir alan bulunduğu belirtiliyor. Aynı zamanda yapılan tahminlere göre, iki taraf arasında hizmet ticaretinin serbestleştirilmesinin Türkiye'nin milli gelirine yüzde 0,2 oranında veya 2014 yılı verilerine göre yaklaşık 1.5 milyar dolar bir katkı sağlayacağı öngörülüyor.

Türkiye'de hizmetler sektörünün yapısı göz önüne alındığında, hizmet

ihracatında bazı sektörler ön plana çıkarken diğer sektörlerde ticaret açığının olması ve büyüme oranları, hizmet sektörlerinden bir kısmının Gümrük Birliği'ne hazırken diğerlerinin henüz hazır olmadığına işaret ediyor. Diğer bir deyişle, Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin hâlihazırda gelişmiş olduğu ve rekabet gücünün yüksek olduğu turizm, taşımacılık hizmetleri ve inşaat hizmetleri gibi sektörlerde kazanımlar

sağlayacağını; ancak, yukarıda belirtildiği gibi finansal hizmetler, sigorta hizmetleri ve diğer hizmetler gibi sektörler kapsamında Türkiye üzerinde rekabetçi bir baskı oluşturacağını söylemek mümkün.

Türkiye ve AB arasındaki hizmet ticareti verileri dikkate alındığında, Türkiye'nin taşımacılık ve turizm sektörlerinde AB'ye ihracatının ithalatından fazla; inşaat hizmetleri, sigorta

Türkiye; taşımacılık ve turizm gibi emek-yoğun sektörlerde rekabet üstünlüğüne sahipken, modern hizmet sektörleri olarak adlandırılan finansal hizmetler, sigorta hizmetleri, bilgi teknolojileri ve iletişim sektörlerinde daha az gelişmiş durumda.

hizmetleri, finansal hizmetler, resmi hizmetler, diğer ticari hizmetler ve diğer hizmetler sektörlerinde de ithalatının daha fazla olduğu görülüyor. Öte yandan, Türkiye'nin genel olarak AB ile olan hizmet ticareti dengesine bakıldığında, ticaret fazlasının olduğu dikkat çekiyor. Her ne kadar, Türkiye yalnızca iki sektörde daha fazla ihracat yaparken diğer sektörlerde daha fazla ithalat yapmasına rağmen ticaret açığının olmaması şaşırtıcı gibi görünse de bunun temel nedeni Türkiye'nin ihracat yaptığı sektörlerin hizmet ihracatındaki payının oldukça büyük olması. Tablo-2'de

Türkiye'nin 2013 yılında turizm sektöründe AB'ye 8.4 milyar avro değerinde; taşımacılık sektöründe ise 4 milyar avro değerinde ihracat yaptığı görülüyor. Bir diğer deyişle, Türkiye'nin 2013 yılında yaptığı toplam 15.3 milyar avroluk ihracatın 12.4 milyar avrosunu turizm ve taşımacılık sektörleri oluşturuyor.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, Türkiye'nin AB ile hâlihazırdaki hizmet ticaretinin sigorta hizmetleri, finansal hizmetler, resmi hizmetler ve diğer ticari hizmetlerde düşük seviyede kalması bu sektörler kapsamında ticaret yaratma etkisi olan potansiyel bir alana işaret

ediyor. Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmesi ve burada ele alınan sektörlerin de serbestleştirilmesi durumunda, yukarıda belirtildiği gibi, Türkiye'nin turizm ve taşımacılık sektörlerinin olumlu etkilenmesini beklemek mümkün. Türkiye'nin hizmet ihracatının neredeyse yüzde 90'ını oluşturan bu iki sektörün, AB pazarına daha serbest bir şekilde girebilmesi ile bu alanda Türkiye'nin ihracatını artıracığı beklenebilir.

Türkiye'nin hâlihazırda rekabet gücünün yüksek olduğu sektörlerde beklenen olumlu etkiye karşın, modern sektörler olarak adlandırılan sektörlerde kısa dönemde rekabetçi bir baskı oluşturacağı ve bu sektörleri olumsuz etkileyebileceği tahmin ediliyor⁷. Öte yandan, Gümrük Birliği'nin 1996 yılında yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye'de sanayi ürünleri pazarının açılmasıyla sanayi sektörünün Avrupa'dan gelen ürünlerle rekabet etmek zorunda kalması ve yeni ekonomik koşullara uyum sağlamaya yönelik yatırımlar yapılmasıyla Türkiye'de üretilen ürünlerin Avrupa'nın yanı sıra birçok ülkeye satılmaya başlaması gibi Türkiye'nin rekabet gücünün az olduğu hizmetler sektöründe de benzer bir etkinin yaşanacağı söylenebilir. Böylece, ilerleyen dönemlerde Türkiye'nin bu alanlarda hâlihazırda düşük seviyelerde olan ihracat oranlarının yükselmesi söz konusu olabilir. Benzer şekilde, Gümrük Birliği'nin etkisiyle Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımın hizmetler sektörü kapsamında da yaşanacağını hatırlatmakta fayda var. Bu kapsamda, Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmesinin ilk etapta oluşturacağı zorlukların ilerleyen yıllarda Türkiye için fırsata dönüşme olasılığı oldukça yüksek.

Gümrük Birliği'nin hizmetler sektörünü kapsayacak şekilde genişletilmesinin hem kısa vadede hem de uzun vade-

Hizmetlerin Serbest Dolaşımı: Türkiye-AB Üyelik Müzakereleri ve Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi

İKV Uzman Yardımcısı Büşra Çatır tarafından hazırlanan "Hizmetlerin Serbest Dolaşımı: Türkiye-AB Üyelik Müzakereleri ve Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi" başlıklı yayının İKV tarafından yayımlandı. Söz konusu çalışmada, AB'de hizmetlerin serbest dolaşımı ve son gelişmeler ışığında Birlik genelinde yürürlüğe koyulan düzenlemeler; mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması; Türkiye ve AB arasında 50 yılı aşkın süredir gündemde olan hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine ilişkin müzakereler ve Türkiye'nin 3'üncü Fasal kapsamındaki durumu incelenirken Türkiye'de hizmetler sektörünün yapısı ile Türkiye ve AB arasındaki hizmet ticareti verileri üzerinden Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin Türkiye açısından bir fırsat mı; yoksa bir tehdit mi olduğu sorusuna bir cevap aranıyor.

Hazırlayan: Büşra Çatır
Yayın Numarası: 280
Sayfa Sayısı: 100
ISBN: 978-605-5984-73-1

de sağlayacağı net ekonomik kazancın ötesinde, geçtiğimiz on yılda hizmetler sektörüne dayalı bir ekonomi haline dönüşen Türkiye'de hizmetler sektörünün yapısal dönüşümüne de büyük bir katkı sağlayacağını unutmamak gerekiyor. Türkiye'nin sigorta hizmetleri ve finansal hizmetler gibi bilgiye dayalı sektörlerde Gümrük Birliği'nin etkisiyle rekabet gücünü artırması, Türkiye'yi turizm ve taşımacılık gibi emek-yoğun sektörlerde gelişmiş orta gelir grubuna ait ülkeler sınıfından, modern sektörlerde de uzmanlaşan yüksek gelirli ülkeler sınıfına taşıyabilir. Böylece, söz konusu sektörlerin rekabete açılması ve Türkiye'nin AB ülkeleriyle rekabet edebilir hale gelmesinin Türkiye'ye salt ekonomik faydadan daha fazla getirisi olacağını ve Türkiye'nin birçok alanda daha fazla gelişmesini sağlayacağını söylemek mümkün. ■

¹ Söz konusu sıralamada AB tek bir ekonomi olarak değerlendirilmektedir. AB ülkelerinin ayrı ayrı değerlendirildiği tabloda ise, Türkiye ihracatta 27'nci; ithalatta ise 35'inci sırada yer almaktadır.

² Dünya Bankası, "Türkiye-AB Gümrük Birliği Değerlendirmesi", 2014, <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/turkey/tr-eu-customs-union-tr.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2015

³ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Ödemeler Dengesi İstatistikleri Ekim 2015, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/Veri+Tablolar>, Erişim Tarihi: 15.10.2015

⁴ Ejaz Ghani, Arti Grover Goswami & Homi Kharas, "Can Services Be the Next Growth Escalator?", 2011, <http://www.voxeu.org/article/can-services-be-next-growth-escalator>, Erişim Tarihi: 15.10.2015

⁵ Martin Raiser, "The EU-Turkey Customs Union at 20: Time for a Facelift" <http://www.brookings.edu/blogs/future-development/post-2015/03/16-turkey-europe-raiser>, Erişim Tarihi: 15.10.2015

⁶ Dünya Bankası, "Trading Up to High Income: Turkey Country Economic Memorandum", 2014, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2014/08/06/000470435_20140806094907/Rendered/PDF/823070REPLACEMENT00Box385262800PUBLIC0.pdf, Erişim Tarihi: 20.10.2015

⁷ Dünya Bankası, "Türkiye-AB Gümrük Birliği Değerlendirmesi", 2014, <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/turkey/tr-eu-customs-union-tr.pdf>, Erişim Tarihi: 10.10.2015

Gözler Türkiye-AB Mülteci Uzlaşısının İlk Sonuçlarında

Ahmet CERAN
İKV Uzman Yardımcısı

4 Nisan 2016 tarihine gelindiğinde, Türkiye-AB uzlaşısına ilişkin en kritik dönemeç alınarak, uygulamada iki önemli gelişme yaşandı.

1 8 Mart 2016 tarihinde AB Devlet ve Hükümet Başkanları ve Türk yetkili makamları arasında varılan uzlaşılı ile birlikte, Türkiye'den AB'ye düzensiz göçün önlenmesine ilişkin önemli adımlar atılmış; mültecilerin, AB'ye hukuka uygun yollarla yerleştirilmesine yönelik yeni bir mekanizma gündeme taşınmıştı. Tarafların anlaşmaya vardığı üzere 4 Nisan 2016 tarihi, Yunanistan'a düzensiz yollarla giriş yapan göçmenlerin Türkiye'ye iadesinin başlayacağı tarih olarak belirlenmişti.

4 Nisan 2016 tarihine gelindiğinde, Türkiye-AB uzlaşısına ilişkin en kritik dönemeç alınarak, uygulamada iki önemli gelişme yaşandı. Anlaşmanın geçerli olduğu 20 Mart tarihinden bu yana ilk defa Türkiye üzerinden

Yunanistan'a düzensiz yollarla giriş yapan kişilerin, Yunanistan'da sığınma talebinde bulunmayanların veya talepleri geçersiz kabul edilenlerin Türkiye'ye iadesi gerçekleşti. İkinci olarak, Türkiye'de bulunan Suriyeli-lerin AB'ye mülteci olarak yerleştirilmesine ilişkin ilk uygulama başarıyla tamamlandı.

4 Nisan sabahında, Türkiye'deki kamplardan 32 Suriyeli Almanya'ya yerleştirilirken, 11 kişi Finlandiya'ya ulaştırıldı. 5 Nisan tarihinde ise Hollanda'ya, uzlaşılı çerçevesinde ilk mülteci grubu yerleştirildi. Aynı tarihlerde düzensiz yollarla Türkiye üzerinden Yunanistan'a giriş yapan 202 göçmen, üç tekneyle Dikili sahiline ulaştırıldı. İadesi gerçekleştirilen iki düzensiz göç-

menin Suriyeli, diğerlerinin ise Pakistanlı olduğu ifade edildi.

Başarıyla gerçekleşen bu ilk iadelerin ardından Komisyon tarafından yapılan açıklamada, sürecin etkin ve insan haklarıyla uyumlu işleyebilmesi için başta Türkiye ve Yunanistan olmak üzere bütün paydaşlara büyük görev düştüğünün altı çizildi. Bilindiği üzere, uzlaşma kapsamında sürecin etkin işleyebilmesi için 4 bin kadar yetkili, uzman ve güvenlik mensubunun AB üye ülkelerinden ve AB kurumlarından Yunanistan'a aktarılması öngörülmüştü. Uzlaşmanın uygulamaya koyulmasıyla, Frontex personelinin, uzmanların, güvenlik ve teknik destek birimlerinin yanı sıra deniz ve kara araçları Yunanistan'a şimdiden konuşlandı.

Devam eden süreçte, 8 Nisan 2016 tarihinde Yunanistan'dan yola çıkan ikinci grup göçmenler, Midilli'den Dikili limanına güvenli bir şekilde ulaştırıldı. Yapılan ilk değerlendirmeler, göçmen grubunun 45 Pakistanlıdan oluştuğuna işaret ediyor. 30 Mart tarihine kadar 2016 yılında 150 binden fazla göçmenin Türkiye üzerinden Yunanistan'a giriş yaptığı dikkate alındığında, önümüzdeki dönemde iadelerin artacağını öngörmek mümkün. Türkiye ile AB arasında varılan uzlaşmaya göre, Türkiye'deki kamplardan AB'ye değişimi yapılacak Suriyeli sayısı 72 bin olarak belirlendi.

Komisyon'un Mülteci Uzlaşısına İlişkin Değerlendirme Raporu Yayınlandı

Bütün bu gelişmelerle birlikte 20 Nisan 2016 tarihinde Komisyon tarafından, uzlaşmanın etkin işleyip işlemediğini değerlendiren bir rapor yayımlandı. Rapora göre, uzlaşmanın uygulamaya girdiği tarihten bu yana, Türkiye üzerinden Yunanistan'a düzensiz göçte gözle görülür bir azalma oldu.

Avrupa Komisyonu'nun Birinci Başkan Yardımcısı Frans Timmermans, Türkiye ile AB arasında göç yönetimi alanında işlerlik kazanan bu yeni mekanizmaya ilişkin yaptığı açıklamada,

göçmenlere verdikleri ilk mesajın, kaçakçılarla işbirliğinin yanlış tercih olduğunu göstermek olduğunu ifade etti. 20 Nisan 2016 tarihli raporda, uzlaşmanın uygulanmaya başladığı 20 Mart tarihinden bu yana Türkiye üzerinden Yunanistan'a giriş yapmaya çalışan 325 düzensiz göçmenin Türkiye'ye geri gönderildiği belirtiliyor.

Bu sürecin AB hukuku ve uluslararası hukuka uygun gerçekleşmesi AB yetkilileri tarafından memnuniyetle karşılanıyor. Ayrıca geri kabul sürecinin etkin işleyebilmesi için AB'nin sınır kontrol birimi Frontex'ten 318 refakat sorumlusu ve 21 geri kabul uzmanı Yunan adalarına yerleştirildi. Ek olarak 25 Türk irtibat subayı Yunan adalarında göreve başladı.

Uzlaşmanın bir diğer önemli ayağı olan göçmenlerin AB'ye yerleştirilmesi konusunda ise önemli gelişmeler kayıt altına alınmış durumda. Rapora göre, 4-5 Nisan tarihinden bu yana 103 Suriyeli Avrupa Komisyonu, Üye Devletler, Avrupa Sığınma Destek Ofisi (EASO), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve Türkiye arasında oluşturulan işbirliği çerçevesinde AB ülkelerine yerleştirildi

Suriyelilere Yönelik Ek Mali Yardım Yolda

Uzun süredir dağıtımına yönelik hazırlıkların sürmekte olduğu Suriyelilere yönelik 3 milyar avro tutarındaki mali yardım için de çalışmaların hızlandığı açıklandı. 2016-2017 yılları için Komisyon tarafından ayrılan 1 milyar avroya ek olarak Üye Devletler tarafından toplanan 1,6 milyar avroluk bütçe de raporda üzerinde durulan bir konu olarak gündeme getirildi. Bu yardım aracı çerçevesinde 77 milyon avroluk ilk ödeme 18 Mart 2016 tarihinde gerçekleştirildi.

Öte yandan, Avrupa Komisyonunun Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn tarafından 19 Nisan 2016 tarihinde kamuoyu ile paylaşılan bilgilere göre, 110 milyon avroluk ikinci tur des-

tekler de mali yardım aracı kapsamında projelendirildi. Böylelikle uzlaşmanın uygulamaya koyulduğu tarihten bu yana Suriyelilere yardım için Komisyon tarafından aktarılan toplam yardım miktarı 187 milyon avroya ulaştı. İkinci tur yardımların 50 milyon avrosunun Yunanistan'dan Türkiye'ye geri gönderilen göçmenlere destek amacıyla; 60 milyon avroluk diğer bölümün ise Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin acil ihtiyaçlarına yönelik kullanılması öngörüldü.

Göç Yönetiminde Kat Edilen Aşama Olumlu

İnsan hakları çevreleri, uluslararası örgütler ile Türk ve Yunan yetkili birimlerinin gözleri uzun süredir geri kabul mekanizmasının ilk meyvelerini vereceği tarihe kilitlenmiş vaziyetteydi. Türkiye ile Yunanistan'ın bu alandaki etkin işbirliği şüphesiz hem vize serbestliği diyalogunda ilgili kriterlerin karşılanması hem bölgesel barışın tesisi hem de küresel çapta olumlu bir mesaj verilmesi noktasında önem taşıyordu. Belirtilmelidir ki şimdye kadar taraflar başarılı bir ortak irade beyanını ortaya koydu ve mülteci krizinde yük paylaşımı açısından olumlu adımlar atıldı.

2015 yılının son döneminden bu yana Türkiye ile AB arasında devam eden yoğun diplomasi trafiğinin sonuçlarını verdiğini, kat edilen aşamanın olumlu olduğunu belirtmek mümkün. Sürecin devamında ise esas sınav Türkiye ile Yunanistan'ın ötesinde, Türkiye ile AB arasında Haziran 2016'dan itibaren geçerli olacak kapsamlı geri kabul sistemi. BMMYK, geri kabul aşamalarında kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin garanti altına alınmasında azami çaba gösterilmesine büyük vurguda bulunuyor; Türk ve Yunan taraflarını hâlihazırdaki performansları dolayısıyla dönem dönem eleştiriyor. Dolayısıyla her geçen gün ortak deneyim ve altyapı ile insan kaynağını artıran tarafların önümüzdeki dönemde çok daha olumlu sonuçlar ortaya koyacağını öngörmek mümkün. ■

KOBİ'ler ve Girişimci Ekosistemi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'ler ekonomide büyük bir yere sahip ve önemli işlevleri bulunuyor. Türkiye'de işletmelerin yüzde 99,8'ini oluşturan KOBİ'ler, istihdamın yüzde 75,8'ini, ihracatın yüzde 56'dan fazlasını sağlıyor. 2006 yılında 1,5 milyon olan KOBİ sayısı günümüzde iki katına ulaştı.

Sema Gençay ÇAPANOĞLU
İKV Kıdemli Uzmanı

2 7-28 Nisan 2016 tarihlerinde TOBB, TOSYÖV ve KOSGEB işbirliğinde İstanbul'da düzenlenen 12'nci KOBİ Zirvesi, "Girişimci Ekosistemi" ana teması ile gerçekleştirildi. Başta girişimciler olmak üzere kamu, iş dünyası ve üniversiteler olmak üzere çeşitli kesimlerden uzmanlar ve yetkililer tarafından KOBİ'lerin gelişmeleri ve rekabet gücünü kazanabilmeleri

için uygun ortamın yaratılmasına yönelik gerekli stratejiler masaya yatırıldı. KOBİ'lere yönelik çalışan kurum ve kuruluşların faaliyetleri ve sağladığı destekler de ortaya koyuldu. Peki KOBİ'lerin desteklenmesi konusunda mevcut süreçteki ilerleme ve eksiklikler nerelerde netleşiyor? Güncel yorumlar ışığında temel mesajlar neler olabilir?

KOBİ'ler Ekonominin Belkemiği

KOBİ'ler, esnek yapıları ile değişen ekonomik şartlara hızla uyum sağlama özelliğine sahip. KOBİ'lerin ülke ekonomisine katkısının yanında sosyal dokuya da önemli katkıları olabilmekte. Sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı sağlayan KOBİ'ler, gelir dağılımı adaletsizliğini gidermede önemli etkileri bulunuyor. KOBİ'leri sağlıklı ve güçlü olmayan ülkelerin ilerleme ve başarılı olma şansı da bulunmuyor.

Dünya Dijital Dönüşüm Devrimini Yaşıyor

Dünyada üretimde, ticaretle ve hizmette, geleneksel yapıların yerini yeni iş modelleri alıyor. İnternet sadece iletişim aracı olmaktan çıkarak yapay zekâ olarak her alana giriyor. Tüm dünyada dijital devrim yaşanırken, Sanayi 4.0 olarak adlandırılan bu devrimin Türkiye'yi de etkilemesi kaçınılmaz. Hızla gelişen ve yayılan bu dijital devrim, önümüzdeki 5-10 yıl içinde Türkiye'de birçok alanın yeniden düzenlenmesini tetikleyecek. Dünyada bilişim ve bilgi temelli birçok uygulama ve sosyal ağın, lise çağındaki genç girişimciler tarafından başlatıldığına tanık olduk.

Girişimcilik Eğitimi Önemli

Ülkemizde de dijital gelişime paralel olarak çocuk yaştan itibaren girişimcilik eğitiminin verilmesi için gerekli ortamın sağlanması önem taşıyor. Yeni dünya düzeninde ancak bu yönde çalışan girişimciler başarılı olabilecek. Türkiye de vizyoner, yenilikçi girişimciler ortaya çıkarmak ve yetiştirmek gerekiyor. Ülke olarak gençlerimizi girişimciliğe yönlendirmeye ve onları bu konuda cesaretlendirmeye ihtiyacımız var. Gençleri girişimcilik konusunda aktif olarak destekleyecek mekanizmalara yer vermek gerekiyor.

Kadın Girişimci Sayısı Artmalı

Kadının ekonomiye dâhil edildiğinde ülkenin nasıl bir ivme kazanacağı

başta OECD raporları olmak üzere çeşitli uluslararası ekonomik araştırmalarda ortaya koyulmakta. Ülkemizde de kalkınmanın önemli bir unsurunu kadının ekonomiye dâhil olması oluşturuyor. Verilere göre, hâlihazırda Türkiye'de 98 bin kadın girişimci mevcut. Kadınların ülkemizdeki istihdam oranı ise yüzde 27,5 ve kadın çalışan sayısı 8,2 milyon. Ayrıca ülkemizde, kadın girişimciler ve kadınların iş dünyasına katılımı dünya geneline göre yetersiz kalıyor ve kadın girişimciler genelde ailelerine bakmak amacıyla girişimci oluyor. Fırsatları görerek girişimci olan kadın sayısı da oldukça az. Kadın girişimci sayısının artırılması aynı zamanda kadın istihdamının artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Küresel Rekabette KOBİ'ler Önemli Rol Oynuyor

Türkiye katma değerli ihracat artışı; yenilikçilik, Ar-Ge, tasarım ve markalaşmanın yanı sıra girişimciliğin desteklenmesiyle yakalayabilecektir. Türkiye, dünya ticaretinden yüzde 0,9 oranında pay alıyor ve hedef 2023 yılında bu payı yüzde 1,5'e çıkarmak. Bunun yolu da yenilikçilik, Ar-Ge, tasarım ve markalaşmaya daha fazla önem vermekten geçiyor. KOBİ'lerin tüm bu alanlarda gelişmesi, ülkenin kalkınması ve uluslararası rekabet gücünün artırılması açısından son derece önemli. Yenilikçi sektörlerde daha fazla yatırım yapılması ve bu sektörlerde ihracatımızın geliştirilmesi önemli bir öncelik olmalı.

KOSGEB KOBİ'lere Mali Destek Hacmini Artırdı

KOBİ'lerin desteklenmesi için 2016 yılında KOSGEB destek bütçesini 3 katına çıkarmış durumda. KOBİ desteklerinin önemli bir kısmını girişimcilik destekleri oluşturuyor. KOSGEB'de en çok kullanılan destek programı nitelikli insan kaynağı desteği. İkinci en çok kullanılan destek tanıtım pazarlama desteği olurken üçüncüsü ise fuar desteği. KOBİ'lerin rekabet

güçlerinin ve sağladıkları katma değerinin yükseltilmesi amacıyla hazırlayacakları projelerin desteklenmesini amaçlayan KOBİGEL (KOBİ Gelişim Destek Programı) da uygulamada. Ancak bu programın KOBİ'ler tarafından kullanımı halen yeterli düzeyde değil. Proje bazlı desteklerle ilgilenen KOBİ sayısı çok az. Proje kültürünün geliştirilmesine odaklanılması önemli. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bu konu üzerinde çalışıyor. KOBİ'lerin projelerine danışmanlık desteği veren firmaların da desteklenmesi öngörülüyor. Konuya ilişkin KOBİ Zirvesi'ndeki konuşmasında, KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik kaynak sıkıntısı olmadığını vurgulayan Bakan Fikri Işık, sivil toplum örgütlerine seslenerek, KOBİ'lere proje yeteneği kazandıracak mekanizmaları devreye sokmalarının önemli olduğunu belirtti.

KOBİ'lere Diğer Destekler

Türk bankacılık sektörünün kredi hacmi yaklaşık 1,5 trilyon TL. KOBİ'ler toplam kredi hacminden yaklaşık 400 milyar TL ile yüzde 26 oranında pay alıyor. Kredi Garanti Fonu yaklaşık 20 bin KOBİ'ye 10 milyar TL kefalet sağladı. Bu konuda KOBİ'lerin daha fazla finansmana erişimi ve uzun vadeli yatırıma dönük kredi kullanmaları gerekli.

TÜBİTAK, TEYDEB ile doğrudan sanayicilerin Ar-Ge programlarına destek veriyor. Ar-Ge harcamasının GSYİH'ye oranı kritik değer olan yüzde 1'i aşmış bulunuyor. Özel sektörün Ar-Ge harcamasının artarak toplam Ar-Ge harcaması içerisindeki oranının yüzde 50 olması sevindirici. Ayrıca Ar-Ge teşviklerinin de son 10 yılda 3 katına çıktığını ekleyelim. ■

Selen AKSES
İKV Kıdemli Uzmanı

Gümrük Birliği'ne ilişkin Görüşlerini AB'ye İletmek için Türk Paydaşlara Fırsat

Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin güncellenmesine yönelik müzakereler başlamadan önce her iki taraf, etki analizleri yürütüyor ve paydaşlar ile istişarelerde bulunuyor. Bu hazırlık döneminde, Avrupa Komisyonu, Türk paydaşların da katkı sağlayabileceği bir kamu istişare süreci başlattı.

Müzakere Öncesi AB Nasıl Bir Hazırlık Süreci İzliyor?

AB Ticaret Politikası çerçevesinde, etki analizleri Avrupa Komisyonu'nun yürüttüğü ticari müzakere sürecinde kilit bir araç niteliği taşıyor. Bağımsız bir danışman ekip tarafından hazırlanan bu etki analiz çalışmaları ile AB'nin üçüncü ülkeler ile müzakere etmek istediği ticari anlaşmaların potansiyel etkileri irdeleniyor. Bu etki analizleri kapsamında, anlaşmanın taraflar üzerindeki olası ekonomik ve sosyal etkileri değerlendiriliyor. Buna ilaveten, bu anlaşmaların insan hakları ve çevre üzerinde yaratabileceği olası etkiler de inceleniyor.

Etki analizlerine ilişkin bir diğer

önemli husus da ticari anlaşmaların, sadece AB'yi değil, ilgili diğer ticaret ortakları üzerindeki etkilerinin de değerlendirilmeye alınması. Avrupa Komisyonu'nun bununla da yetinmeyip, anlaşmaların diğer ticari ortakların üzerindeki etkilerinin de incelenmesine giderek daha fazla önem vermeye başladığı görülüyor. AB ile Gümrük Birliği içinde olan Türkiye için AB'nin böyle bir yaklaşımı benimsemeye başlaması büyük önem taşıyor.

Bu etki analizlerinin hazırlık aşamasında, AB yetkilileri, bu süreçteki paydaşlarla istişarede bulunarak onların görüşlerinin alınmasına ve anlaşmayla ilgili olarak endişelerini dile

getirmelerine büyük önem veriyor. Bu yaklaşım ile paydaşların bu sürece dâhil olmalarını teşvik ederek ilgili anlaşmaların tüketiciler, üreticiler ve KOBİ'ler üzerinde oluşturabileceği potansiyel risklerin önüne geçilmesi amaçlanıyor. Bu etki analizlerinin kapsamlı bir şekilde hazırlanması ve paydaşlarla kamu istişarelerinde bulunulması, AB'nin yürüteceği müzakerelerin daha sağlam temeller üzerinde ilerlemesi açısından önem teşkil ediyor. Bu ön hazırlık çalışmaları AB'nin müzakerelerdeki pozisyonunu güçlendirmesi açısından da oldukça önemli.

Avrupa Komisyonu'nun Ekim 2015'te açıkladığı AB'nin "Herkes için Ticaret: Daha Sorumlu Bir Ticaret ve Yatırım Politikasına Doğru" başlıklı yeni ticaret ve yatırım stratejisinde¹, AB'nin üçüncü ülkeler ile yürüttüğü müzakere sürecinde kapsamlı etki analizlerine daha fazla önem verileceği belirtildi. Bu etki analizleri, AB'nin ticaret ve yatırım politikalarındaki şeffaflığının artırılması açısından da önemli bir araç olarak değerlendiriliyor.

AB'deki Hazırlık Çalışmaları Ne Aşamada?

Türkiye ile Gümrük Birliği'nin güncellenmesine ilişkin müzakerelerin 2017 yılının ilk çeyreğinde başlayacağı yönünde sinyaller verilirken, her iki taraf da 2015 yılından bu yana etki analizleri yürütmekte ve paydaşlar ile istişare süreçlerine girmiş bulunmakta. AB tarafının hazırlayacağı etki analizinin 2016 yılının son çeyreğinde yayımlanması bekleniyor.

Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin güncellenmesiyle beraber, taraflar arasındaki mevcut ticari ilişkilerin yeni alanlara (tarım, hizmet ve kamu alımları) genişletilmesi ve Gümrük Birliği'nin işleyişinin iyileştirilmesi amaçlanıyor. Müzakerelerde Türkiye'nin çıkarlarının danışma mekanizmaları aracılığıyla daha iyi gözetilmesi ve Gümrük Birliği'nin işleyişine ilişkin komiteler veya gruplar tarafından

Etki analizlerinin kapsamlı bir şekilde hazırlanması ve paydaşlarla kamu istişarelerinde bulunulması, AB'nin yürüteceği müzakerelerin daha sağlam temeller üzerinde ilerlemesi açısından önem teşkil ediyor.

yürütülen çalışmaların bazılarında katılma olasılığının değerlendirilmesi bekleniyor. Müzakerelerde üzerinde durulacak bir diğer önemli nokta ise Gümrük Birliği'nin etkin bir şekilde işleyebilmesi için anlaşmazlıkların halli mekanizmasının oluşturulması. AB'de olduğu gibi Türkiye'de de bu öncelikler kapsamında etki analizleri yürütülerek ve paydaşlar ile istişarelerde bulunarak imkânların değerlendirilmesi söz konusu.

Etki analizleri kapsamında Avrupa Komisyonu, 24 Mart 2016 tarihinde, Türkiye-AB ticari ve ekonomik ilişkilerin geleceği üzerine bir kamu istişare süreci başlatmış bulunuyor. Bu süreçte paydaşlardan elde edilecek sonuçlar, AB tarafının hazırladığı etki analizi ça-

alışması kapsamında değerlendirilecek. Bu anket sadece AB değil, Türkiye'deki şirketler, sivil toplum örgütleri ve ilgili tüm paydaşlara da açık. Anket ayrıca başta Kanada, ABD ve EFTA² ülkeleri olmak üzere, AB ve Türkiye dışındaki ülkelerin de katkı sağlamalarına imkân tanıyor. Şöyle ki, yukarıda belirtildiği üzere, Avrupa Komisyonu, ticari anlaşmaların genelde AB, anlaşma ortakları ve diğer ilgili tüm ülkeler üzerindeki olası etkilerinin incelenmesi konusuna büyük önem veriyor. Dolayısıyla üçüncü ülkelerin paydaşlarının da bu kamu istişare sürecine katılmaları teşvik ediliyor.

Hazırlanan ankette paydaşlardan, Türkiye ve AB'nin mevcut ticari ve ekonomik ilişkilerini değerlendirmeleri ve

Gümrük Birliği'nin güncellenmesine ilişkin süreçte ele alınması gereken konuları paylaşımları isteniyor. Ankette bu genel değerlendirmelerin yanı sıra gümrük işlemleri, tarifeler, menşe kurları, tarife dışı engeller, hizmet ticareti, yatırım, fikri mülkiyet hakları ve coğrafi işaretler, kamu alımları, rekabet politikası ve sürdürülebilir kalkınma gibi ticarete ilişkin birçok konuya yönelik sorular da yer alıyor. Tüm bunların yanı sıra, Avrupa Komisyonu, tüketiciler ve KOBİ'lere ilişkin yöneltilen daha spesifik sorularla, Türkiye ile ticari ilişkileri geliştirme yollarını değerlendirirken bu kesimlerin çıkarlarına özen gösterdiği de anlaşılıyor.

Tüketicilere ilişkin sorular da yöneltilerek, Türkiye ve AB arasında ticaretin daha fazla serbestleştirilmesinin her iki tarafın tüketicileri üzerinde nasıl bir etki oluşturacağı öngörülme çalışılıyor. Bu kapsamda örneğin tüketiciler açısından, Türkiye ve AB arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesinin, AB ve Türkiye'nin ürün ve hizmet seçenekleri, fiyatları, kaliteleri, güvenliği ve sürdürülebilirliği üzerindeki olası olumlu/olumsuz etkileri irdeleniyor. Ayrıca tüketici haklarının korunması ve tüketici bilgilerine erişim üzerindeki etkiler de değerlendiriliyor.

Bunun yanı sıra, Gümrük Birliği'nin kapsamı ve çerçevesi gözden geçirilirken, KOBİ'lerin Türkiye-AB ticari ve ekonomik ilişkilerinde karşılaştıkları mevcut sorunların üstesinden gelmesi için, hangi alanlarda önlemlerin alınması gerektiğinin tespiti yapılmaya çalışılıyor. Ankette örneğin; tarife engelleri, menşe kurları, gümrük işlemleri, ticaretin önündeki teknik engeller, fikri mülkiyet hakları, kamu alımları, hizmetler, şirket kurulması, rekabet politikası ve anlaşmazlıkların çözülmesi gibi alanlarda iyileştirmelere ihtiyaç duyulmadığının ortaya çıkarılması amaçlanıyor. Öte yandan, Gümrük Birliği'nin güncellenmesiyle KOBİ'ler için ne tür faydaların sağlanması gerektiği konusunda görüşte bulunulması isteniyor. Bu kap-

samda öne sürülen öneriler arasında daha fazla istihdam, daha ucuza üretim, teknoloji transferi, katma değeri daha yüksek ürünlere yönelme, Türkiye ve AB KOBİ'leri arasında iş imkânları konuları yer alıyor. Avrupa Komisyonu'nun yaptığı bir ön değerlendirmede, Gümrük Birliği'nin kapsamının yeni alanlara genişletilmesiyle beraber KOBİ'lerin karşılıklı olarak yeni pazarlara erişim imkânlarından faydalanmaları sonucunda önemli kazançlar elde edecekleri belirtiliyor.

Son olarak, Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin AB ve Türkiye'deki insan hakları, çalışma hakları, sosyal konularda ve çevre üzerindeki etkileri de değerlendiriliyor. Bilindiği üzere, Avrupa Komisyonu artık ticari anlaşmalarda sürdürülebilir kalkınma (özellikle sosyal ve çevre boyutlarında) hususunu giderek daha fazla ön plana çıkarmaya çalışıyor. AB'nin yürüttüğü politikalar kapsamında, AB insan haklarının korunması ve yüksek düzeyde çalışma ve çevre standartlarının uygulanması hususlarına özen gösterilmesine büyük önem veriliyor. Bu bağlamda, ankette Türkiye ve AB arasında ticaretin daha fazla serbestleştirilmesinin istihdam, çalışma standartları, sosyal koruma, yoksulluğun azaltılması gibi konular üzerindeki

etkileri de değerlendiriliyor. Çevresel etkiler açısından ise çevre kalitesi, doğal kaynaklar, iklim değişikliği ve yeşil ekonominin Türkiye ve AB arasındaki ticari ilişkilerinin derinleşmesinden etkilenip etkilenmeyeceği de araştırılıyor. Her ne kadar Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin çevre üzerinde herhangi bir etkisi beklenmezken, Avrupa Komisyonu'nun bir ön değerlendirmesinde, ulaştırma kotalarının kaldırılmasının transit konumunda olan Üye Devletler açısından bazı çevresel etkiler yaratabileceğine de dikkat çekiliyor.

Avrupa Komisyonu'nun Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin revizyonuna ilişkin başlattığı bu kamu istişare mekanizması, Türkiye'nin birçok konudaki sorunlarının dile getirilmesi açısından önemli bir fırsat teşkil ediyor. Bu nedenle, başta Türk iş dünyası temsilcileri olmak üzere, tüm ilgili paydaşların bu süreçte katkıda bulunmaları önem arz ediyor. 9 Haziran 2016 tarihine kadar açık olan bu ankete Avrupa Komisyonu'nun resmi sitesinden ulaşmak mümkün. ■

¹ Avrupa Komisyonu, "Trade for all: Towards a more responsible trade and investment policy". 2015.

² EFTA ülkeleri Avrupa Serbest Ticaret Birliği, Norveç, İsviçre, İzlanda ve Lihtenştayn'dan oluşuyor.

Ahmet CERAN
İKV Uzman Yardımcısı

Küresel Sistemden Küresel Yönetişime: G20 Çin Dönem Başkanlığı Vites Artırdı

Uluslararası ilişkiler çalışmalarında uzun bir süredir her makalenin girişinde, her kitabın önsöz bölümünde ve her sunumun başında "küresel sistem" terimine ilişkin değerlendirmeler, güzel bir açılış olarak bizleri karşılıyor. Öte yandan günümüzde, özellikle sistem analizlerine başlarken uluslararası ilişkiler uzmanlarının artık sıkça "küresel yönetim" kavramına başvurmaya başladığını görüyoruz.

İyi bir küresel yönetişime duyulan ihtiyaç, özellikle 21'inci yüzyılın kaotik ve hızlı yapısında çokça dile getirilen bir temenni haline geldi. Şüphesiz ki, G20 oluşumu, 21'inci yüzyıl küresel yönetişiminin en başarılı unsurlarından ve modellerinden biri olarak öne çıkıyor. Özellikle 2016 yılında devam etmekte olan Çin G20 Dönem Başkanlığı'nın pek çok açıdan özgün bir yapısı var. Çin, uzmanlarca, G20 yapısı içerisinde dönem başkanlığını üstlenen ilk batılı olmayan süper güç olarak lanse ediliyor. Dolayısıyla Çin'in G20'ye nasıl bir imza atacağı uzun süredir merak konusu. G20, temelde ekonomik ve mali sisteme ilişkin yönlendirici bir unsur olma mottosuyla yola çıkmış olsa da uluslararası barış ve güvenlik ile küresel ortak sorunlara ilişkin rol alıp almayacağı da tartışılan bir konu. Bilindiği üzere, Türkiye'nin 2015 yılında gerçekleşen G20 Dönem Başkanlığı'nda teröre mücadele, göçmen krizi ve veri güvenliği gibi stratejik bir takım konular da gündeme alınmıştı.

Nisan ayına gelindiğinde, 4-5 Eylül tarihlerinde Hangzhou'da gerçekleşecek 11'inci G20 Zirvesi öncesi, Çin'in vites artırmaya başladığı görülüyor. 7 Nisan 2016 tarihinde Çin'de düzenlenen 2'nci Sherpa Toplantısı, "Yenilikçi, Canlı, Bağlantılı ve Kapsayıcı Bir Dünya Ekonomisine Doğru" temasıyla gerçekleşirken, toplantının en çarpıcı çıktısı iklim değişikliği alanında oldu. Dolayısıyla, G20'nin küresel ekonominin ötesinde meselelerde de rol oynama eğiliminin yeni bir örneği yaşandı. İklim değişikliğine ilişkin bir bildiri üzerine anlaşmaya varılırken Paris Anlaşması'nın uygulanması yönünde ortak irade ortaya koyuldu ve G20'nin bu alanda oynayabileceği yönlendirici rol değerlendirildi.

Nisan ayında G20'nin küresel yönetişimde artan rolüne ilişkin karşılaştığımız ikinci gelişme, Washington'da düzenlenen, Çin Dönem Başkanlığı'ndaki 2'nci Maliye Bakanları ve Merkez

Bankası Başkanları Toplantısı oldu. Küresel ekonomi; güçlü, sürdürülebilir ve dengeli kalkınma; uluslararası finans mimarisi; yatırımlar ve altyapı; mali reform; uluslararası vergi; terörün finansmanı ile mücadele; yeşil ekonomi ve iklim finansının gündeme alındığı toplantının ardından bir sonuç bildirisi yayımlandı.

Toplantıda Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları, küresel ekonominin toparlanmakta olduğu noktasında anlaşmış olsalar da belirsizliklerin ve risklerin sürdüğü kaydedildi. Potansiyel risk oluşturan ve büyümeyi olumsuz etkileyen konularda politikalar geliştirilmesi ve gerektiğinde ülke bazlı değerlendirmeler yapılmasına işaret edilirken, G20'nin ekonomi dışı konuları gündemine taşıyabileceğine yönelik ipucu, satır aralarında ortaya çıktı. G20 çerçevesinde kararlaştırılan eylem planları, işbirlikleri ve anlaşmaların etkin şekilde uygulanması yönünde ortaya koyulan irade beyanı, bildiriye en geniş yeri kaplayan unsuru oluşturdu. G20/OECD BEPS paketinin ve otomatik veri değişimi alanında or-

taya koyulan standartların öngörülen zaman çizelgesi çerçevesinde uygulanması da 2015 yılı boyunca olduğu gibi Çin Dönem Başkanlığı'ndaki 2'nci Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları Toplantısı'nın öncelikli gündem maddelerindendi. Son olarak ise terör, mülteci akınları, jeopolitik gerilimler, Brexit tartışmaları, emtia fiyatlarına ilişkin sorunlar da küresel ekonominin karşı karşıya olduğu temel engeller olarak kayıt altına alındı.

G20 Çin Dönem Başkanlığı, vites artırmamasıyla birlikte yukarıda bahsi geçen önemli iki etkinliğin yanı sıra Yeşil Finans Çalışma Grubu Toplantısı, Finansal Mimari Çalışma Grubu Toplantısı, İstihdam Çalışma Grubu Toplantısı, Yatırım ve Altyapı Çalışma Grubu Toplantısı gibi perde arkasında G20'nin felsefesini belirleyen etkinliklere sahne oldu. G20 gündeminin hareketlenmesiyle birlikte bakalım son düzlükte bizleri neler bekliyor? G20, ortak bir çözüm platformu olma rolünü güçlendirebilecek mi, yoksa ulusal çıkar çatışmalarının altında çözülmeye başlayan, teoride güzel bir küresel yönetişim fikrine mi dönüşecek? ■

Büşra ÇATIR
İKV Uzman Yardımcısı

E-Devlet Uygulamasında Yeni Dönem: Tek Temas Noktası ve Ulusal Destek Merkezi

Türkiye’de önümüzdeki dönemde e-devlet uygulamalarında değişim rüzgârları esecek. Henüz kamuoyunda bahsi geçmeyen değişim rüzgârları ülkemize yine Avrupa’dan esiyor.

Türkiye-AB üyelik müzakerelerinin 3'üncü faslı olan İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi faslı'nın teknik açılış kriterini karşılamak üzere AB ve Türkiye tarafından finanse edilen ve AB Bakanlığı'nın yürüttüğü Hizmetler Projesi kapsamında Türkiye, AB Üye Devletlerinde ve Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) üye ülkelerinde 2009 yılından bu yana yürürlükte olan Tek Temas Noktası (TTN) ve Ulusal Destek Merkezi (UDM) yapılarını oluşturacak¹.

Bilindiği üzere, AB İç Pazarı'nın tam anlamıyla oluşturulmasının en önemli gereklerinden biri olan hizmetlerin serbest dolaşımı; malların, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı ile birlikte 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması ile kurulan, o dönemki adıyla, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun dört serbestisinden birini oluşturuyor. Söz konusu dört serbestinin garanti altına alınabilmesi ve AB İç Pazarı'nın etkin bir şekilde işleyebilmesi adına, Birliğin 1957 yılından bu yana birçok adım attığını söylemek mümkün. Üye Devletlerin kendi sınırları içinde hizmet sektörlerine ilişkin sahip olduğu uygulamalar arasındaki farklılıklar göz önüne alındığında, 2006 yılında kabul edilen Hizmetler Yönergesi, hizmetlerin Üye Devletler arasında hiçbir engelleme maruz kalmadan dolaşabilmesi için Birlik düzeyinde hayata geçirilen bir düzenleme olarak öne çıkıyor.

Hizmetler Yönergesi, kabul edildiği tarihte 24 Üye Devlette, bugün ise 28 Üye Devlette, AB vatandaşlarının gerçekleştirdiği yüzlerce meslek faaliyetinin bir başka Üye Devlette engellerle karşılaşmadan sunulabilmesi için oluşturulmuş bir düzenleme. Temelinde hizmetlerin serbestçe dolaşabildiği bir Hizmetler İç Pazarı oluşturma amacı olan yönergenin hiç şüphesiz en önemli unsurlarından birini bir hizmet sunucusunun başka bir Üye Devlette karşılaşacağı bürokratik ve teknik engelleri ortadan kaldırmak oluşturuyor. Öyle ki, Hizmetler Yönergesi'nde idari sadeleştirmeyle ilgili hü-

kümler iş kurma hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin hükümlerden önce geliyor.

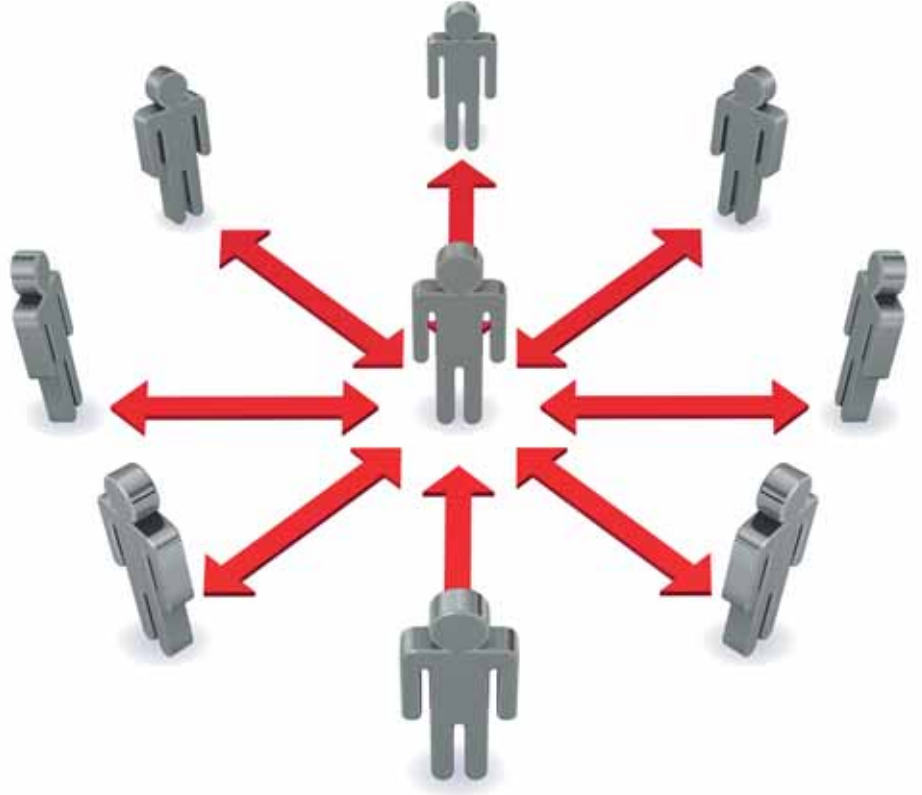
Tek Temas Noktası ve Ulusal Destek Merkezi Nedir?

Üye Devletlerin mevzuat ve uygulamalarının sadeleştirilmesini hedefleyen yönergenin getirdiği en önemli değişikliklerden biri de, herhangi bir hizmet faaliyetine veya bu hizmet faaliyetinin yerine getirilmesine ilişkin usul ve prosedürlerin basitleştirilmesi için oluşturulan ve Tek Temas Noktaları (*Points of Single Contact*) adı verilen mekanizmadır². İş kurma ve hizmet sunumu alanında koşul ve prosedürlere erişimin basit, hızlı ve şeffaf olmasını sağlamaya ve bürokrasiyi azaltmaya yönelik kurulan TTN'ler, 2009 yılından bu yana tüm Üye Devletlerde ve AEA ülkelerinde faaliyette.

Adından da anlaşılacağı üzere, TTN'ler hem hizmet sunucular hem de

hizmet alıcılar için tek ve yeterli bir kaynak oluşturuyor. Bu noktada TTN'lerin üç temel işlevi bulunuyor. Bunlardan ilki, bilginin erişilebilir kılınmasını sağlamak üzere bilgilendirme işlemi. TTN'ler ile başka bir AB üye ülkesinde iş kurmak ya da hizmet sunmak isteyen gerçek veya tüzel kişiler, o ülkede iş kurmak veya hizmet sunmak için gerekli tüm koşul ve prosedürlere ilişkin bilgi edinebiliyor. Örneğin, Almanya'da faaliyet gösteren bir hizmet sunucusu, Birleşik Krallık TTN'lerin internet sitesi üzerinden, Birleşik Krallık'taki şirket türlerine, şirketin nasıl kaydedileceğine, şirketin faaliyete geçebilmesi için gerekli lisanslara, vergi sistemi için kayıt uygulamasına, banka hesabı açılmasına ve ülkedeki istihdam uygulamalarına ilişkin bilgilere ulaşabiliyor³.

TTN'ler bilgilendirme işlevinin yanı sıra, talep üzerine yurtiçi ve yurtdışından hizmet sunucularına ve hizmet alıcılarına interaktif olarak bilgi sağlıyor. ►►

Türkiye'nin idari sadeleştirmeye yönelik TTN ve UDM'yi kurması faslın teknik açılış kriterinin karşılanması için önemli bir adım olacak.

Yani, TTN'ler ilgili kişilerin soruları üzerine soru ve cevap şeklinde koşul ve prosedürlere ilişkin destek de veriyor. Öte yandan, bu desteğin olay bazında hukuki destek olarak verilmediğini; şartların genellikle yorumlanarak uygulandığı yöntemlere ilişkin genel bilgilere yönelik olduğunu unutmamak gerekiyor⁴.

Son olarak, TTN'lerin belki de en önemli işlevi, iş kurmak veya hizmet sunmak için farklı kamu kurumlarına yapılması gereken başvuruların, tek noktadan elektronik ortamda tamamlanmasını sağlaması⁵. Yönerge, bir hizmet faaliyetine erişime veya bu faaliyetin uygulanmasına ilişkin tüm usul ve prosedürlerin elektronik ortamda uzaktan erişilebilir bir şekilde yetkili makamlar

ve TTN'ler ile tamamlanması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılıyor. Böylece, yetkili makamların iletişim bilgileri, kamu kayıt sistemlerine erişim, gerekli formlara elektronik ortamda erişim sağlanması, başvuruların elektronik ortamda alınıp ilgili yetki makamlara aktarılması ve başvuru hakkında alınan kararların, cevapların veya taleplerin başvuru sahibine iletilmesi TTN'lerin görevleri arasında yer alıyor.

Yine idari sadeleştirmeyi hedefleyen Ulusal Temas Merkezi (UTM) yapısı ise 2005 yılında kabul edilen ve hizmetlerin serbest dolaşımı ile çok yakından ilişkili olan Mesleki Yeterlilikler Yönergesi ile hayata geçirilen bir uygulama. Ancak, 2013 yılında modernize edilen Mesleki

Yeterlilikler Yönergesi ile TTN ve UTM olarak iki farklı yapılanmanın teknik olarak getirdiği zorlukları ortadan kaldırmak amacıyla UTM UDM olarak değiştirildi ve bu iki yapı bütünleşik olarak hayata geçirildi.

Türkiye'deki Mevcut Durum

Yukarıda belirtildiği üzere, Türkiye-AB katılım müzakerelerinin 3'üncü faslı olan İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi faslı kapsamında Türkiye'nin karşılaması gereken teknik açılış kriteri "fasıl kapsamına giren AB müktesebatına uyum sağlanması amacıyla kurumsal kapasite ve mevzuat uyumu bakımından gerekli tüm adımlara ilişkin bir takvimi içeren detaylı bir stratejinin

hazırlanması" olarak belirlenmiş durumda. Fasıl kapsamına giren AB müktesebatının başlıca düzenlemelerinin Hizmetler Yönergesi ve Mesleki Yeterlilikler Yönergesi olduğu göz önüne alındığında, Türkiye'nin idari sadeleştirmeye yönelik TTN ve UDM'yi kurması faslın teknik açılış kriterinin karşılanması için önemli bir adım olacak.

Türkiye'de bu alandaki çalışmalar Hizmetler Projesi kapsamında hayata geçirilirken, söz konusu yapıların fonksiyonlarını, görev ve sorumluluk alanlarını belirlemek amacıyla ilgili yönergelerin incelenmesi; bu yapıların fonksiyonlarına yardımcı olmak amacıyla öngörülen ilgili ağ sistemlerinin incelenmesi; TTN ve UDM yapılarını hâlihazırda hayata

geçirmiş başarılı örnekler olarak gösterilen Birleşik Krallık ve Hollanda ile deneyim paylaşımının yapılması; AB'nin bu alandaki araştırma raporlarının incelenmesi; Türkiye'deki tüm paydaşların katılımıyla çalıştayların düzenlenmesi ve paydaş görüşmeleri günümüze kadar gerçekleştirilen çalışmalar arasında yer alıyor. Tüm bu çalışmaların sonucunda ise Türkiye'de hayata geçirilmesi öngörülen TTN ve UDM modelleri ve eylem planı oluşturuldu.

Burada unutulmaması gereken nokta ise TTN ve UDM'ye ilişkin bazı eylemlerin Türkiye'nin AB üyeliği gerçekleşmeden hayata geçirilmeyecek olması. Temelde Üye Devletler arasında hizmetlerin serbest dolaşabilmesini sağlamak amacıyla oluşturulan bu yapıların ana unsurlarından biri AB vatandaşlarına hizmet veriyor olması. Ancak, Türkiye'nin AB üyeliği gerçekleşmeden, Türkiye'deki yapıların yalnızca Türk vatandaşlarına hizmet vermesi öngörülmüyor. Bu açıdan değerlendirildiğinde, söz konusu yapıların Türkiye'nin AB müktesebatına uyum sağlamasından öte, e-devlet uygulamalarının geliştirilmesi ve idari süreçlerin sadeleştirilmesi açısından büyük önem taşıdığını hatırlatmakta fayda var. ■

¹ İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi Faslında AB Müktesebatıyla Uyumlaştırma Konusunda Ulusal Strateji Hazırlanması için Teknik Yardım Projesi Resmi İnternet Sitesi, <http://www.hizmetlerprojesi.com/tr-tr/>, Erişim Tarihi: 12.12.2015.

² 2006/123/AT sayılı ve 12 Aralık 2006 tarihli İç Pazarda Hizmetler Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi, Madde 6(1), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0123&from=EN>, Erişim Tarihi: 12.12.2015.

³ Birleşik Krallık Resmi İnternet Sitesi, "Set Up a Business in the UK", <https://www.gov.uk/set-up-business-uk/overview>, Erişim Tarihi: 12.12.2015.

⁴ 2006/123/AT sayılı ve 12 Aralık 2006 tarihli İç Pazarda Hizmetler Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi, Madde 7(6), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0123&from=EN>, Erişim Tarihi: 12.12.2015.

⁵ Business Europe, "Are the Points of Single Contact Truly Making Things Easier for European Companies?", 2011, http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/services-dir/studies/business_europe_report_en.pdf, Erişim Tarihi: 13.12.2015.

Çiğdem İLERİ
İKV Proje Müdürü

Nükleer Enerji için Nükleer Güvenlik Şart

Nükleer güvenlik açısından Nisan ayının ayrı bir önemi var. Her yıl 26 Nisan tarihinde başta AB olmak üzere tüm dünya Çernobil'i hatırlıyor. Facianın neden olduğu uzun vadeli sağlık ve çevre sorunlarının izlerini bugün hâlâ pek çok ülkede görmek mümkün.

Avrupa Komisyonu tarafından 4 Nisan 2016'da açıklanan Nükleer Program sadece AB içerisinde nükleer enerjinin durumunu yansıtmakla kalmıyor, AB sınırları içerisinde nükleer enerjinin geleceğinde nükleer güvenliğin önemini öne çıkarıyor.

Avrupa Komisyonu 4 Nisan 2016 tarihinde Nükleer Programı'nı (*Nuclear Illustrative Programme-PINC*) kamuoyuna açıkladı. Euratom Antlaşması'nın 40'ıncı Maddesi uyarınca hazırlanan program aslında Komisyon tarafından AB içerisindeki nükleer yatırımların izlenmesini amaçlıyor. Ancak bu rapor, Mart 2011'deki Fukuşima nükleer felaketi sonrası ilk rapor olduğu için merakla bekleniyordu.

Bilindiği gibi, AB'nin ilk temellerinin atıldığı döneme uzanan nükleer hikâyesi özellikle Fukuşima sonrası uzun süre tartışılmış, kamuoyu tepkisi nedeniyle bazı üye ülkelerde nükleer enerji kullanımını sınırlandırma, hatta sonlandırma kararı alınmıştı. Bugün AB içerisinde nükleer enerjinin durumuna bakıldığında üye ülkelerin yaklaşık yarısının nükleer enerji kullandığı görülüyor. AB'de üretilen elektriğin yüzde 27'si nükleer enerjiden ve yine aynı oranda yenilenebilir enerjiden kaynaklanıyor. Bu durum AB'yi elektriğinin yarısından fazlasını sera gazı emisyonu olmaksızın üretebilen ekonomiler arasında üst sıralara yerleştiriyor.

Daha net bir tablo ortaya koymak gerekirse, AB'nin 14 üye ülkesinde toplam 129 nükleer santral bulunuyor. Ortalama yaşı 30 olan bu santrallerin toplam kapasitesi ise 120 Gwe. Hâlihazırda Finlandiya, Fransa ve Slovakya'da 4 nükleer santralin inşası devam ederken, Finlandiya, Macaristan ve Birleşik Krallık'ta yeni santrallerin yapımı için izin süreci devam ediyor. Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Polonya ve Romanya'da ise nükleer santraller planlama aşamasında. Bu da önümüzdeki dönemde AB'nin elektrik üretiminde nükleer enerjiye güvenmeye devam edeceğini gösteriyor. Nükleer teknolojide küresel

lider konumundaki AB'de nükleer enerji 400-500 bin kişiye istihdam sağlıyor. Ancak özellikle Fukuşima sonrası bazı üye ülkelerin nükleer enerji kullanımını azaltacaklarını ya da nükleer santrallerini kapatacaklarını açıklamaları 2025 sonrasında AB'deki elektrik üretiminde nükleerin payının yüzde 20'ye düşeceğini gösteriyor.

AB'de 2025 sonrasında nükleer enerji kullanımını düşerken dünyanın çeşitli bölgelerinde yükselmesi bekleniyor. 2050 yılına kadar küresel pazarda nükleerle ilintili toplam yatırımlar 3 trilyon avroya erişecek. 2040 yılına kadar sadece Çin'in nükleer kapasitesi 125 GWe yükselecek. Bu AB'nin (120 GWe), ABD'nin (104 GWe) ve Rusya'nın (25 Gwe) hâlihazırda kapasitesinin üzerinde. Dolayısıyla mevcut küresel pazar düşünüldüğünde AB'nin nükleer teknolojideki üstünlüğünü korumasının önemi ortaya çıkıyor.

Nükleer Güvenlik Esas

Bir önceki PINC raporunun 2008 yılında yayımlandığı düşünüldüğünde Mart başında yayımlanan son rapora kadar geçen sürede nükleer enerji alanında önemli gelişmeler olduğunu belirtmek gerekiyor. AB içerisinde nükleer güvenlik ve stres testleri öne çıkarken, güvenlik sadece kaza ve radyoaktif sızıntı riskinin azaltılmasını değil aynı zamanda nükleer tesislerin sökülmesini, radyoaktif atığın yönetimini, kamuoyu ve vatandaşlar için güvenliğin yanı sıra şeffaflığın sağlanmasını içeriyor. Örneğin 2025 yılına kadar hâlihazırda faaliyette olan 129 nükleer santralden 50'sinin kapanması bekleniyor. Kendi sınırları içerisinde aktif olan veya olmayan nükleer santral bulunan 17 ülkenin bunun için ayırdığı kaynak 133 milyar avro. Bu rakamın toplam maliyetin yüzde 52'sine denk geldiği tahmin ediliyor.

PINC raporunda öne çıkan bir diğer husus ise üye ülkelere üçüncü ülkelerle nükleer enerjiyle ilgili yaptıkları uluslararası anlaşmaları tamamlamadan önce Komisyon tavsiyesinin alınması. Avrupa

Komisyonu'na göre nükleer güvenlikle ilgili yeni düzenlemeler dikkate alındığında, başlangıç aşamasında Komisyon görüşünün alınması ilgili anlaşmaların zamanında tamamlanabilmesini sağlayacak. Bilindiği gibi, eğer üçüncü ülkelerle yapılacak bir anlaşma, Euratom Antlaşması'nın uygulanmasını engelleyecek maddeler içeriyorsa, Komisyon tarafından bununla ilgili bir görüş hazırlanarak ilgili üye ülkeye iletiliyor. Komisyon'un itiraz ettiği ve uygun görmediği maddeler düzeltilmeden üye ülkenin bu anlaşmayı tamamlamaması gerekiyor.

Sonuç olarak düşük karbon teknolojisi, kaynakların çeşitlendirilmesiyle enerji arz güvenliğinin sağlanmasına yaptığı katkı dikkate alındığında nükleer enerjinin 2050 yılına kadar AB'nin enerji sepetinde yer almaya devam edeceğini söylemek mümkün. Bugün dünyada nükleer güvenlik konusunda en sıkı düzenlemelere sahip olan AB'nin önünde eskiyen nükleer santrallerin sökülmesi ve yenilenmesi gibi maliyetler dururken, Çin ve Hindistan gibi nükleer enerjiye önümüzdeki dönemde yatırımlarını artırmayı planlayan ülkelere güvenli ve gelişmiş nükleer teknolojilerin satılabilmesi için Ar-Ge faaliyetlerine yatırım yapılmaya devam edilmesi gerekiyor.

Öte yandan, Akkuyu'daki ilk nükleer santralinin inşasında ilerlerken, ikincisini Sinop'ta kurmak üzere hükümetlerarası anlaşmayı onaylayan Türkiye de kendine nükleer bir gelecek çizmeye başladı. Ancak adımlar atılırken bununla ilgili yasal mevzuatın, AB düzenlemelerinin gerisinde olduğunu hatırlamak gerekiyor. Kullanılmış Yakıt İdaresinin ve Radyoaktif Atık İdaresinin Güvenliği Üzerine Birleşik Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun Taslağı, nükleer enerji ve radyasyon alanında bağımsız düzenleyici bir kurum kurulmasına ilişkin çerçeve kanun taslağı da henüz kabul edilmedi. AB üyeliği yolunda ilerleyen Türkiye'nin de nükleer enerjide önce güvenlik prensibinin benimsediğini göstermesi gerekiyor. ■

Aarhus Sözleşmesi Türkiye için Neden Önemli?

Aarhus Sözleşmesi, AB ile yürütülen üyelik müzakerelerinin 27'nci faslı olan Çevre ve İklim Değişikliği faslındaki en önemli yatay mevzuat konularından biri. Türkiye'de pek bilinmeyen ve AB ile üyelik müzakerelerinin bile dışına çıkabilecek bu konuyu Türkiye için önemli kılan nedir?

ilge KIVILCIM
İKV Uzmanı

Hiç şüphesiz, 21 Aralık 2009 yılında İsveç Dönem Başkanlığı sırasında müzakerelere açılan Çevre ve İklim Değişikliği¹ faslı kapsamında AB'ye uyum çalışmalarında önemli adımlar atılmıştır. Uyum çalışmaları da hâlihazırda devam etmektedir. Kapsadığı konu başlıkları bakımından oldukça geniş bir çalışma alanını içeren bu fasıl, diğer politika alanlarının önceliklerine entegre olmuş, Türkiye-AB müzakerelerindeki en dinamik çalışma alanlarından biridir.

Çevre ve İklim Değişikliği faslının temel çalışma alanları; çevre koruma ve iklim değişikliği olarak iki başlıkta incelenmektedir. Çevre koruma alanında; su kalitesi, hava kalitesi, atık yöneti-

mi, doğa koruma, endüstriyel kirliliğin kontrolü ve risk yönetimi, kimyasallar ve gürültü konuları ele alınmaktadır. Ancak hemen hemen hepsi birbirine bağımlı olmakla beraber bütüncül bir çevre koruma yaklaşımı, bu faslın genel politika ve uygulama alanını yansıtmaktadır.

Bunun dışında Türkiye'nin AB'ye uyum çalışmalarında yerine getirmesi gereken yatay mevzuat alanını çevre koruma kurallarını düzenleyen genel mevzuat oluşturmaktadır. Bu mevzuat kapsamında; yönergeler, vatandaşların çevrenin korunmasını etkileyecek alanlarda bilgilendirilmesi ve karar alma süreçlerine aktif katılımı ile sorumlulukların Avrupa Komisyonu'na iletilmesine ilişkin mevzuat ve uygulamaları düzenlemektedir. Buna göre; halkın çevresel konulara katılımı ilkesini düzenleyen Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olunması, Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönergesi'ne, bilgiye erişim yasalarına, Raporlama Yönergesi'ne ve Avrupa Çevre Ajansı'na uygunluk derecesinde gerekli yükümlülüklerin ve mevzuat uyumunun iç hukuka aktarılması öngörülmektedir.

30 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren Aarhus Sözleşmesi (Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Çevresel Karar Verme Sürecine Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi), 25 Haziran 1998 tarihinde Danimarka'nın Aarhus şehrinde BM Avrupa Ekonomik Komis-

yonu tarafından imzaya açılmıştır. Ulusal ve sınırları aşan çevresel konularda halkın kendi geleceğini etkileyecek noktalarda yasama süreçlerine dâhil edilmesinin önünü açması nedeniyle Sözleşme, küresel anlamda bir dönüm noktası ve yeni bir dönem olarak yorumlanmaktadır. Mart 2014 itibarıyla AB'nin 28 üyesi ile beraber 46 ülke Sözleşme'ye taraftır.

Sözleşme'nin bir parçası olmak Türkiye'yi AB ekseninde sınırlı kalan bir profilin dışına taşıyacağı aşikârdır. Nitekim, Aarhus Sözleşmesi'nin Türkiye için önemini şu şekilde özetlemek mümkün:

AB Üyelik Şartı: Çevresel konularda halkın karar alma sürecine katılımını, yargıya erişimi ve bilgi edinmeyi kolaylaştırıcı Aarhus Sözleşmesi'ne Türkiye'nin taraf olması uzun süreden beri beklenen bir konu. Bu beklentinin önemli bir nedeni de AB'ye katılım müzakerelerinde 27'nci fasla uyum koşuludur. Nitekim, Ek Protokol ile beraber fasıl için öngörülen 6 kapanış kriterinden biri "AB'nin sınır ötesi konularını da ilgilendiren yatay ve çerçeve mevzuatın uyumlaştırılması" kuralıdır. Bu yatay mevzuat uyumunun bir bölümü

de Türkiye'nin Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olmasıdır. Diğer bir ifade ile Türkiye'nin AB üyeliği -çevre alanında- söz konusu Sözleşme'ye taraf olmaktan geçmektedir.

Türkiye'nin 27'nci fasılda en fazla sorun yaşadığı alanlardan bir olan yatay mevzuatta ÇED Yönergesi'ne uyumlu olmayan mevzuat ve uygulamaların yanı sıra Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olunmaması ve halkın çevresel konulara aktif katılımının sağlanamaması aynı zamanda Avrupa Komisyonu'nun da üzerinde önemle durduğu alanları oluşturduğunu ekleyelim.

Küresel Ülke Profili: Diğer bir konu ise Sözleşme'nin AB üyeliği dışına çıkan kısmında saklı. BM çatısı altında oluşturulmuş olması, Sözleşme'yi oldukça uluslararası bir konuma getiriyor. Bu noktada Türkiye'nin Sözleşme'ye taraf olması, küresel konulardaki ülke profilinin çitasını yükseltmeye yardımcı olacaktır. Sözleşme, komşu ve AB üye ülkesi olan ülkeler de dâhil olmak üzere, bölgesel olarak Türkiye'nin diğer ülkelerle yürüteceği her türlü sınır ötesi çevre projeleri için de bir ön koşul olarak kural belirleyici kısımlardan biri olacaktır.

Şeffaflık ve Vatandaşlık Boyutu: Konunun belki de en önemli boyutu, vatandaşlar düzeyinde ülke politikalarının güvenilir kılınması için şeffaf bir ortamda sonuçlarıyla beraber çevresel çalışmaların yürütülmesidir. Bu boyut aynı zamanda Sözleşme'nin insan haklarına dokunan kısmını da oluşturmaktadır.

Türkiye'nin taraf olmadığı diğer önemli metinler arasında Sınır Aşan Suların ve Uluslararası Göllerin Kullanımı ile Sınır Aşan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ESPOO) Sözleşmesi bulunmaktadır. AB'nin Su Çerçeve Yönergesi'nin de bahsi geçen sözleşmeler ve Aarhus Sözleşmesi ile paralel yürütülmesi gereken bir düzenleme olduğunu hatırlatalım. ■

¹ Fasılın başlığı Avrupa Komisyonu'nun 2012 Türkiye İlerleme Raporu ile birlikte "Çevre ve İklim Değişikliği" olarak ifade edilmektedir.

İş Dünyasının Yeni Pusulası: Paris Anlaşması

İklim değişikliğinin her türlü etkisi ile mücadelede iş dünyasının dönüştürücü gücü son dönemde önem kazanıyor. Bu konuda Paris Anlaşması geçen yıla damgasını vururken, Anlaşma, iş yapma modellerinin köklü değişimi için yeni bir itici güç niteliğinde. Peki değişim için somut adımlar var mı?

İlge KIVILCIM
İKV Uzmanı

Mevcut süreçte iklim değişikliğinin iş dünyasına olan etkilerinin önemli boyuttaki yansımalarını gösteren bir döneme tanıklık etmekteyiz. Bilindiği gibi, 12 Aralık 2015 tarihinde Türkiye dâhil 195 ülkenin ilk kez üzerinde mutabık kaldığı yeni iklim rejimi olan Paris Anlaşması'nın imza süreci, 22 Nisan Dünya Günü'nde, New York'ta BM Genel Merkezi'nde açılış töreni ile başlatıldı. İmza süreci 21 Nisan 2017 tarihine kadar taraflara açık olacak. Anlaşma ile Kyoto Protokolü'nün sadece sera gazı emisyonlarının azaltılması amacıyla sınırlı kalmayan, özellikle "sürdürülebilir kalkınma hedefleri temelinde" ele alınacak yeni bir iklim rejimi geçerli olacak.

Hatta Anlaşma fosil yakıtlardan uzaklaşmanın ilk adımı olarak yorumlanıyor.

Yeni Pusulanın Yönleri

Anlaşma metninin, Kyoto modelinden sıyrılmış ve yepyeni bir iklim rejimini sunduğu gerçeği, tüm iklim bilimcilerinin ortak yorumu. Paris öncesi 2015 yılı boyunca konuya ilişkin gerek BM gerekse uluslararası platformda hazırlanan birden fazla metin okuduk. Haziran 2015'te düzenlenen G7 Zirvesi'nde neredeyse ana gündem maddesi olarak ele alınan iklim değişikliği konusu, Eylül 2015'te BM'nin 17 adet yeni Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile pişirilerek, Türkiye'nin G20 Dönem Başkanlığı'nda gündem

Nations Unies
Conférence sur les Changements Climatiques 2015
COP21/CMP11
Paris, France

Conférence sur

maddeleri arasında sunuldu. Yapılan tüm zirvelerde de iş dünyasının dönüştürücü gücünün altı çizildi.

Paris Anlaşması incelendiğinde, “taraf olmayan tarafları” yani ulusal boyutta özel sektörün, sivil toplum temsilcilerinin ve kamunun iklim değişikliği ile mücadelede sergilemesi gereken rol, metnin giriş kısmında yer alıyor. Bu kapsamda “tarafların ve taraf olmayan paydaşların, sivil toplumun, özel sektörün, finans kurumlarının, kentlerin ve diğer ulus-altı otoritelerin, yerel toplulukların ve yerli halkların iklim yönünden daha güçlü ve daha istekli eyleme geçmesini sağlamak için bölgesel ve uluslararası işbirliğini ön plana çıkarmayı ve geliştirmeyi kabul

ettikleri”¹ ifadesi artık uluslararası bir metne yansıtılarak ortak bir mesaj niteliği kazanmış oldu. “Ulusal katkıların (*Intended Nationally Determined Contributions-INDCs*) uygulanmasında ise kamu ve özel sektörün katılımlarının güçlendirilmesi” ifadesi de metne dâhil edilen diğer önemli kısım (Madde 6/b).

İş dünyasının yeni iklim rejimini şekillendirmedeki kilit görevleri ülkelerdeki mali kaynakları hareketlendirmek ve iklim değişikliğine uyumu hızlandıracak teknolojiler ile yenilikçi modelleri geliştirmekten geçmekte. Tüm bunlar için “teknolojik dönüşüm” ve “öncelik alanlarının doğru belirlenmesi” büyük önem taşıyor. Peki dönüşüm için somut adımları görebiliyor muyuz?

Dönüşüm İçin Somut Adımlar Var mı?

Küresel anlamda büyük ekonomileri bir araya getiren zirvelerde artık iklim değişikliği telaffuz edilmekle kalmayıp, ana gündem maddesi olarak belirleniyor. ABD Başkanı Barack Obama ve Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping’in uzun vadeli iklim değişikliği ile mücadele için el sıkıştığı fotoğraf hala akıllarda.

Bu yılın başında yapılan Dünya Ekonomik Forumu’nun son raporuna göre², küresel tehdit unsurlarının başında iklim değişikliği ile bağlantılı su kıtlığı ve kitlesel göçler geliyor. Forum kapsamında özel sektöre yönelik yapılan anket çalışmasının sonuçları da bu sonucu doğrular nitelikte. Anketin ►►

İş dünyasının yeni iklim rejimini şekillendirmedeki kilit görevleri ülkelerdeki mali kaynakları hareketlendirmek ve iklim değişikliğine uyumu hızlandıracak teknolojiler ile yenilikçi modelleri geliştirmekten geçmekte.

sonuçları yaklaşık 140 ülkeden gelen cevaplar ile şekillenirken, gelecek 10 yıl içinde iş yapmanın önündeki en büyük risk, 2015 ve 2016 yıllarında iklim değişikliği olarak ortaya çıkıyor. İşsizlik, enerji fiyatları ve mali krizlerle oluşan ekonomik riskler daha çok AB tarafından işaretlenirken, ankete ABD'den katılanlar daha çok siber tehditleri iş yapmanın önündeki en büyük engel olarak görüyor. Orta Asya ve Rusya'dan gelen cevaplar ise AB'ye benzer bir şekilde mali kriz ve işsizlik üzerine yoğunlaşıyor. Çevresel risklerin iş dünyası için en fazla tehdit olarak görüldüğü bölgeler ise Doğu Asya ve Pasifik. Bunun belki de en büyük sebebi, iklim değişikliğinden en çabuk etkilenen küçük ada ülkelerinin hala bu sorunla yüzleşiyor olması.

Brüksel'de AB için önemli bir lobicilik görevi yürüten BUSINESSEUROPE'un Paris öncesi mesajı iş dünyasının muhakkak yeni rejime dâhil edilmesi yönündeydi. Bu tür önemli ve büyük oluşumlardan bu şekilde bir yorum çıkarılması son derece önemli. Nitekim iş dünyası ve iklim değişikliğinin daha çok maliyet hesaplamalarıyla gündeme geldiği bir ortamda bu mesajlar daha da önem kazanıyor.

Bu yıl ise "Yenilikçi, Canlı, Bağlantılı ve Kapsayıcı Bir Dünya Ekonomisine Doğru" temasıyla 7 Nisan'da Çin'de düzenlenen 2'nci Sherpa Toplantısı'nın tartışma maddelerinden biri de iklim değişikliğiydi.

Bunun dışında Paris Anlaşması'nın müzakere edildiği ortamda açıklanan bir oluşumu da hatırlatmakta fayda

var: “We Mean Business”³ koalisyonuna Nisan itibarıyla 580’in üzerinde şirket ve yatırımcı düşük karbonlu ekonominin yaygınlaştırılmasına katkı sağlamak için taahhütte bulundu. Şirketler arasında Nike, Coca-Cola, Siemens, Starbucks, Volvo ve Unilever gibi farklı özel sektör firmalarının yanı sıra Türkiye’den de Arçelik A.Ş. ve çimento sektöründen Akçansa bulunuyor. Yatırımcılar arasında sigorta şirketleri ve yeşil fon sağlayıcılardan, İsveç Kilisesi’ne kadar uzanan bir listeyi görmek mümkün. Toplamda ise 8 trilyon ABD Doları gibi yüksek bir gelire sahip bir oluşumdan söz ediliyor. Oluşumun mevcut süreçteki başarısını ölçmek için erken olsa da önemli bir süreci tetikleyebileceği için takip edilmeye değer.

Türkiye’de Kritik Sektörler

Şüphesiz; Anlaşma ile özellikle “sanayi” ve “enerji” sektörleri için fosil yakıta dayalı bir üretimden daha temiz üretime geçilmesinin ilk temeli atıldı. Yenilenebilir enerji kaynaklarının sanayide daha fazla yer edindiği, iklim politikasını operasyonel alanlarına uyumlu hale getiren, atık yönetiminde daha iddialı, düşük karbonlu ekonominin gelişmesini besleyen ve hatta uzun vadede “karbonsuz” ekonomi modelinin oluşmasına katkı sağlayan yeni bir dönüşümün simgesi olacak başta sanayi ve enerji sektörleri için geri sayım başlatıldı.

Türkiye, iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek ülkeler arasında yer almakla beraber, özellikle “AB ekseninde” hazırlanan ulusal strateji belgeleri ve yasal düzenlemeleri uygulamaya geçiriyor. Türkiye’nin Anlaşma için atacağı imzanın bu noktada, Ulusal Sanayi Stratejisi gibi temel belgelerinde iklim değişikliği politikasıyla bağlantılı olarak belirtilen “daha çevre dostu ve rekabetçi bir sanayi yapısının oluşturulması” amacına ulaşılmasını da hızlandıracağını söylemek gerekir. Tür-

kiye’de en fazla emisyon oranlarının yüzde 67,8 ile enerji ve yüzde 15,7 ile endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı kaynaklı olduğu hatırlandığında ve bu sektörlerin emisyonların azaltılmasında ne kadar etkili olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, imzanın, sektörlerin üretim aşamalarındaki modernizasyon çalışmalarına ve düşük karbonlu üretime geçişi hızlandırmada öncü rol oynayabileceğini ifade etmemiz gerekmektedir.

Yasal düzenlemelere bakıldığında, Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik’in, gerek AB’ye uyum çalışmalarında gerekse Türkiye’nin INDC’sine yaklaşmasına ve kilit öneme sahip sektörler üzerinden ulusal emisyon azaltım çabalarına katkı sağlaması beklenmekte. Bunun dışında Türkiye’de ulusal karbon pazarı oluşturma çalışmaları devam etmekte olup, bu sürecin de mercek altına alınması gerek.

İmzaların Ötesinde

26-27 Mayıs’ta Japonya’da yapılacak G7 Zirvesi ve 28-29 Haziran 2016 tarihlerinde Londra’da Paris’teki koalisyon girişiminin “İş Dünyası ve İklim

Zirvesi” düzenlenecek. G20 Zirvesi ile beraber diğer tüm uluslararası platformlar aynı zamanda Paris Anlaşması’nın imza sürecinin içinde yapıyor olması açısından ayrı bir öneme sahip olacak.

Ancak iş dünyasının iklim değişikliği alanındaki dönüştürücü gücünün önemini yansıtan bir önemli ayrıntıyı da hatırlamakta fayda var: Anlaşma dâhilinde, taraflara bir bakıma esneklik tanıyan bir rejimin müjdesi(!)de veriliyor. Bu şu anlama geliyor: Paris Anlaşması’nın hiçbir maddesinde bağlayıcılıktan söz etmek maalesef mümkün değil. Dolayısıyla Paris Anlaşması’nın uygulanması yönünde ortak irade için tüm tarafların imzası önemli olsa da küresel mücadelenin; iş dünyasının, kamunun, sivil toplumun çabaları ve bireysel çabalar ile bir tamamlanacağı aşikâr. ■

¹ Paris Anlaşması, http://unfccc.int/files/meetings/paris_nov_2015/application/pdf/paris_agreement_english_.pdf.

² Dünya Ekonomik Forumu 2016, “Global Risks Report 2016”, s.69, 2016.

³ We Mean Business Resmi İnternet Sitesi <http://www.wemeanbusinesscoalition.org/>.

Tüm dünyanın dikkati Kasım 2016'da gerçekleşecek ABD Başkanlık seçimlerine kilitlenmişken, New York'ta farklı bir başkanlık yarışı daha yaşanıyor. Merkezi New York'ta bulunan BM'nin başına geçecek ve dünyanın en üst düzey diplomatı olarak görev yapacak isim de bu yıl belirleniyor.

Dokuz Aday, “İmkânsız Bir Görev”: BM Genel Sekreterliği Yarışı Hız Kazanıyor*

Yeliz ŞAHİN
İKV Uzmanı

Ban Ki-moon'un Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri (BMGS) olarak ikinci dönemi, 31 Aralık 2016 tarihinde doluyor. Bu makamın ilk sahibi Trygve Lie'nin deyimıyla “dünyadaki en imkânsız görev” olan BMGS koltuğuna kimin oturacağını belirlemek üzere yarış Nisan 2016'da hız kazandı. Oldukça opak şekilde ilerleyen bu süreçte bu yıl şeffaflık adına önemli bir değişikliğe gidildi. BM Genel Sekreterliği'ne aday olan dokuz isim, BM'nin 70 yıllık tarihinde ilk kez 12-14 Nisan 2016 tarihlerinde düzenlenen “tüm dünyanın karşısında bir iş görüşmesi” niteliği taşıyan oturumlarda, BM Genel Kurulu'na neden bu görev için

ideal aday olduklarını kanıtlamak için ter döktü. Adaylar, BM internet sitesi üzerinden canlı olarak yayınlanan iki saatlik oturumlarda; sürdürülebilir kalkınma, barışın sağlanması yönündeki çabaların artırılması, insan haklarının korunması, insani krizlerin ele alınması ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nde ortaya koyulan hedeflere ulaşılması gibi konularda soruları yanıtladı². BM Genel Kurulu Başkanı Mogens Lykketoft, adaylar için düzenlenen açık oturumları oyunun kurallarını değiştiren bir uygulama olarak nitelendiriliyor. Oturumlara sürecin şeffaflığı açısından büyük önem atfedilse de, süreçte nihai söz sahibi olan BM Güvenlik

Konseyi'nin beş daimi üyesinin sürecin daha demokratik ve şeffaf işleyeceğini kabul ettiğine dair henüz herhangi bir belirti bulunmuyor.

Görev tanımı gereği; bir yandan diplomat ve savunucu, diğer yandan da memur ve CEO gibi hareket eden BMGS, BM'nin ideallerinin sembolü ve yoksul ile savunmasız gruplar başta olmak üzere dünyadaki tüm halkların sözcüsü. 70'nci yılını geride bırakan BM'nin bir nevi idari amiri olacak BMGS, kendisine Güvenlik Konseyi, Genel Kurul ile Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından verilen görevleri yerine getirmenin yanı sıra uluslararası barışı ve güvenliği tehdit ettiğine inandığı konuları BM Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunmakla görevli. BMGS, bir yandan 193 üye ülkenin endişelerini dikkate almak diğer yandan da BM'nin değerlerini ve ahlaki otoritesini korumakla ve -zaman zaman üye ülkelerle ters düşme pahasına olsa dahi- barışı savunmakla yükümlü.

BMGS'nin üstlendiği en hayati roller-

den birini, iyi niyet misyonu aracılığıyla uluslararası anlaşmazlıkların çıkma, tırmanma veya yayılmasının önlenmesi oluşturuyor. Her BMGS'nin rolünün görevde bulunduğu dönemdeki konjonktürün ortaya koyduğu zorluk ve fırsatlar temelinde şekillendiği de unutulmamalı.

İdeal Aday: Doğu Avrupalı ve Kadın

Teoride, BMGS'nin atanması, BM Şartı'nın 97'nci maddesi uyarınca Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından gerçekleştiriliyor. Güvenlik Konseyi üyelerinin kapalı bir oturumda üzerinde uzlaştıkları isim, daha sonra oylama için Genel Kurul'a iletiliyor. Pratikte ise bu süreç, adaylar üzerinde veto hakkına sahip olmaları nedeniyle BM Güvenlik Konseyi beş daimi üyesi tarafından yönetiliyor. Üye ülkelere adayları belirlemede dikkate almaları için hazırlanan iş tanımına göre ise aranan özellikler, ispatlanmış liderlik ve yöneticilik kabiliyeti; uluslararası ilişkiler alanındaengin deneyim; güçlü iletişim, diplomasi ve birçok dilde akıcı konuşma becerileri oluşturuyor.

BMGS de dâhil olmak üzere BM'deki üst düzey makamlar için görevlendirmeler, bu konuda resmi bir kural olmasa da BM'deki beş coğrafi grup (Batı Avrupa ve Diğerleri, Doğu Avrupa, Latin Amerika ve Karayip, Asya Pasifik ve Afrika grupları) arasında rotasyon esasına göre yapılıyor. Bugüne dek göreve gelen sekiz BMGS'den hiçbirinin Doğu Avrupa kökenli olmaması, coğrafi rotasyon ilkesi uyarınca bir sonraki BMGS'nin belirlenmesinde Doğu Avrupalı adayları öne çıkarıyor. Bunun yanında BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi Rusya da bir sonraki BMGS'nin Doğu Avrupalı olması için harekete geçmiş durumda. Moskova'nın perspektifine göre, Doğu Avrupalı bir BMGS, çoğu zaman Batılı ülkelerin görüşlerinin domine ettiği bir platform olarak gördüğü BM'de gücünü göstermesine olanak tanıyacak.

Öte yandan şimdiye kadar göreve gelen BMGS'lerin erkek olması nedeniyle

Ban Ki-moon'un koltuğuna geçecek ismin kadın olması gerektiği yönünde gayri resmi bir konsensüs oluştuğunu söylemek mümkün. Öyle ki, bu doğrultuda bir kampanya³ dahi başlatıldı. BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurulu Başkanları da ortak bir mektup kaleme alarak üye devletlere BMGS adaylarını belirlerken kadın adaylara öncelik vermeleri çağrısında bulundu. Bu da BMGS'nin belirlenmesinde mevcut dokuz aday arasındaki dört kadın adayı öne çıkarıyor. Yeni BMGS'nin kadın adaylar arasından seçilmesi şüphesiz, cinsiyet eşitliği açısından güçlü ve küresel bir mesaj niteliğinde olacak.

Birbirinden Güçlü CV'ler Karşı Karşıya

BMGS için adaylığı açıklanan dokuz isim de oldukça güçlü CV'lere sahip. Bakanlık, cumhurbaşkanlığı, başbakanlık, diplomatlık, BM ajans ve programları yöneticiliği, adayların üstlendiği görevlerden yalnızca birkaçı...

Srgjan Kerim

Ülke: Makedonya

Görev: Eski Dışişleri Bakanı ve BM Genel Kurulu Eski Başkanı

2000-2001 döneminde Makedonya Dışişleri Bakanlığı yapan Srgjan Kerim, aynı zamanda ekonomist ve diplomat. Batı Balkan ülkesinin BM nezdindeki Büyükelçisi olarak görev yapan ve BM çevrelerinde tanınan Kerim, 2007-2008 yılları arasında BM Genel Kurulu Başkanlığı daha sonra da BM İklim Değişikliği Danışmanlığı görevlerini yürüttü. Adaylığı ilk açıklanan isimler arasında olmasına rağmen 67 yaşındaki Kerim, güçlü bir aday olarak görülüyor. Srgjan Kerim, İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca dahil olmak üzere dokuz dil biliyor.

Vesna Pusić

Ülke: Hırvatistan

Görev: Hırvatistan Eski Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı

Vesna Pusić, Ocak 2016'ya kadar beş yıl ►►

Şimdiye kadar göreve gelen BMGS'lerin erkek olması nedeniyle Ban Ki-moon'un koltuğuna geçecek ismin kadın olması gerektiği yönünde gayri resmi bir konsensüs oluştuğunu söylemek mümkün.

süreyle, Hırvatistan Başbakan Yardımcısı, AB İşleri ve Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı. Ülkesi Hırvatistan'ın AB üyelik sürecinde sürücü koltuğunda oturan Pusić, bu dönemde Hırvatistan AB İşleri ve Dışişleri Bakanlığındaki başarısıyla Avrupalı siyasetçiler arasında ün kazandı. Siyasetçi kimliğinin yanında başarılı bir sosyolog olan Pusić, 1979 yılında Eski Yugoslavya'daki ilk feminist örgütü kurmasıyla tanınıyor. 62 yaşındaki Pusić, LGBT hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında da oldukça aktif. İngilizce ve Almanca, Pusić'in konuştuğu yabancı diller.

İgor Lukšić

Ülke: Karadağ

Görev: Karadağ Dışişleri Bakanı ve Eski Başbakanı

İgor Lukšić, 2012 yılından bu yana Karadağ Başbakan Yardımcısı, Dışişleri ve AB Entegrasyonu Bakanı olarak görev yapıyor. 39 yaşındaki Lukšić, 2010-2012 yılları arasında Başbakanlık, 2004-2010 yılları arasında ise Maliye Bakanlığı görevlerini

yürüttü. Lukšić, BMGS makamı için en genç aday. Her ne kadar Doğu Avrupalı bir aday olması nedeniyle öne çıksa da Batı ve NATO yanlısı bir siyasetçi imajı çizen Lukšić'in Kremlin'in onayını alması zor görünüyor. Akıcı İngilizce konuşan Lukšić, İtalyanca, Fransızca ve Almanca da biliyor.

Danilo Türk

Ülke: Slovenya

Görev: Slovenya Eski Cumhurbaşkanı

Slovenya'nın adayı 64 yaşındaki Danilo Türk, BM çevrelerine yabancı bir isim değil. Slovenya bağımsızlığını ilan ettikten sonra, 1992-2000 yılları arasında Batı Balkan ülkesinin BM nezdindeki ilk Temsilcisi olarak görev yapan Türk, Kofi Annan'ın Genel Sekreterliği döneminde 2000-2005 yılları arasında Siyasi İşlerden Sorumlu BMGS Yardımcılığı görevini yürüttü. 2007-2012 yılları arasında Slovenya Cumhurbaşkanı olarak görev yapan Türk, aynı zamanda hukuk profesörü. BMGS adayları arasında tecrübesiyle öne çıkan Türk, Fransızca, İngilizce, Almanca ve Sırpça-Hırvatça bilgisine sahip.

İrina Bokova

Ülke: Bulgaristan

Görev: UNESCO Genel Direktörü

2009 yılından bu yana BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu-UNESCO'nun Genel Direktörü olarak görev yapan İrina Bokova, Ban Ki-moon'un halefi olmaya en yakın isim olarak görülüyor. İrina Bokova, güçlü CV'sinin yanında, kadın olması ve Doğu Avrupa'dan gelmesi nedeniyle kâğıt üzerinde BMGS yarışında en güçlü adaylar arasında.

Bulgaristan'ın Fransa ve Monako nezdinde Büyükelçiliği ve geçici Dışişleri Bakanlığı görevlerinde bulunan Bokova, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca biliyor. Bokova'nın Bulgaristan'ın önde gelen komünist ailelerinden birinden gelmesi, iyi derecede Rusça bilmesi ve eski Doğu Bloku'nun en elit üniversitelerinden biri olan, sayısız diplomat ve devlet adamı yetiştiren MGIMO'da (Moskova Devlet Diploması Enstitüsü) öğrenim görmüş olması, Bokova'yı Kremlin'e yakın

bir aday olarak konumlandırıyor. Buna karşılık, Bokova'nın Washington'ın tüm uyarılarına rağmen 2011'de Filistin'in UNESCO'ya katılmasına onay verdiği ve ABD'nin buna UNESCO'ya mali katkısını azaltmakla yanıt verdiği düşünüldüğünde, Bokova'ya ABD'den onay çıkmaması ihtimali bulunduğu da göz ardı edilmemesi gerekiyor.

Natalia Gherman

Ülke: Moldova

Görev: Moldova Eski Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı

2013 yılından Ocak 2016'ya kadar Moldova Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yapan Gherman, ülkesiyle AB arasında derin ve kapsamlı bir serbest ticaret alanı (DCFTA) oluşturulması ile ortaklık anlaşmasına yönelik müzakereleri yürüten isim olarak tanınıyor. Haziran-Temmuz 2015 döneminde Moldova'da geçici Başbakanlık yapan Gherman, bir kariyer diplomatı. Moldova'nın Avusturya, İsveç, Norveç ve Finlandiya nezdinde büyükelçiliği görevini yürüten Gherman'ın insan hakları ve cinsiyet eşitliği odaklı bir kalkınma gündemini savunduğu biliniyor. 47 yaşındaki Gherman, Mart 2014'te İngiltere merkezli The Guardian gazetesi tarafından yapılan sıralamada dünya siyasetindeki en güçlü yedi kadın lider arasında gösterildi. Bağımsız Moldova'nın ilk Cumhurbaşkanı Mircea Snegur'un kızı olan Natalia Gherman, İngilizce, Rusya ve Almanca dillerine hâkim.

António Guterres

Ülke: Portekiz

Görev: Eski BM Mülteciler Yüksek Komiseri ve Portekiz Eski Başbakanı

2005-2015 yılları arasında BM Mülteciler Yüksek Komiserliği-UNCHR'nin başında olan 66 yaşındaki António Guterres, Suriye kriziyle birlikte daha da ağırlaşan mülteci krizinin ele alınmasında da kilit rol oynadı. Guterres böylece BM Mülteciler Yüksek Komiseri olarak, BM'deki en zorlu görevlerden birini on yıl süreyle yürütmüş oldu. 1995-2002 yılları arasında Portekiz Dışişleri Bakanı

olarak görev yapan António Guterres, aynı zamanda bir mühendis. Mülteci krizinin ele alınmasının aciliyeti, konuya ilişkin deneyime sahip bir aday olan Guterres'i ön plana çıkarsa da cinsiyet ve coğrafi rotasyon dengeleri Guterres'in şansını azaltan faktörler arasında. Guterres, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca biliyor.

Helen Clark

Ülke: Yeni Zelanda

Görev: UNDP Başkanı, Yeni Zelanda Eski Dışişleri Bakanı

2009'dan bu yana BM sistemindeki üçüncü en üst düzey görev olan BM Kalkınma Programı-UNDP'nin Başkanlığını yürüten Helen Clark, BM hiyerarşisinde en üste tırmanan kadın unvanını da elinde bulunduruyor. 1999-2008 yılları arasında üç dönem üst üste Yeni Zelanda Başbakanlığı görevine seçilen Clark, ülkenin en uzun süre iktidarda kalan başbakanları arasında. 66 yaşındaki Clark, bazı çevreler tarafından Batı yanlısı olarak tanımlanıyor. Clark, kalkınma alanında dört dörtlük bir CV'ye sahip olmasına rağmen Doğu Avrupalı olmadığı için BMGS seçiminde geride kalabilir.

Vuk Jeremić

Ülke: Sırbistan

Görev: Sırbistan Eski Dışişleri Bakanı ve BM Genel Kurulu Eski Başkanı

2007-2012 yılları arasında Sırbistan Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Vuk Jeremić, 2012-2013 döneminde BM Genel Kurulu Başkanlığını yürüttü. Jeremić, BM Genel Kurulu Başkanlığı sırasında 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin belirlenmesinde ve Silah Ticareti Antlaşması'nın kabulünde üstlendiği rol ile BM'de parlak bir sicile sahip. Buna karşılık Jeremić, Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasına karşı sert tutumu ve milliyetçi görüşleriyle tanınıyor. Jeremić'in bu imajı, BMGS seçiminde aleyhinde kullanılabilir. Belgrad tam da bu nedenle Batılı liderlerin gözünde oldukça düşük şansa sahip olduğunu düşündüğü Jeremić'in adaylığını açıklamada birkaç ay tereddüt etti.

Potansiyel Adaylar?

Ban Ki-moon'un koltuğuna aday olmak isteyenler için herhangi bir son tarih belirlenmedi. Güvenlik Konseyi'nin adayları Temmuz 2016'ya kadar gözden geçirmeye başlaması öngörülüyor. Dolayısıyla dokuz adaydan oluşan mevcut listeye yeni isimlerin de katılması söz konusu... Bu yönde herhangi bir niyet beyanında bulunmasa da Almanya Şansölyesi Angela Merkel, Şili Devlet Başkanı Michelle Bachelet, Slovakya Dışişleri Bakanı Miroslav Lajčák ve Bulgaristan hükümeti tarafından ilk etapta aday gösterilmese de oldukça güçlü bir potansiyel aday olarak görülen Avrupa Komisyonu'nun Bütçe ve İnsan Kaynaklarından Sorumlu Başkan Yardımcısı Kristalina Georgieva, BMGS koltuğuna aday olabilecekleri konuşulan isimler arasında.

BMGS makamının dokuzuncu sahibi; oldukça karmaşık hesaplamaların, coğrafi dengelerin ve tabii ki BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi -nihayetinde de Rusya ile ABD- arasında, kapalı kapıların ardında gerçekleşecek çetin pazarlıkların sonucunda netlik kazanacak. Ban Ki-moon'dan görevi kimin devralacağı henüz belli olmasa da kesin olan şey; yeni BMGS'yi oldukça zorlu ve yoğun bir gündemin beklediği... Altıncı yılına giren Suriye krizi başta olmak üzere Orta Doğu, Afrika ve Avrupa'nın çeşitli kesimlerinde yaşanan çatışmalar ve insani trajediler, artan yabancı düşmanlığı, Haiti'den Orta Afrika'ya kadar BM Barış Gücü askerlerine yönelik taciz suçlamaları, yeni BMGS'nin Ban Ki-moon'dan devralacağı zorlu dosyalardan yalnızca birkaçı. BM'nin 9'uncu Genel Sekreterinin söz konusu dosyaları ele almadaki başarısını ise Güvenlik Konseyi beş daimi üyesinin bu rolde ne kadar etkili bir Genel Sekreter görmek istedikleri belirleyecek. ■

¹ Bu makalenin kısa versiyonu, Bloomberg Businessweek Türkiye Dergisi'nin 8-14 Nisan 2016 tarihli sayısında yer almıştır.

² Oturumların video kayıtlarına ulaşmak için bkz. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53662#.VxCQmvmLTct>

³ Bkz. "Campaign to elect a woman UN Secretary-General", <http://www.womansg.org/#/official-nominees/eb5cp>

ABAD ve Çalışma Hayatı (1): Tyco (Çalışma Süresi) Kararı

“ABAD, Eylül 2015’te sonuçlanan ve 2003/88 sayılı çalışma süresi yönergesi ile bağlantılı Tyco davasındaki* yorumu ile yine çok sayıda çalışanı ve aynı zamanda işvereni yakından ilgilendiren yeni bir karara imza attı.”

Yrd. Doç. Dr. Ozan TURHAN
Özyeğin Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
AB Hukuku Öğretim Üyesi

AB Hukuku’nun Birlik vatandaşlarına sağlamış olduğu hakların en önemlilerinin başında kuşkusuz işçilerin serbest dolaşımı prensibi yer almaktadır. AB bütünleşme sürecinin temel dinamiğini oluşturan Ortak Pazar’ın (günümüz ismi ile İç Pazar) öngörmüş olduğu dört temel serbestiden biri olan işçilerin serbest dolaşımı ilkesi kısaca, bir AB vatandaşına, AB üyesi diğer ülkelerde o ülkenin vatandaşları ile aynı koşullarda ve eşit haklara sahip olarak çalışma ve çalıştığı sürece de (ve hatta işçi sıfatı sona erse dahi belirli şartların varlığı halinde) ilgili Üye Devlette ikamet etme hakkı vermektedir.

Kurucu antlaşmalar ile Birlik vatandaşlarına sağlanan bu hakkın Birlik çapında pratikte etkin bir şekilde işlemesinin garanti altına alınması adına, bir yandan AB kanun koyucusu çeşitli yönergeleri yürürlüğe sokmak suretiyle

Üye Devletlerin çalışma hayatına yönelik düzenlemelerini uyumlaştırma yoluna giderken, diğer yandan AB Adalet Divanı da (ABAD) konu ile ilgili günümüze kadar önüne gelen çok sayıda davada yapmış olduğu kapsayıcı yorum tarzı ile antlaşmaların ve yönergelerin işçilere sağladığı korumanın kapsamını zaman içerisinde oldukça genişletmiştir. Son olarak ABAD, Eylül 2015’te sonuçlanan ve 2003/88/EC sayılı çalışma süresi yönergesi ile bağlantılı Tyco davasındaki¹ yorumu ile yine çok sayıda çalışanı ve aynı zamanda işvereni yakından ilgilendiren yeni bir karara imza attı. Söz konusu davanın özünü evden işe giderken geçirilen seyahat süresinin, 2003/88/EC sayılı Yönerge kapsamında yasal çalışma olarak kabul edilip edilmeyeceği sorusu oluşturmakta.

İş alanı güvenlik teknolojileri olan Tyco firması, ev ve işyerlerine hırsızlığı önleyeceği güvenlik sistemlerinin ku-

rulumunun ve bakımının yapılması da dâhil pek çok hizmeti İspanya'nın çeşitli bölgelerinde yer alan müşterilerine sunmaktadır. 2011 yılına kadar işbu faaliyetlerini İspanya'nın belirli bölgelerinde açmış olduğu ofisler kanalı ile sürdüren Tyco, bölge ofislerini kapatmak suretiyle bütün çalışanlarını Madrid'de bulunan merkez ofisine çekmiştir. Bu gelişme üzerine çalışma sisteminde değişikliğe giden Tyco, güvenlik sistemlerini kurmak ve bakımını yapmak ile görevli teknisyen çalışanlarına görev bölgeleri atamak ve her işgününden önce gün boyunca sistemlerin kurulmasının ve bakımının yapılacağı ev ve iş yerlerinin bilgilerini ve randevu saatlerini de içeren bir görev listesi göndermek suretiyle, çalışanlarının merkez ofise uğramadan doğrudan evlerinden çıkaracak çalışmaya başlayacakları yeni bir düzene geçmiştir. Başka bir ifade ile bölge ofislerinin kapanması ile birlikte artık sabit bir iş yeri kalmayan Tyco teknisyenleri, şirket araçları ile sabah evden çıkmakta ve doğrudan ilk müşterilerine gitmekte, şirketin kendilerine gönderdiği iş planına istinaden kendilerine atanan bölgeler içinde kurulumları ve bakımları gerçekleştirmekte ve son müşteriden sonra yine akşam doğrudan evlerine dönmektedir. Teknisyenler, şirketin kendilerine vermiş olduğu cep telefonları ile de düzenli olarak Tyco ile bağlantıda kalmaktadır. Ayrıca evleri ile ilk veya son çalışacakları yer arasındaki mesafe çoğu zaman değişiklik göstermekte ve hatta bazı durumlarda mesafenin oldukça uzaması ve sabah-akşam trafiğinin yoğunluğu yüzünden saatlerce araç kullanmak zorunda kalmaktadırlar.

Bununla birlikte, bu şekilde çalışmak durumunda olan teknisyen çalışanlarının bütün itirazlarına rağmen Tyco firması, günlük çalışma süresinin hesabında, sadece çalışanın ilk müşterinin mekânına varma saati ile son müşterinin mekânında ayrılma saati arasında geçirdiği süreyi göz önünde bulundurmaktadır. Dolayısı ile evden çıkılıp kurulumun veya bakımın yapılacağı ilk müşteriye ulaşmak için geçirilen seyahat süresini ve yine son müşteriden çıkılıp tekrar eve ulaşmak için geçirilen se-

yahat süresini çalışma süresinden saymayan Tyco, bu süreleri dinlenme süreleri olarak kabul etmektedir. Fakat bölge ofislerinin kapanmasından önceki çalışma düzenine istinaden Tyco firması, günlük çalışma süresinin hesabında işçinin bölge ofisine vardığı saat ile şirket aracı ile ofisten çıkıp elindeki günlük iş listesinde yer alan müşterileri ziyaret edip akşam yine şirket aracını bölge ofisine teslim edene kadar geçirdiği süreyi göz önünde tutmaktaydı.

Konuyu İspanyol yargısına taşıyan işçi örgütleri ve Tyco firması çalışanları, Tyco'nun çalışma süresi ile ilgili bu tutumunun AB'nin çalışma süreleri ile ilgili 2003/88/EC sayılı Yönergesi'ne aykırı olduğunu iddia etmiş ve yerel mahkeme de ABAD'dan konu ile ilgili hukuki yorumunu istemiştir. Yönerge; işçinin, işverenin tasarrufunda olmak kaydıyla ve kendi faaliyetleri ve görevleri için çalıştığı herhangi bir süreyi yasal çalışma süresi olarak tanımlamakta olup, bu tanımın dışında kalanları da dinlenme süresi olarak saymaktadır.

Teknik detaylara girmeden kısaca özetleyecek olursak, ABAD ilk olarak somut olayda olduğu gibi sabit bir çalışma yeri olmayan bir işçinin, müşterinin yerleşkesine ulaşmak amacı ile yapacağı seyahatin, sunulacak teknik hizmetin gerçekleştirilmesi için gerekli ve söz konusu hizmetin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve aksinin düşünülmesinin ilgili yönergenin düzenlenme amacı olan işçi güvenliğini ve sağlığını tehlikeye atacağını belirtmiştir. Ayrıca ABAD'a göre, olayda olduğu gibi, ev ile iş planında yer alan ilk müşteri ve ziyaret edilecek son müşteriden sonra eve yapılacak seyahatler sırasında işçi hala, yönergenin tanımında yer aldığı üzere, işverenin tasarrufu altındadır; zira işveren bu süreler içerisinde işçiye iş planı değişiklikleri, iş iptalleri veya yeni iş emirleri gibi çeşitli konularda her an talimatlar verebilmekte ve dolayısı ile bu talimatlara cevap vermek zorunda kalan işçinin, iş bu süreleri dinlenme süresi gibi, kendi kontrolünde ve özgürce kullanma şansı bulunmamaktadır.

Son olarak ABAD, Tyco'nun bölge ofislerini kapatmadan önceki çalışma modeline dikkat çekerek, o model içerisinde ofisten ilk müşteriye ve son müşteriden ofise yapılan seyahatlerin doğrudan sunulan teknik hizmetin bir parçası olarak çalışma süresinden sayıldığına vurgu yapmış ve bölge ofislerinin kapanmasının seyahatlerin doğasını değiştirmediğini, sadece söz konusu seyahatlerin hareket noktasının değiştiğini belirtmiştir. Başka bir ifade ile nasıl daha önce mesai saati, işçinin sabah bölge ofisine varması ile başlıyor ve elindeki iş planını tamamlayıp akşam ofise dönmesi ile son buluyor ve bu süre içerisinde ofisten ilk müşteriye ve son müşteriden ofise yapılan seyahatler de işin doğal bir parçası olarak çalışma süresinden sayılıyorsa, artık yerleşik bir çalışma alanının bulunmamasından dolayı ofis yerine doğrudan evden ilk müşteriye yapılan seyahatler noktasında da aynı yaklaşım kabul edilmesi gerekecektir.

Her ne kadar dava konusu olay Tyco firmasının çalışanları özelinde ele alınsa da ABAD'ın bu kararı doğal olarak AB çapında faaliyet gösteren bütün teşebbüsler için bağlayıcı niteliktedir. Dolayısıyla davaya konu olan somut olaydaki gibi bir çalışma modeli içerisinde faaliyette bulunan her işçi, ilgili seyahat sürelerinin yasal çalışma süresinin hesaplanmasında göz önünde bulundurulmasını talep edebileceği gibi, işverenlerin de AB Hukuku'nun ön görmüş olduğu azami çalışma ve asgari dinlenme sürelerini hesaplar-ken benzer seyahat sürelerini bu hesaba dâhil etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bununla birlikte önemle belirtmemiz gerekir ki; işbu karar sadece, somut olayda olduğu gibi, sabit bir çalışma yeri bulunmayan ve sürekli hareket halinde olan çalışanlar ve bu model içerisinde faaliyette bulunan iş kolları için hüküm ifade etmekte olup, sabit çalışma yerine sahip işçiler kararın kapsamı dışında yer almaktadır. ■

* Federacion de Servicios Privados Comisiones v. Tyco Integrated Security SL (C-266/14).

† Federacion de Servicios Privados Comisiones v. Tyco Integrated Security SL (C-266/14).

M. Haluk NURAY
İKV Brüksel Temsilcisi

Vizesiz Avrupa Başka Bahara mı?

Bu yazıyı kaleme almaya başladığım saatlerde, AP'de Türk vatandaşlarına vize serbestliği getirmesi beklenen Avrupa Komisyonu tavsiyesi üzerinde detaylı bir görüşme yapılmakta idi. Şüphe ve eleştiri dozu yüksek tartışmalara bakılırsa, vize zorunluluğunun kalkması için yapılacak oylamanın (ya da bizim taraftan bakınca Haziran sonunda vizesiz Avrupa hayalimizin) ertelenmesi ihtimali giderek güçlenmekte.

O ysa bir hafta önce Komisyon'un "Türkiye'nin vize serbestisi için gereken koşulları büyük ölçüde yerine getirdiği" saptamasını içeren raporunu görünce nasıl da sevinmiştik. Gerçi 72 koşulun beşi halen tam olarak yerine getirilmemişti ama Komisyon bu eksiklerin hızla tamamlanacağına emindi. Dolayısıyla da Komisyon, akıllıca bir hamleyle, müzakerelere başlarken kullandığı "kriterleri yeterince yerine getirmiştir" formülünü tekrar devreye sokmuştu. Toplumca sevindik; 1980'lerin başından beri kalkması için uğraştığımız vizeler nihayet tarihe karışacaktı.

Rapor olumluydu ama -aralarında benim de yer aldığım- bazılarımız yine de -o çok kullanılan diplomatik tabirle- "ihtiyatlı bir iyimserlik" içindeydik. O kadar çok ağzımız yanmıştı ki daha önceleri; adeta sevinmeye, umutlanmaya korkar olmuştuk. İyi ki de öyle yapmışız çünkü sonraki birkaç gün içinde atmosfer birden değişti. Hükümetlerden nispeten olumlu mesajlar geliyordu ama zaten sorun çıkarması beklenen AP'nin daha en baştan tutumunu daha da sertleştirdiğini gördük ve bir hafta içinde bugünkü gergin noktaya geldik. Gerçi henüz süreç sonuçlanmış değil, nihai karar alınmadı, üye ülkeler henüz devreye girmediler ama en azından

parlamberterler düzeyinde gidişat pek umut verici değil. Biliyoruz ki Parlamento evet demeden bu iş olmayacak.

Gerçi üye ülkeler Parlamento üyelerini ikna etmek için baskı yapabilirler; daha önce birkaç kez yaşadığımız gibi kararı etkileyebilirler çünkü Almanya başta olmak üzere çoğu üye ülke göçmen uzlaşısının sonuçlarından memnun. Beklentileri büyük ölçüde yerine gelmiş durumda. Aralık 2015 tarihinde 120 bin ile rekor seviyeye çıkmış olan Almanya'ya aylık yasadışı göçmen girişi Mart'ta 20 bine ve Nisan'da da 16 bine düştü. Yani onlar istediklerini aldılar (ama şimdi de ya başa dönlürse diye korkuyorlar). Ya biz? ▶

AB, Türk mevzuatındaki tanımın odağını çok geniş buluyor, daha dar ve belirgin bir terör tanımı yapmamızı istiyor.

Oraya geçmeden önce AP neye itiraz ediyor, tam olarak ne istiyor, ona da bir bakalım.

Tam olarak yerine getirilmediği belirtilen beş kriterden özellikle bir madde tartışmaların odağında: AB, 2015 yılında yürürlüğe giren İç Güvenlik Paketi'nin, o zamana kadar AB mevzuatı ile belli bir uyum içinde olduğu kabul edilen Terörle Mücadele Yasası'nda geri adım anlamına geldiğini öne sürüyor ve bu durumun düzeltilmesini istiyor. Biz de, içinde bulunduğumuz terörle yoğun mücadeleimizde zaaf yaratacağı düşüncesiyle buna yanaşmıyoruz. İçeride öylesine gergin bir ortam var ki konuyu normal parametreleri içinde tartışmak mümkün değil.

Örneğin, hemen her gün şehit verdiğimiz bir ortamda konuyu "Türkiye terörle mücadele vize için pazarlık konusu olamaz" şeklinde ortaya koyunca halktan alkış ve destek almamak imkânsız. Terazinin iki kefesindeki ağırlıklar eşit değil. Sayın AB Bakanımızın da belirttiği üzere "bu ortamda terör tanımını değiştirmemiz de -haliyle- mümkün değil".

AB, Türk mevzuatındaki tanımın odağını çok geniş buluyor, daha dar ve belirgin bir terör tanımı yapmamızı istiyor. Yoksa kendi tanımını bire bir mevzuatımıza yansıtmamız yönünde bir talebi yok. Biz ise terörün böylesine yoğun hissedildiği, her gün şehitler verdiğimiz bu ortamda AB'nin özel durumumuzu anlayışla karşılaşmasını, önümüze bazı taleplerle çıkmak yerine destek olmasını istiyoruz. Yani, bu son şartı yerine getirmek üzere terör tanımını daraltmaya niyetimiz yok. Peki, ne yapacağız? Yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmişken, yıllardır beklediğimiz vize serbestliğine elveda mı diyeceğiz? Bugün itibarıyla bu sorunun cevabını vermek mümkün değil. Yine de, umutlar azaldı ama henüz tükenmedi demek pekâlâ mümkün.

Peki, vizeler kalkmazsa (ya da beklediği, vatandaşa deklare edildiği gibi Haziran sonunda kalkmazsa) ne olur? Vatandaşa hayal kırıklığı olur ama bu

durum Türkiye-AB ilişkilerinin sonu olmaz. Ekonomik ilişkiler, fiili entegrasyon ve siyasi ilişkiler devam eder. Vizeye ne olur? Uzun bir süre için rafa mı kalkar? Sanmıyorum; ok bir kere yandan çıktı, er ya da geç vize kalkacaktır. Şimdi diyeceksiniz ki;

Neden bizim AB'deki işlerimiz hep böyle zorlukla ilerliyor?

Birçok ülke, hatta aday olmayan ülkeler dahi vize serbestliğinden yararlanırken, üç yıl önce başlayan süreci daha da hızlandıran göçmen uzlaşısı sonuç vermeye başlamış ve bu da AB tarafındaki siyasi iradeyi lehimize çevirmişken neden bu işi pürüzsüzce halledemedik? Aklıma birkaç açıklama geliyor, teker teker hiçbirini ama muhtemelen hepsi birlikte sorumuza bir cevap teşkil edebilir.

Başlangıçta yapılan hatalar: Yığınakta yapılan hata muharebeyi kaybettirirmiş ya, burada da biraz öyle oldu. Siyaseten bir avantaj yakaladığımızı, muhabatımızın sıkışık durumda olduğunu görünce terazinin bizim tarafımızdaki kefesine çok fazla yüklemeye yaptık. Müzakere sürecinin hızlandırılması, ciddi bir mali yardım ve vize serbestliği. AB ülkeleri, ilk anda panik içinde "evet" dediler ama sonra çok yüksek bir fiyat ödedikleri duygusuna kapıldılar. Hele de göçmen akımı yavaşlayıp üzerlerindeki kamuoyu baskısı azalınca. Üstelik bazı konularda teknik detaylara hiç dikkat etmeksizin planlar yaptık. Örneğin AB'nin, 70'li yılların program kredileri gibi, nakit parayı hesabımıza yatır(a)mayacağını bilmeliydik (ve bence en azından teknisyen düzeyinde biliyorduk da!). GKRY'nin bazı fasıllardaki vetosunu kaldırmayacağı da öngörülebilirdi. Hatalı öngörüde bulunan sadece biz değil tabii ki. AB tarafının da taahhütlerde bulunurken bir noktada AP'den geçileceğini bilmemesi mümkün değil. Hiç kimse beni, Konsey'in parlamenterlerin nabzını tutamamış olduğuna inandıramaz. Ne olacağını bal gibi biliyorlardı. Her aşamada altı çizilerek yapılan "tüm şartlar yerine getirildiği

AB'de ve Türkiye'de terör nasıl tanımlanıyor?

Terörle Mücadele Yasası'na ilişkin tartışma kamuoyunda daha çok "terör tanımı" üzerinde yoğunlaşmış durumda. AB'ye göre bir eylemin terör olarak tanımlanması için o eylemin;

Bir ülkeye ya da uluslararası örgüte ciddi zarar vermek, spesifik olarak bir halkı ciddi şekilde sindirmek için yapılmış olması;

Bir hükümetin ya da uluslararası örgütün faaliyet göstermesini engellemek ya da bir adım atmaktan kaçınmasını aşırı şekilde zorlama ile sağlamak amaçlı olması;

Bir ülkenin ya da uluslararası organizasyonun temel politik, anayasal, ekonomik ya da sosyal düzenini ciddi şekilde istikrarsızlaştırmak ya da yıkmak amacıyla yapılması gerekiyor.

Bu amaçları taşıyan eylemler; insan hayatına ve fiziksel bütünlüğüne saldırı, kaçırma ve rehin alma, hükümet binaları, ulaşım sistemi, altyapı tesisleri, kamu alanı ya da özel mülke, insan hayatını tehlikeye atıp ekonomik zarara neden olacak, yıkım yaratan saldırı şeklinde olması veya toplu ulaşım araçlarının ele geçirilmesi yoluyla yapılmasının da aralarında bulunduğu yöntemlerle gerçekleştirilmesi halinde terör suçu sayılıyor.

Türk mevzuatında ise terör tanımı şu şekilde: "Terör, cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa'da belirtilen Cumhuriyet'in niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyet'in varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

takdirde" vurgulamasının tam da şu an içinde olduğumuz durumu işaret ettiğini unutmamalıyım.

Yine başlangıçta yapılan bir diğer hata uzlaşmanın özünde yatan etik sorunlardı. İnsani bir sorunun (hatta bir felaketin) politik pazarlık konusu yapılması, siyaseten kabul edilebilir olsa da, uluslararası çapta geniş halk kitlelerinin pek içine sinmedi. Bunun yansımalarını da AP içinde hayli etkili olan sol, yeşiller ve liberal gruplarda en baştan itibaren, soru işaretleri, endişe ve eleştiri şeklinde gördük, duyduk. Şimdi de oylama esnasında fiilen yaşamak, maruz kalmak zorunda kalacağız. Her şeye rağmen neredeyse sonunu da getiriyorduk (belki hâlâ getiririz) ama ülkemizde terörün bir türlü kontrol altına alınmaması, bir

de üstüne işin en civcivli anında yaşanan hükümet değişikliği işimizi zorlaştırmadı desek yalan olur.

Bir diğer önemli hata kategorisi -ki bu da karşılıklı- çok eskiden beri onlarca örneğini yaşadığımız "algılama oyunu". Bu oyun şöyle oynanıyor: Taraflar, masada istediklerini tam olarak alamayınca, aldıklarının tam da istedikleri olduğunu ima edecek bir söylem tutturuyorlar. Kıvrak İngiliz diplomatları da onlara işlerine yarayacak malzemeyi yaratıyor. Geçmişten bir örnekle anlatayım ne demek istediğimi: Kopenhag Zirvesi'ni hatırlarsınız, Türkiye müzakerelerin başlama kararının hemen alınmasını istiyordu. AB tarafı da -muhtemelen asla tamamlayamayacağı düşüncesi ya da umuduyla- bütün kriterlerin tamamlan- ➤

Birçok ülke, hatta aday olmayan ülkeler dahi vize serbestliğinden yararlanırken, üç yıl önce başlayan süreci daha da hızlandıran göçmen uzlaşısı sonuç vermeye başlamış ve bu da AB tarafındaki siyasi iradeyi lehimize çevirmişken neden bu işi pürüzsüzce halledemedik?

masını dayatıyordu. Sonuçta Zirve sonuç bildirisine öyle bir cümle kondu ki ve her iki taraf da içinde aradığını buldu (affınıza sığınarak cümlenin İngilizce orijinalini alacağım buraya): *“EU will start negotiations with Turkey immediately after the December 2004 Summit if the Commission Report says Turkey fulfils the criteria”*. Taraflar geriye ülkelerine döndüler; Türk tarafı kararın sadece *start* ile başlayıp *immediately* ile biten bölümünü görüp okuyordu (“AB Türkiye ile müzakereleri hemen başlatacak”); AB tarafı ise sadece *if* ile başlayan bölümü (“eğer Türkiye tüm kriterleri eksiksiz yerine getirirse”). Karar günü gelince yaşananları hatırlıyorsunuzdur, son dakikada, Brüksel’de İngiltere saatine göre alınan kararlar vs. Bugün yaşadıklarımıza çok benziyordu. Ama o an o hikâyenin mutlu sonla bittiğini düşünmüştük.

Algılama oyununun şöyle bir zararı var: Gerçekle karşılaşma günü gelince önce kamuoyları hayal kırıklığına uğruyor, hemen ardından da siyasi iradede bir zayıflama, savunma amaçlı bir geri adım atma ihtiyacı ortaya çıkıyor. Bürokratların tutumları da hemen yeni gerçekliğe uyum sağlıyor. Uzun vadeli perspektifler değer kaybediyor ve tüm bunlara bağlı olarak entegrasyon süreci de yavaşlıyor, hatta geri kayıyor. Karşılıklı güvenin dibe vurması da işin cabası. Bir süre sonra da bu daha gerideki noktadan yeni bir başlangıç yapılmaya çalışılıyor.

Bu oyunda işlerin sonunda tıkanacağının baştan bilinmediğini sanmıyorum ama demek ki orası farklı bir dünya. Fıkradaki, “o zamana kadar ya padişah ölür, ya eşek ya da ben” diye mi düşünüyor acaba? ■

HİZMETLERİN SERBEST DOLAŞIMI: TÜRKİYE-AB ÜYELİK MÜZAKERELERİ VE GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN GÜNCELLENMESİ

